

VATANDAŞLIK EĞİTİMİ

IV. Sınıf

Mesleki Eğitim Okulları İçin

Yazar:

Gordana Traykova Kostovska

Gözden Geçirenler:

Dr. Emily Süleymani

Vesna Stefanovska

Gordana Arsosvska

Teknik Editör:

Gordana Traykova Kostovska

Türkçe'ye çeviren:

Agim Gina

Lektör:

Ahmetnafi İbrahim

Redaksiyon:

Dr. Mensur Nuredim

Yayıncı:

Makedonya Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı

Basımevi:

Grafički Centar Ltd., Üsküp

Makedonya Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı kararı ile no. 22 – 4250/1
28.07.2010 tarihinden itibaren bu ders kitabının kullanımına izin verilmiştir.

CIP – Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека “Св.Климент Охридски”, Скопје
316(075.3)

ТРАЈКОВА Костовска, Гордана

Граѓанско образование за средни стручни училишта / Гордана Трајкова Костовска. -
Скопје : Министерство за образование и наука на Република Македонија, 2010. - 119,
[7] стр. : илустр. ; 30 см

Терминолошки речник: стр. [120-123]. - Библиографија: стр. [126]

ISBN 978-608-226-092-1

COBISS.MK-ID 84256778

ÖNSÖZ

Vatandaşlık Eğitimi ders kitabı orta ve mesleki okulların öğrencileri için tasarlanmıştır. Bu toplum ve birey arasındaki karşılıklı ilişki için geçerli altı konulu bölümün içeriğini çalışıldı.

İçerik düz metin olarak dağıtılır ve temel bilgi edinme amaçlı değil, aynı zamanda açıklamalı, bir ek metin olarak da öğrencilerin bilgisinin genişlemesi hedefleniyor.

Ana içeriği her temel metni açıklamak; resimler, karikatürler, grafikler ile zenginleştirilmiştir. Bunlar kitaba daha fazla görünürlülük verir.

İçeriğin tüm parçaları özel işaretler ile işaretlenmiştir. İşte onlar;

konu başlığı

daha fazla bilgi edin

karikatür

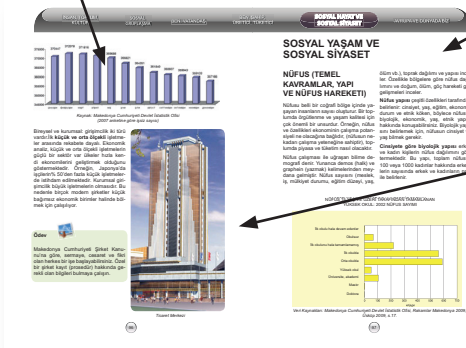
Grafikon

ders başlığı

hatırlama

resim

bilginizi kontrol edin ve kullanın

İNSAN, TOPLUM, KÜLTÜR

İnsan sosyal ve doğal olarak bir varlık...6

Kişilik ve toplum...8

Kişiliği ve Toplumu Nasıl

Araştırabiliriz (Metodolojisi)...10

Kültür...12

Kültürel kimlik, kültürel görecelik ve etnik merkezcilik...16

Değerler, normlar, adetler ...20

Din ...21

Sosyalleştirme... 24

Sosyal sapmalar

(deviyasyonlar)...27

Aile ... 38

Postural gruplar (tabakalaşma ve hareketlilik)... 40

Etnik Gruplar ... 42

Cinsiyet ve cinsiyet farklılıkları ... 45

BEN VATANDAŞ

Vatandaşlar ve vatandaşlık olmak ... 48

İktidar nasıl elde edilir... 50

İnsan temel hak ve özgürlükleri ... 53

Medenî ve siyasi haklar

ve özgürlükler ... 55

Ekonomik, sosyal ve

kültürel haklar ... 58

Demokrasi ve demokrasinin

temel özellikleri... 62

Demokrasi devlet ve diğer

devlet yönetim biçimleri... 64

Sivil toplum kuruluşları ... 67

Siyasi temsil – Seçimler... 70

Makedonya cumhuriyeti siyasi sistem ... 73

SOSYAL GRUPLANDIRMA

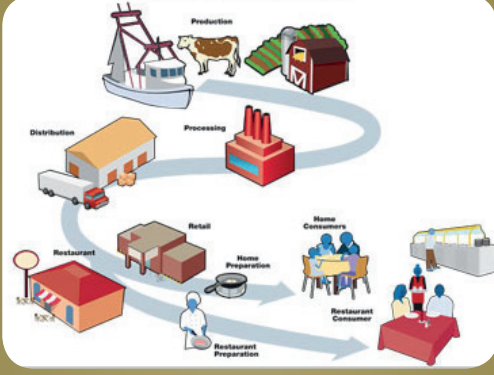

Ben diğerleri arasında ... 30

Toplumsal roller ... 33

Toplumdaki gruplar... 35

BEN, MÜLK SAHİBİ, ÜRETİCİ, TÜKETİCİ,

İhtiyaçlar, emek, üretim
ve tüketim ... 78
Sosyal bölünme emek ve
ekonomik ihtisas... 81
Mülkiyet ve sermaye ... 83
Piyasa ve para ... 87
Müessese ve girişimcilik ... 94

Sosyal güvenlik ve sosyal
siyaset... 104
Ekoloji – insan çevresini
koruma ... 106

BİZ AVRUPA’da ve DÜNYA

Çağdaş dünya
ve küreselleşme... 110
Avrupa ve Bütünleşmesi ... 112
Avrupa ve Dünya’da
Makedonya ... 118

SOSYAL HAYAT VE SOSYAL SİYASET

Nüfus (temel kavramlar, yapı
ve nüfus hareketi) ... 97

İNSAN SOSYAL VE DOĞAL OLARAK BİR VARLIK

İnsan nedir sorusuna, daha fazla cevap alabilirsiniz. Biyologlara sorarsanız hemen bir yanıt alırsınız (insan) Homo sapiens grubuna aittir ve en yakın akrabaları şempanzeler, goriller ve orangutanlardır.

Bu tür ifadeler ünlü İngiliz doğabilimci Charles Darwin tarafından isimlendirilmiş Darwin'in evrim teorisine dayanmaktadır. Teoriye göre mayunların gelişimi iki evrede tamamlanmış, birileri kendilerini geliştirerek insan olarak gelişmesine ve farklı olmasına neden olmuş.

İnsan, bütün diğer canlı varıklar gibi, doğar, kendi biyolojik ihtiyaçlarını giderir, gelişir, yaşlanır ve ölür. Bu yüzden de doğa kanunlarının insan için geçerli olduğunu söylüyoruz. Ölüm kalım savaşında hayvanlar, kendi iç güdülerine sığınmakta, insan ise bunu kendi zekası yani bilinci sayesinde elde etmektedir.

Ama insan hala bile en gelişmiş türlerde bulunmayan birçok önemli özelliklere sahiptir. Bunlar belirli bir türü doğal insan olur.

İnsan dik yürümektedir. Dik yürümesi, fiziksel etkin olmasını ve etrafındaki dünyayı daha değişik şekilde algılamasını sağlar.

Düşünme yeteneği, öğrenmesini, yeni bilgiler edinmesini, dünyayı araştırmayı ve farklı biçimde algılamasını sağlar.

Kanuşması ve çeşitli işaret, sembol, iletişim araçları kullanması, insana diğer insanlarla işbirliği yapmasını, nesilden nesile bilgileri aktarmasını sağlar.

İnsan topluluklarda yaşar ve çalışır, bu ise sadece insanlar için geçerli değildir. Hayvanlar da topluluklarda yaşar ve çalışır, fakat insanın toplulukta yaşamı çok daha bileşiktir. Örneğin bir arı kovanında düzen ve sıra vardır. İş paylaşılmış ve her arı, yaş itibarıyla belirli bir göreve sahiptir. Birileri küçük arıları besler, diğerleri kovan girişinin önünde nöbet tutar ve davetsiz misafirleri kovar, birileri bal özünü taşır, geri kalanları ise kanatlarıyla çırpınarak arı kovanının içini serinletirler. Fakat bütün bunları arılar bilinçsiz bir şekilde yapmaktadır.

İnsan özeldir çünkü insan bilinçli, planlı ve önceden belirlenen bir hedef üzere çalışmaktadır.

Her toplumda ne derece gelişmiş olduğu fark etmeksizin kurallar vardır. **İnsan kurallara saygı duyar.** Bu kurallar insana topluluk için neyin doğru ve yararlı, neyin yanlış olduğunu gösterir ve bu kurallara göre de insan davranışlarını yönlendirir.

İnsanların hayatı kültürden ibarettir

Sadece toplumda değerler vardır. **İnsan bu değerlere ulaşmayı ve onları gerçekleştirmeye çaba gösterir.** Bu değerler; hayat, mesleğinde başarı, adalet, zenginlik, gerçeklik ve daha bir çok şeydir.

İnsanda ahlak bilinci ya da vicdanın olması da insanı özel yapar. İnsana öldürmek, hırsızlık yapmak, dolandırıcılık yakışmaz. İnsanlar kendilerinden beklentilerin bu olduğundan veya cezalardan korktuklarından değil de, insaniyetliklerinden dolayı belirli şekilde davranırlar.

İnsanın birçok ihtiyacı var ve onları karşılamak için başka insanlara ihtiyaç duyar. Bu yüzden **insan diğerleri ile iş birliği yapmak zorundadır;** okulda, iş yerinde, dükkanda, dostlarını ziyaret ettiğinde, spor karşılaşmalarında, kültür gösterilerinde insan diğer insanlarla beraberdir.

İnsanın yaşamı enstitülerde geçer. İnsan doğum evi denilen enstitüde doğar, evlenir, aile kurar devlet ve ya özel enstitüde çalışır, bir eğitim enstitüsünde meslek edinir, mahkemede adaleti arar, suç işlediğinde ise ceza evine girer. Evlilik, aile, şirketler, okullar, mahkemeler, polis, ceza evleri ortak bir

adla “toplumsal enstitüler” olarak adlandırılırlar. Bu enstitütüler olmasaydı toplumlardaki yaşam düzensiz olurdu, bu enstitüler insanlar arasındaki ilişkileri düzene koyar.

Hatırlama;

İnsan doğada yaşar, doğanın sunduğu nimetlerden yararlanır fakat diğer taraftan kendi ihtiyaçlarına isteklerine ve yaratıcılık yeteneğine uygun bir dünya yaratır. Bu dünya toplum kültür olarak adlandırılabilir. Sadece insanın kendine göre bir dünya yaratma yeteneği olduğundan, insanın özel ve bütün diğer canlı varlıklardan farklı olduğu söylenir.

Bilginizi kontrol edin ve kullanın

1. İnsan toplum dışında yaşayabilir mi?
2. “İnsan çalışır, doğayı değiştirir ve kendine göre bir dünya yaratır” tümcesinin ana fikri nedir?
3. Bugün Darwin’in insan evrim teorisi tartışmalıdır. Neden açıkla?

KİŞİLİK VE TOPLUM

Beni diğer kişilerden farklı kılan benim kimliğimdir

İnsanlar toplumda yaşamakta. Toplumlar içinde yaşayan insan sayısına ile yer büyüklüğüne göre3 birbirlerinden fark ediliyor. Buna göre bir toplumun öbüründen daha büyük ile daha kalabalık olduğunu söyleyebiliriz ve tersine. Onlar ister istemez toplumda kalabilmeleri için mecburi birbirleriyle iş birliği yapmaları gerekiyor. Mesela besin üretiminde veya konut inşaatında yoksa gelecek nesillerin yetişiminde aralarında işbirliği şarttır. Onlar hayatta kalabilmeleri için hayatın her alanında işbirliği yapmaları gerekiyor. Ancak, insanların farklı karakterlerini göz önünde bulundurarak farklı kişisel temperamentleri, eğitimi, kültürü, düşünce tarzları ile yaşam tarzları ile aynı toplumu paylaşmak sorunu ortaya çıkabilir. Bu , soruya cevap vermek için en evella guruptaki hayatın bireysel yaşamdan farklı olduğunu bilmemiz gerekiyor. Her ne kadar insanlar farklı karakterlere sahipse ortak çıkarları neticesinde insanlar bambaşka düşünüp davranıyorlar. Yani, ortak çıkarlar sayesinde insanlar birbi-

riyle yaklaşıp benzer hareket ediyorlar. Öyleki, şahsi çıkarlara bu durumlarda daha az önem verilmekte. Bireyler, grup çıkarlarını elde etmek için kendi kişisel karakterlerini kullanmaktadırlar.

Sadece birey düşünebilir ve bu yüzden de toplum için yeni değerler yaratır, üstelik toplumun uyduğu yeni yeni ah-lâk kuralları da getirir. Nasıl toplumun besleyici toprağı olma dan kişilerin gelişmesi düşünülmezse, yaratıcı, geniş düşünceli, yargılayıcı, onu ortaya çıkaran bireylerin sıkı bir politika birliğine dayandığı kadar, kişi olarak onların bağımsızlıklarına da bağlıdır.

Çoğu kez bireyler toplumun oluşturduğu kurallarını kişiliğini zedeler düşüncesinden kabul etmiyor. Böyle durumlarda onlar kendi memnuyetsizliklerini farklı şekillerde ifade ediyorlar.

Toplumdaki insanların yaşamları birbirleri ile birlikte yaşama güvenliklerine bağlıdır. Kendini ve diğerlerini tanıma, çoğu kez insanlar arasında hoşgörüsüzlüğe yol açıyor.

İnsanlar birbirleri hakkında nasıl bilgi sahibi olurlar?

İnsanların kimliklerini bilerek kendileri, arkadaş, eş doğru beyanda oluşturan, birbirleri hakkında bilgi edinirler.

Böylece toplumda ait olmanın duygusunu güçlendirirler.

Herkesin bir kimliği vardır. Ve sizin kimliğinizi ve kendimize ihtiyacını belirlemek için şu soruları sormak lazım; Ben kimim? Nereye aitim? Nasıl davranıyorum?

Sizin kimlik aslında sizi başkasından farklı bir kişi yapandır. Kimlik kendinizi tanımak, dünyaya bakış açınızı, hangi değerleri ve normları saygılırsınız, diğer insanlara karşı tutumunuz nedir, ve senin başkalarının ne düşündüğünü kavrayabilmendir.

Herkes kişisel ve toplumsal kimliğe sahiptir.

Kişisel kimlik, değişen bir kimlik türüdür çünkü kişinin kendisi bu kimliği oluşturur. Çeşitliliklere ve farklılıklara açıktır.

Soyal kimlik kişinin toplum üyesi olarak onun yerini ile rolünü benimser. Toplumda grubta, ne kadar uyum sağlayacak diye onun sosyal kimliğine bağlıdır.

İşte bir örnek. Kiliseye sıralı giden, republikan partiye üye olan, işsiz, evli ve üç çocuğu olan İtalyan kökenli Amerikada yaşayan bir bireyin kimliğini tanıtalım.

cinsel – bireyin kadın veya erkek olduğunu belirlememiz için; **yaş** – bireyin çocuk olmadığını yetişkin bir kişi olduğunu belirlememiz için; **uyruk** – onun Amerikalı olduğunu belirlememiz için; **etnik** – İtalyan kökenli olduğu; **dini kimlik** – bireyin Katolik olduğunu göstermektedir.

Bireyin cumhuriyetçi parti üyesi olduğu bilgisinden, **siyasi kimliğinin** nasıl olduğunu anlıyoruz. Örneğimizdeki bireyin **profesyonel kimliğini**, bireyin işsiz olduğundan dolayı belirleyemiyoruz. Fakat onun, evli ve çocukları olduğu için **aile kimliğini** belirleyebiliyoruz.

Bireyin **kültür kimliği** de vardır çünkü onun yaşadığı Amerikan toplumunda belirli değerler normlar, ve adetler mevcuttur. Özellikle bu tür kimlik önemlidir. Bu kimlik bireylere, bir kültüre ait oldukları duygusunu vermekte, aynı veya benzer ilgi alanları, fikir ve hedefleri, ortak dilleri, adetleri, gelenekleri, değerleri, davranış biçimlerinin olmasını da mümkün kılmaktadır.

Araştırma Etkinliği

Kendi kimliğini keşfet, kendinde en çok beğendiğin unsurları tasvir et. Beraber yaşadığın, arkadaşlık ettiğin, iş birliği yaptığın bütün insanların kimliklerini tanımaya dene. Çevrende olan kişileri ne kadar tanıdığını araştır. Bundan sonra kendi kimliğinde değiştirmek istediğin bazı şeylere açıklık getirecek bir kısa yazı yaz.

KİŞİLİĞİ VE TOPLUMU NASIL ARAŞTIRABİLİRİZ (METODOLOJISI)

Kişi ve toplum ile ilgili sorunlar ve olaylar her zaman olmuştur ve birçok bilim adamının araştırması için geniş bir alan olacak; tarihçiler, sosyologlar, antropologlar, ekonomistler, siyaset bilimciler, psikologlar. Onların tüm araştırmalarda farklı yaklaşımları var, eğer araştırma hakkında öğrenmek istediğiniz olaya bağlı. Örneğin, Makedonya C.'de işsizlik sorununu keşfetmek isteyen bir sosyolog insanların eğitim seviyesi ve tipi gençlerin geleceğini etkileyen işsizlik ve işsizlik yüzdesini etkileyen olmadığını keşfetmek için önemli olacaktır. Tarihçi işsizliği aksi araştırır olurdu. Kesinlikle Makedonya C.'nin 1991 yılından beri bugüne kadar ülkede işsizliği önlemek için aldığı önlemleri ortaya çıkarmak istiyor. Bir ekonomist muhtemelen 20 yıl sonra ekonominin ne olacağını, eğer işsizlik oranı artarsa, antropolog ise Makedonya C.'de işsizler arasında daha fazla erkek ya da kadın olup olmadığını, hangi yaş ve her hangi bir etnik kökene de olduğunu araştırır. Tüm bu yaklaşımlar araştırmaya Makedonya C.'de işsizlik özelliklerini bir noktada bazı perspektiflerden ortaya çıkardı; antropolojik, sosyolojik, tarihsel, vb.

Bugün, sosyal olgular ve süreçler üzerinde araştırmalar genellikle çok disiplinli bir yaklaşım var. Farklı bilimsel alanlarda olayların karmaşıklığı nedeniyle araştırmacıların katılımını araştırıyor.

Bu insan ve topluma ilişkin sorunların ve koşulların çalışması çok karmaşık bir iş olduğunun kanıtıdır. Bu yüzden bilimsel araştırmalarda toplumdaki olaylarla ilgili objektif gerçeklerin yöntem ve teknikleri vardır.

Her çalışma için bir konu tanımlanmalıdır, bir araştırma projesi hazırlanmalıdır, araş-

tırma sorusu, yöntemler (prosedürler) ve araştırmalarda kullanılacak teknikleri.

Keşfetmek için sosyal etkileri kullanılır: sosyometrik, deneysel, istatistiksel yöntem ve içerik analizi yöntemi. Sık kullanılan teknikler röportaj, anket ve test.

Gözlem yöntemi, Gözlem yöntemi araştırma yapmak için olayları izlemek ve kaydetmemize olanak sağlayan bir yöntemdir. Bu yöntem sayesinde, araştırmacı bir olayı, kişiyi gözlemlemek için (doğrudan), ancak önceden belirlenmiş bir planı hemen sonra fırsat vardır. Örneğin, bir kişi ya da benzeri grup insan, davranışlarını, mizaç ve dil gözlemleyebilirsiniz.

Sosyometrik yöntem, Bu yöntem daha çok toplumun küçük gruplarını araştırmak için kullanılır (sınıf, sınıf, aile). Çok kolay ve düzgün incelemek yoluyla gruptaki üyelerin ilişkileri, gruptaki her bir bireyin durumu, nasıl grup lideri seçimi yapılır vb. Sosyometrik yöntemin elde edilen sonuçları analiz edilir ve grafiksel olarak toplumsal ilişki çizelgesinde temsil edilir.

Deneysel araştırma yöntemi, Deney kasıtlı olarak görünümü araştırılması için neden olan bir işlemdir. Deneysel yöntem, bilimsel bilgiyi en objektif bir biçimde elde etmeye yarayan bir araştırma yöntemidir. Deneysel yöntem; laboratuvar ya da laboratuvar dışındaki bir deney düzeneğinde olaylar arasındaki sebep sonuç ilişkilerini belirlemeyi amaçlayan ve araştırmacının önceden öngördüğü hipotezleri test etmeye yarayan bir araştırma yöntemidir.

Deneysel araştırmalarda, bağımlı değişkeni etkilediği düşünülen bir ya da daha fazla değişkenin, bağımlı değişken üzerindeki etkisi gözlenir. Kısaca, deneysel araştırmada araştırmacı bağımsız değiş-

kenin (sebeap) bağımlı değişken (sonuç) zerindeki etkisini ortaya koymaya çalışır. Deney iki grupta uygulanır:

- Deneyssel (yapay olarak görünümün ortaya çıkmasına neden olan);
- Denetim (hangi olay neden olur).

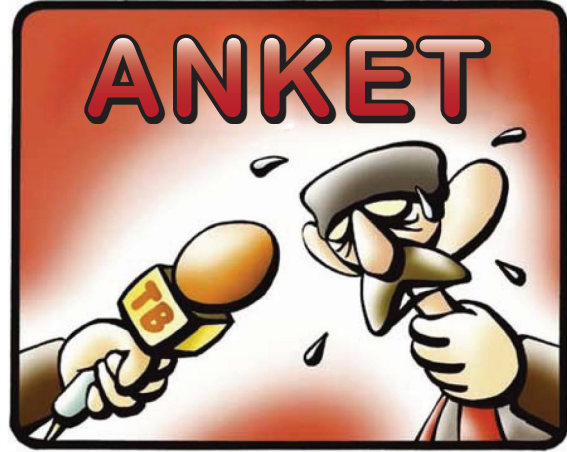
İki grubun sonuçları karşılaştırılır ve uygun sonuçlara edilir.

İçerik analiz yöntemi, yazılı belgeler (yasalar, gazete makaleleri, tarihsel kayıtların) alışması için kullanılır. Bu yöntem, içeriği, belgelerin mesajı, belgelerde bazı terimlerin ve kavramların anlamını belirler (rneğin; antik düşünürlerin eserlerinde ilk demokrasi, biçimlerini öğrenmek için vs.).

İstatistiksel yöntemler, Toplanmış verilerin özetlenmesi veya açıklanması amacıyla kullanılır. (Toplama, sınıflandırma, analiz ve verilerin yorumlanması).

Röportaj, bir gazete yazarının ünlü, tanınmış kişiler, yerler ve olaylarla ilgili inceleme ve araştırmalarına kendi görüşlerini de ekleyerek oluşturduğu yazı türü. Röportaj, bir gazete yazısı olmasına karşın, gezi türüyle i ie olması, bazen sanatsal kaygılarla kaleme alınması, sıradan bir aktarma değil de özel bir yorum değerlendirme değeri taşıması gibi özellikleriyle, edebiyat türü olarak da kabul edilmektedir. Röportaj, başlangıçta «sorular» ve «yanıtlar»dan oluşan «mülakat»tan farklı değilken gazeteciliğin gelişmesi ve ünlü edebiyatçıların röportaj türünde de yapıtlar ortaya koymaya başlamasıyla, daha çok araştırma, inceleme, soruştırmaya dayanan ve bazı gerçeklerin ortaya çıkmasına yardımcı olan bir dal haline gelmiştir.

Anket, kişilerin belli konulardaki tutumlarını, düşünce ve duygularını, önerilerini saptamak üzere yazılı olarak hazırlanmış soru listeleridir. Anket sözlük anlamı olarak; Herhangi bir konuyla ilgili durum ve tutumu belirlemek için düzenlenmiş ayrıntılı ve kapsamlı soru dizisi, sormaca,

soruştırma anlamına gelmektedir. Anket, sistematik bir veri toplama yöntemidir. Veriler, önceden belirlenmiş insanlara bir dizi soru sorarak elde edilir. Böylece anketler yazılı veri toplama aracı olarak da tanımlanmıştır.

Test (deneme), önceden hazırlanmış bzi şartlar altında bir kişi veya grubun belli bir işi yapması veya problemi zmesi için göstermiş olduğu kbiliyeti ölçmek için eğitim ve psikolojide istifade edilen bir nevi lme metodu, imtihanı. Problem, yazılı veya sözlü olarak sorulabilir. Cevaplar kğit üzerine hazırlanmış kısımlara trif üzere doldurulur. Testler en çok okullara talebe kaydederken, iş yerlerine personel seçilirken kullanılır. Testlerle elde edilen değerlendirme klasik imtihan şeklinden daha başarılıdır. Bunun en iyi rneği, Makedonya C.'de 4 yıl orta ğretim sonunda öğrencilerin bilgi ve başarılarını belirlemek üzere devlet tarafından yapılan testtir.

devlet sınavı, final sınavı

KÜLTÜR

İnsan ve hayvanlar farklıdır. Farklı görünüş, şuur, yürüyüş, yeme farkı bir de yaşam tarzında farklılık vardır. Kimi hayvan ile kuşların yuva konutların inşa etmelerini, insanlar gibi değerli bir iş yaptığını biliyoruz, ancak bütün yaptıkları var olan kendi içgüdülerine dayanmaktadır.

Hayvanlardan farklı insanlar bütün yaptıkları önceden planlıdır. Onlar için sadece hayatta kalmak yeterli değildir.

İnsanlar hayatlarını güzelleştirmek ve kolaylaştırmak için modern konutlar ve yollar, köp-

rüler ve uçaklar yaparlar.

ayrıca okul ile üniversiteler açarak kendilerini eğitiyorlar. Çalışmakta modern makineler, bilgisayarlar, uzaktan iletişim için telefonlar, sağlık konusunda yeni ilaçlar keşfeder, resim çeker, romanlar yazar. Doğayı kullanarak öbür toplumlardan, hayvanlardan, farklı kendine göre uygun bir dünya kurmaktadır. İşte insanların bu şekilde kurdukları dünyaya *kültür* denir.

Kültür hergünlük hayatta sık kullandığımız bir kelimedir. Örnek olarak, bizim beklentilerimize ters davranan kişiler için kültürsüz olduklarını diyoruz. Oysa çok okuyan veya tiyatroya giden, filmler seyreden kişiler için kültürle kalkınmış kişilerdir diyoruz. Arkadaşlarımızla organize bir şekilde herhangi bir lüks

restorana gidip, oradaki atmosferden memnun kaldıysak orada organizasyon kültürü var diyoruz.

Kültür sözcüğü Latince “**cultus**” tan gelir. “Cultura”, inşa etmek, işlemek, süslemek, bakmak anlamlarına gelen Colere’den türetilmiştir. Bugün de bu kelime aynı anlamı taşımaktadır. Örneğin, bir devlette tarımın öbür sektörlere göre daha gelişmiş olsa, o zaman o devlette agrar kül-

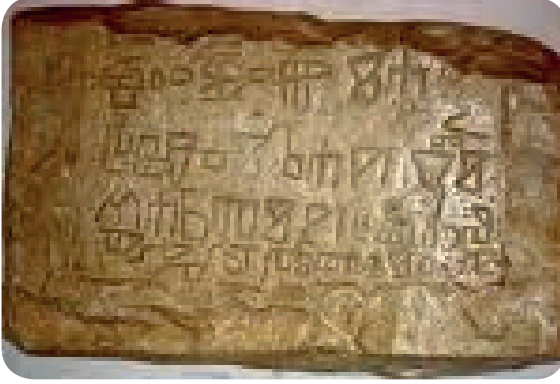

türünün yüksek olduğunu diyoruz. Bu kelime son dönemde daha da fazla

manevi mecazi (insan ruhunu beslemek) anlamında kullanılıyor. Onun için insanda bu kelime eğitim ve yüceltilici ruh terminolojisinde kullanılır.

İnsan kültürü yetiştiriyor. İngiliz yazarı Edvard Teylor insn ve kültür arasındaki bağı keşfederek (bir toplum bireyi olarak) *toplum dışında kültürün olmadığını sonucuna gelmiş*.

Kültürü, hayatını kolaylaştırmak ve kimi ihtiyaçlarını memnun ettirmek için insan kültürü oluşturuyor. İnsanlar çalışmaktan hariç okumak, resim çizmek, resim çekmek, araştırma yapmak, spor yapma, gezme ve eğlenmeye ihtiyaçları vardır.

Kültür neyi kapsar?

Bilim adamları kültürü farklı tanımlarlar. En yaygın kabul gören tanım Tylor'ın "kültür içeren karmaşık bir bütündür: bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, örf ve toplumun bir üyesi olarak insan tarafından istenen diğer yetenekleri ve alışkanlıkları olduğudur."

Her kültürün kapsadığı:

- **Değerler sistemi**, hedeflenmesi insan davranışının, tutumları, ilişkileri, yetenekleri ve becerilerini,
- **Organizasyon, uygulama ve sonuçları**, yaşam ve tüm çalışma alanlarında insan yeteneklerinin bütünü;

- **Semboller sistemi**, iletişim yapılır, bu sayede toplumda ya da farklı toplumlar arasındaki olayların ve süreçlerin anlamlarını tanır. Semboller sisteminde şunlardır: dili, jestler, davranış kalıplarını, güdülerini, fikirleri, kutsal nesneleri, vb.
- **Toplu hafıza**, deneyim (bilgi, yetenek, beceri) ve kuşaklar transferi. Her nesil tekrar kültür yaratır, ama o nesilden nesile değişiklikleri aktarır ve yeniler;
- **Normlar**, fark değerlerinin ve toplumun çıkarlarını koruyan. İnsanların nasıl davrandığını gösterir.

Ödev

Makedonya'da gençlik kültürü, konusu hakkında bir kompozisyon yazın; kompozisyon rehberi aşağıdaki sorular olsun:

1. 18 yaşın altındaki gençlerde değerler sistemi nedir? En çok hangi değerler takdir edilir?
2. Hangi davranış normları eskilerden alınmış, hangileri yeni eklenmiş? Ortak kuşaklar arası çatışma örnekleri yaz.
3. Neye göre toplu hafızayla nesil hatırlanacak? Kültürel karakterler nelerdir?

Böylece sonuç olarak kültür, köprüleri ve uçaklar, bilgisayarlar, camiler, bilgi, eğitim, sanat, inançlar, gelenekler, dil, davranış, beceri ve günlük yaşam, iş, anılar, tahminler, kanun ve beceri oluşur sonucuna varır, Eğer onsuz insanın hayatını düşünemiyorum başka birçok şeylerle.

Kültürel benzerlikler, kültürel farklılıklar, kültürel evrensellik,

Her kültür, farklı değerler oluşturur altında benzersiz ve eşsiz. Ama kültürlerin karşılıklı temasların süreçlerin bir sonucu olarak değiştirmek için duyarlıdır. Bu kişiler genellikle belirli bir zaman ve mekan içinde yerleştirilen bu kültürlerin elemanlarının farklılıkları ve benzerlikleri bilgisine geliyor.

Neredeyse tüm toplumlarda bulunan elementlere kültürel benzerlikler denir.

Yemekler her yerde var, fakat farklı biçimde hazırlanır.

Dil mafsallı ve gramer kuralları ve işaretlemek iletişim ve değişim gerçekler, fikirler ve bir topluluğa ait duygularının semboller aracılığı ile oluşan standart bir iletişim sistemidir. Örneğin, her kültürde insanlar bir dili konuşuyor, benimsenen herhangi bir değerler, bir tanrıya inanmak, böylece bazı davranış modellerde ve hareketlerde bulunurlar vs. Bütün kültürlerde evlilik kurumu ve aile ilişkileri düzenlemeleri bulunmamaktadır. Tüm

kültürler öncü bilimsel bilgiyi kullanırlar. Her birinde güzellik kavramı bulunur ve her bir kültürün üyelerinin belirli dini ritüellerini uyguluyor.

Kültürler özel olarak birimleri her şekilde olmasına rağmen, aşağıdaki unsurları ihtiva eden elemanlar:

- **Dünya görüşü**, dünya, yaşam ve onun içinde insanın konumunu insan tarafından yöneltilen soruların cevaplarını içeriyor;
- **Değerler sistemi**;
- **Kurumlar**, kültürel süreçler (okullar, üniversiteler, müzeler, tiyatrolar, dini örgütler) yer alıyor;
- **Dil**, kişilerarası iletişim biçimi olarak;
- **Uygulamalı bilimler, teknoloji, operasyonel araçlar, maddi malların üretimi.**

Elemanlar, tüm kültürlerde ortak *evrensel kültür* denir. Onlar **kültürler arası ve evrensel**, ortak bir insan kültürü oluşturmak için anlayış için uygun bir temel olarak kabul edilir. Böyle bir kültür fikri küreselleşme süreçleri, dünya ekonomik ve siyasi bağlantı modern dünyada özellikle önemlidir. Bazı sosyologlara göre bu kültür, kültürel farklılıkların üstesinden gelmek için gereklidir.

Kültürlerin karışımı nedeniyle Makedon – Türk elbiselerinde benzerlik.

Onların farklılıkları benzerliklerden daha büyük müdür?

Eğer kalıcı karşılıklı dokunuşlar iki farklı kültürleri bulduğunuzda, aktif bir şekilde birbirlerini etkilemektedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Türk ve Makedon kültürü arasındaki beşyüzyıllık bağlantısı ile durum böyle değildir. Bu dokunaklı kültürler trans kültürasyon denir. Bunun kanıtı, halk kostümleri, adetler, yemekler, benzerlikler varlığıdır vb. Kültürler arasında ortak unsurlarının varlığı

kültürlerin aynı olduğu anlamına gelmez. Bunlar arasında, gelişim ve kabul edilen değerler derecesine kaynaklanan farklılıklar vardır.

Örneğin, kültürlerde; gıda için kullanılacak ürüne bağlıdır, kadın güzellik kabul edilir, ikizlerin doğumu değer veya ayıp olarak kabul edilir, ölü ve yas ne kadar süreceğini, vb.

Daha fazla bilgi edin

Avrupa ülkelerinde domuz eti yemek için arzu edilir olsa da, Müslümanlar kesinlikle kullanmaz. Hindistan'da, inananlar asla sığır eti kullanmaz. Avustralya kabilesinde anne, ikizlerden doğan birini öldürür, çünkü onların inançlarına göre sadece hayvanların fazla yavruları olabilir. Başka bir kabilede ise, Kongo Nehri vadisinde ikizlerin annesine büyük saygı gösterilir. Birçok ülkede güzel bir kadının

daha fazla kiloya sahip olursa rahatsız eder. Filipinler'de bir kabilede anne çocuğu için ve kadın eşi için bir gün yas tutar. Bazı kabilelerde, (Sibiry'a'da ve Fiji adaları) herkes hangi bir durumda öldüyse öteki dünyada aynı devam ettiğine inanılır. Bu nedenle iyi bir oğlun görevi babasını öldürmek olurdu, ölümden sonra ağır ve işkence bir hayat yaşaması için.

KÜLTÜREL KİMLİK, KÜLTÜREL GÖRECELİK VE ETNİK MERKEZCİLİK

İnsanlar kültürlerini seçmezler. Onlar doğumu itibariyle bir kültüre aittir. O andan itibaren yaşamları ait olduğu kültür tarafından belirlenir. Onların kendi kültürel kimliklerini oluşturmak için olanak sağlar. Onun sayesinde, bireylerin, kendilerini tanımak kendilerini unutulmaz ve özel özellikleri haline getirirler. Bu nedenle bireylerin hayatı boyunca, kendi kültürel kimliklerini savunmak için hazırlanmıştır. Ayrıca, o nadiren bunun için feda etmeye istekli gösterir.

Ödev

Metni okuyun ve sonra Navaho Kızılderililerin kültürel kimliğini belirlemek için deneyin.

Büyük Amerikan çölün bir ucunda Navaho kabilesinin ilkel konut Anıtlar Vadisi olarak adlandırılan karanlık taş kuleleri. Onun yerinde yaşam yüz yıl daha önce olduğu. Alanda kanyonlar, volkanik tepeler ve dağlar hakim, koyu yeşil renk ile doludur. Navaho kızılderililerin ona daha bağlı olduğu için ve bu güzel ülke ziyaretçiler tarafından takdir edilmiş. Ama tamamen başka bir şey, bu insanların doğal güzelliği geçimini sağlamaları nasıldır. İlk yüzyıl yabani meyve ile beslenen ve yabani hayvanlar avlanmaktadır. Daha sonraları tarım ve çiftçiliği Puebla kızılderililerden öğrenmişler. Ne yazık ki, yaşayan Navaho kabilesinin arazisi sadece bazı bitkilerin ekimini sağlar. Bu kabile arasındaki ölüm oranı yüksektir. Onların hayatlarını doğal unsurlar Navaho Kızılderililerin bir din ve güvenlik duygusu ilham yaşam biçimini yarattı yönetilen görünüyordu çünkü. Bu kızılderililer kendi yaşam çevresindeki kayaları açılan iyi ve kötü tanrılara adanmışlar. Onların inancına göre toprağı Ana tanrıça değişimi yönetmek ister. Onlar Hogan, penceresiz denilen ilkel çadırlarda yaşayan ve girişleri her zaman doğuya karşı yapmışlar, doğan güneşin ruhunu karşılamak için. Ailenin başı genellikle yaşlı kadın. Akrabalık anne tarafından belirlenir. Aile temel sosyal hücredir. Kadınları, eşlerini ve onların evli ve evli olmayan kız – erkek çocuklarını korurlar. Erkek reistir ve onun kişiliği bağlıdır, ancak kadının rolü kıyaslanamaz yıkıcı olduğunu. Çocukların anne sevgisi güçlüdür, çünkü baba genellikle yanında bulunmaz. Erkekler genellikle, deri yapımı, altın ürünleri, dini törenlere katılmak, alışveriş yerle-

rine seyahat ile ilgilidirler. Yeni doğan çocuk için bir beşik yapma onların en keyifli görevidir. Bu görevin resmi önemi vardır. Onun hazırlanması için çocuğun erkek veya kız olmasına bağlı olarak la-din ağaçların iki türü kullanılır. Beşiğin malzemesi genellikle yıldırım çarpmış gövdeden ne de ayı pençelerin izleri olmamalıdır. Gövde yalnız kendi yerinde büyümeli, yüksek olmalı, belirli bir yaş, düz ve sağlıklı. Baba çalışmaya başlamadan önce ağaca polen tozu döker ve dualara başlar. Beşik hazır olduğunda veliler yeni doğan bebeği içine koyar ve şarkılar mırıldanırlar. Ama hepsi bu değil. Beşik önemli bir rol oynar aile hayatında çocuğun yaşamını bu yüzden düzeltir. Bir çocuğun diğer aile üyeleri ile yüz yüze bulunduğu zaman sonra kime ait olduğunu hissediyor.

Çünkü yabancı bir kültürü anlamak için kendi yetersizliklerini, kendi kimliğini korumak amacıyla, bireyler genellikle kendi kültürünü kurtarmak, bir başkalarının kültürünü kötülemektedirler. Hatta bugüne kadar alay onları görmek için gitmek gibi. Bu olaya sosyologlar *etnik merkezcilik* diyor.

Buna karşılık etnik merkezcilik *kültürel görecelik* oluşturur. Bu görüşe göre, bütün kültürler uyum için aynı derecede değerlidir. Onlara değer yargıları yapamazsınız. Kültürler sadece içeriden anlaşılabilir, sevgiye mana vermenin yollarını bulmak, mutluluk, değerler, doğum, ölüm, insan ilişkileri, vb.

Dil

İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir araçtır; dil kendi kanunları içerisinde yaşayan ve gelişen canlı bir var-

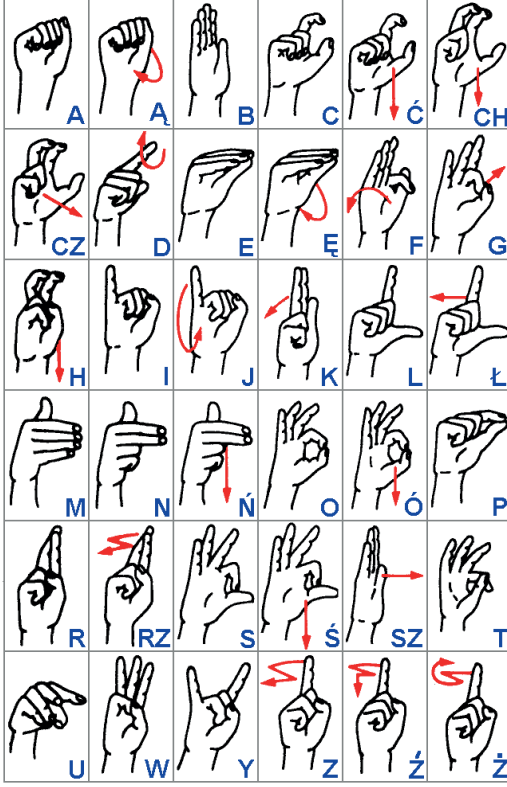
lıktır. Dil bir milleti birleştiren, koruyan ve o milletin ortak malı olan sosyal bir müessesedir. Dil yüzyıllar boyu gelişerek meydana gelmiş bir sosyal kurumdur. Dil seslerden örülmüş bir ağ niteliğindedir.

Dil diğer insanlarla bütün ilişkilerimizde bize aracılık eder ve sosyal bağlarımızı düzenleyen bir araç olarak hayatımızın her safhasında bizlerin yanında bulunur. Evde, okulda, sokakta, çarşıda, iş yerinde ve her yerde dil ile iç içe yaşarız. Dil doğuştan bilinemez. İnsan ilk aylarda ağlamalar, taklitler, birtakım hareketlerle anlaşma sağlamaya çalışır. Çocuk içinde yaşadığı topluluğun anadilini uzun bir sürede öğrenir. Dil her zaman insan benliğinin ayrılmaz bir parçasıdır. İnsan zekâsının ve insanda sınırsız olan duygu ve düşünce kabiliyetinin sonuçları insanın kendi benliğinin dışına ancak dil ile aktarılabilir. Bu bakımdan dil ile düşünce iç içedir. İnsan dil ile düşünür ve yaşar. Dilin gelişmesi düşünceye, düşüncenin gelişmesi de dile bağlıdır. Çeşitli medeniyetlerin meydana gelmesini sağlayan düşünce, gelişmesini dile borçludur.

“Din üyelerine bir bağlılık amacı, bireylerin eylemlerinin kişisel ve sosyal sonuçlarını yargılayabilecekleri bir davranış kuralları bütünü ve bireylerin gruplarını ve evreni açıklayabilecekleri bir düşünce çerçevesi veren bir düşünce, his ve eylem sistemidir.”

Her dil konuşma ve yazma ile oluşur;

Konuşma, bu fırsatlardan sadece somut bir tezahürü iken konuşma, mafsallı bir şekilde ifade etmek insanın genel yeteneğidir.

Yazışma bir nesil ve mekansal iletişim için özellikle önemlidir. Bizim bilgi ve deneyim en çok, yazının ortaya çıkmasıyla sağlanmıştır.

Dünyada binlerce dil konuşulmakta, daha modern dünyanın en konuşulan tüm dilleri ortak olurdu, “dil” oluşturmak için çaba harcıyoruz. ve dünyadaki insanların çoğu tarafından konuşulan dillerin elemanlardan

oluşur. (örneğin, «Esperanto»). Dil kültürel etkileri yaymak için en uygun yoldur, ekonomik ve siyasi çıkarları etkisi altında bazı kültürler kendi dilini diğer sosyal topluluklara taşımak ister.

Ödev

Neden dünyada çoğu İngilizce konuşuyor anlamaya çalışın.

Altkültür ve karşıt kültür

Modern toplumlar, genellikle büyük ve farklı bir yaşam biçimini uygulama birçok grupları vardır. Bu insanlar farklı çıkarları var, görüş, değerler, davranışlar, yaşam tarzları vb.

Altkültür terimi (alt kültür) bir toplumsal katmanı, grup, bir şehrin üyeleri veya bir köyde, kültürel davranış nesiller farklılıklar vb kültürel teklikleri ifade eder. Örneğin, Makedonların genel kültür deseni ayırt edilir: geleneksel değerlere saygı, ulusal dilini kullanarak, sanat yüce eserlerine saygı, ortodoks din kuralları, değerler sistemini, belirli kurallar vb. Ama bu genel bir model içinde, altkültürler olacaktır: gençlik ltkültürleri, kırsal ve kentsel altkültür, Arnavutça, Türkçe ve Makedonya'daki diğer etnik toplulukların altkültürleri, hukukçular elit altkültürleri.

Onun özellikleri ile altkültür bir tür baskın kültürü etkiler. Bunun üzerinde önemli değişiklikler yapmak değil, ama yine de yenilikleri getirecek: müzik, yemek, eğlence, giyim, vb. Bu anlamda, alt kültür eylemleri olumlu ve daha baskın kültürün gelişmesine, zenginleşmesine, tatları değişiklikleri, dil gelişmesine katkıda bulunmaktadır vb.

Ancak, sürece olumlu altkültürleri egemen kültürü üzerinde olumsuz bir etkisi olabilir Karşı kültür şeklinde de yazılır; değer, norm ve yaşam biçimleri açısından içinde yaşanan kültüre ters düşen tutum ve

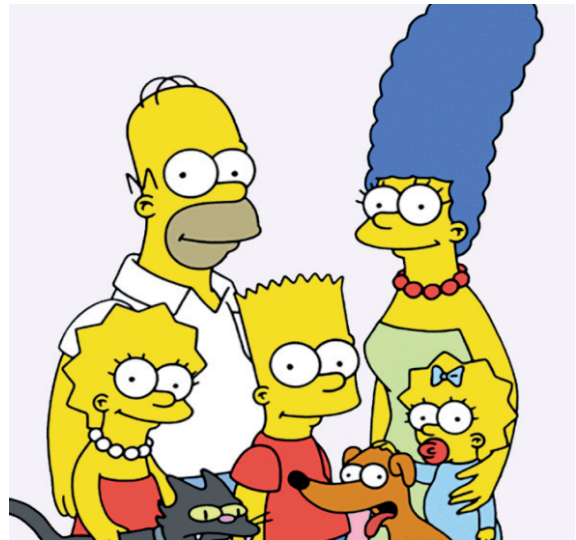
Gençler ilgi ve yaşam tarzına göre değişir

davranışları içerir. Sosyoloji, tarih ve siyaset bilimlerinde kullanılan bir terimdir. Basit bir şekilde bir toplumda kabul gören genel kültürün karşıtı bir kültürü ifade etmektedir; karşı kültürün normları ve değerleri kabul görmüş kültürüne karşıttır. Sosyolojide karşı kültür o günün toplumsal ana arter kültürüne karşıt norm ve değerleri benimseyen kültürel gruba verilen isimdir. Her ne kadar her toplumda karşı kültürel gizli eğilimler olsa da, burada karşı kültür terimi belirli (ve yeterli) bir kitleye ulaşabilmiş ve bir süre için varlığını devam ettirebilmiş, çok daha belirgin, bariz fenomenleri adlandırmaktakullanılır.

Karşı kültür örneği geçen yüzyılın 60'ların sonlarında hippie olduğunu, bu aykırı genç grup giyinme tarzı ile yaşadıkları toplumların ilgisini çekmeye başlamış. 1955 yılında Batı, yeni bir gençlik kültürü yarattı. Onun yaratma hemen "Asi Nedeni Olmadan" ve "Vahşi" filmlerinin tarama takip düşünülmektedir. Özellikle burada yeni değerlerini talep etmek amacıyla, yetişkin dünyasına karşı genç kuşak isyan hak-

kında konuşmaktır. Gençlerin karşı kültür eylemi yeni bir müzik yıldızının konserini izlemesiyle başlar coşku kırmak için onları ortak nedeni ile birleştirir (sandalye, bardak, envanter vb.).

Modern toplum büyük ölçüde sözde kitle kültürü ile işaretlenir. Bu bir toplum içinde ve dünyada kültürler arası kültürel değerlerini yatıştırmak için bir girişimdir.

Kitle kültürünün karakteristik ikonlarından biri

Bilginizi kontrol edin ve kullanın

1. Alt kültür ve karşı kültürün koşullarını belirtin.
2. Ortamınızda altkültür ve karşı kültürünün örneklerini işaretleyin ve açıkla. Onların taşıyıcıları kimlerdir?

DEĞERLER, NORMLAR VE GELENEKLER

Her toplumun kültürü birçok unsurları içerir. Bunlar arasında özellikle ilgi çekici kendi hayatta kalmasını sağlayan yoluyla veya toplum üzerinden çeken olanlardır.

Değerler

Herhangi bir toplum, sosyal grup ve bireysel, yaklaşık olma eğilimindedir farklı hedefleri ve ideallere sahip, onların eylemleri ve hayatlarının davranışlarına anlam vermektir. Değerler, gerçek iyi ve arzu edilir neyin iyi ve neyin kötü olduğunu, insanlar hakkında genel fikirleri böylece temsil ve yanlış çirkin vb. Değerler insanların genel yaşam tarzının temeli. Bunlar şunlardır: Özgürlük, vatanseverlik, sevgi, dostluk, onur, sadakat, vb. Her toplum çok sayıda değerleri vardır, ama onlar aynı derecede önemli değildir.

Bazı toplumlarda en yüksek değeri maddi başarı, ancak diğer toplumlarda daha

değerli geleneklerdir (insanlar geçmişe dönüyor ve temel yaşam yönelim olarak hizmet vermektedir).

Değerler sosyalleşme ve insanların toplum yaşamının sırasında kendiliğinden büyür. Bir kere şekillenmiş değerleri uzun bir süre boyunca muhafaza edilir. Bunlar, en dayanıklı kültürünün bir parçası ve değişikliklere aynı zamanda açıktır.

Normlar ve gelenekler

Normlar bir kültür değerlerinden kaynaklanan hedeflere ulaşmak için var. Normlar genel olarak insan kültürünün bir parçası, günlük yaşamın bir parçasıdır. Onlar başkalarının davranışları ile her bireyin hizalama davranış aracılığıyla. Onlar da toplumda (davranış örnekleri) kurallardır. Toplum, haklı kabul edilebilir ve bazı durumlarda bireylerin istenen davranış olduğunu göstermektedir.

Toplum için büyük önem taşımaktadır normların birçok türü vardır. Bu tür şunlardır: ahlaki normlar, hukuki normlar ve gelenekler.

Gelenekler sosyal doğru ne olduğunu tanımlarlar. Bunlar insanın her günlük yol gösterme aktivitelerinde kurallardır. Örneğin, giyinme yolları, beslenme alışkanlıkları, böylece diğer insanlarla toplantı ve ağırlama uygulamaları vb. İtaat etmeyenler için gülünç, çekıştirmek, sahte vb.

Bazı geleneksel normlar ve değerler günümüzde uygulanmaktadır

Ahlaki normlar

Huy, tabiat, insanın davranış tarzı, tutum ve tavrı. İnsanın doğuştan olan veya sonradan kazandığı zihni veya ruhi halleri ve bu hallerinden doğan iyi veya kötü tavır ve hareketleri ahlâk olarak ifade edilmiştir.

Filozoflar hangi hareketlerin iyi, hangilerinin kötü olduğu ve insanın neden ahlâk kaidelerine uyması gerektiği mevzuğunda ortak bir fikre varamadılar. Kimi menfaati, kimi hazzı, kimi saadeti, kimi de vazifeyi ahlâkın temeli saydı. İslâm âhlakı ise âhlakın temeli olarak, Allah'ın emrine uygunluğu şart koşmuş ve gaye olarak da Allah rızasını kazanmayı esas almıştır. Böylece insanı şahsî veya içtimaî bencillikten kurtarmıştır. Ahlâkı da, cemiyetten cemiyete ve zamanla değişen keyfî ve tesadüfî kaideler yığını olmaktan çıkar.

Hukuki normlar

Hukuki normları eçete yasal normları ve toplumdaki bireylerin davranış kesinlikle onaylanmış kurallarını temsil Hukuku diğer toplumu düzenleyici kurallar olan örf ve adetler, gelenekler ve dinlerden ayıran özellik devlet tarafından güvenceye alınmış ve cebri yaptırımlara sahip olmasıdır. (millet meclisi, başbakanlık, bakanlıklar) Ancak hukuk normlarını şirket, dernek kuruluşları da getirebilir v.b. .Hukuk kuralları insan davranışlarını düzenler ve bulunduğu toplumun değer yargılarını taşır.

Soyutluk ve genellik özelliği sayesinde benzer nitelikteki bütün durumlarda uygulanması sağlanır. Hukuk alanında yaptırım kamu gücü ile uygulanır. Hukuka uymayı zorlama, uymayanları cezalandırma ve uyulmadığı Maddi ve manevi yaptırımlar olarak ikiye ayrılır. Maddi yaptırımlar hukuka aykırı durumlarda uygulanırken manevi yaptırımlar bu durumları engellemek için kullanılır. Ceza hukukunda ölüm, hapis ve para cezaları gibi değişik hukuk dallarında değişik yaptırımlar vardır.

Bilginizi kontrol edin ve kullanın

1. Makedonya C.'de hangi değerler en çok takdir edilir. Nedenini açıklayınız?
2. Senin için en yüksek değer hangisidir?
3. Ülkedeki diğer etnik toplulukların üyeleri arasında uygulanan özel bir geleneği açıklayın.

DİN

Din nedir?

Din en yaygın kültürel ve manevi bir olgudur. Din her insan topluluğunun tarihi gelişmesinde mevcuttur. En farklı inanç ve ritüeller şeklinde oluşur. Din genelde zor tanımlanabilir. Çok sefer tek tanrı inancı gibi tanımlanır. Tanrı açıklamasına göre dünyanın oluşumunu, doğaüstü inancı ile eşitleştir. müminlerin ahlaki normlarla davranışlarını kontrol etmektedir v.s

“Din üyelerine bir bağlılık amacı, bireylerin eylemlerinin kişisel ve sosyal sonuçlarını yargılayabilecekleri bir davranış kuralları bütünü ve bireylerin gruplarını ve evreni açıklayabilecekleri bir düşünce çerçevesi veren bir düşünce, his ve eylem sistemidir.”

Piramitlerin dini önemini açıkla

Farklı din tanımlamaların ortak noktaları birleştirildiğinde, din insanlara bir hayat tarzı sunan, onları belli bir dünya görüşü içinde toplayan kurum, bir değer biçme ve yaşama tarzıdır.

Yaratıcıya isteyerek bağlanma, birtakım şeyleri duyma, onlara inanma ve onlara uygun iradi faaliyette bulunma olgusu.

Üstün varlıkla ona inanan insan arasındaki ilişki doğan deneyimin inanan kişinin hayatındaki etkileri olarak tanımlanabilir.

Sinagog

Genel olarak din, doğaüstü bir nitelik taşır, mukaddestir, değişmezdir (dogmatik) ve gönülden bağlanmayı yani teslimiyeti gerektirir.

Pek tabii ki din tanımı, özellikle dini bir bakış açısından, her farklı dini grup ve dinde çeşitlilik gösterir. Dinin taşıdığı nitelik ve öğeler de farklı dinlerde büyük bir değişiklik ve çeşitlilik göstermektedir. Din kavram, anlayış ve türlerinin gelişimi tam olarak bilinemediği gibi tam olarak belirlenmemektedir de. Bunun en büyük nedeni, açıkça ayrıştırılabilecek devrelere sahip olmamasıdır.

Yine de, özellikle yapılan arkeolojik kazılar ve dünyanın geri kalanından izole edilmiş kültürlerin antropolojik ve tarihi yapılarına

Buda

dair elde edilen bilgi ve gözlemler sayesinde, bir kronoloji elde edilememiş olsa da bir tipoloji geliştirilebilmiştir.

Bugün elde edilen bulgular ve var olan kültürel çeşitlilik sayesinde, gerek eski gerek yeni farklı din tipleri, formları ve anlayışları tanımlanmıştır. Bu tanımlamalar akademisyenler arasında çeşitlilik gösterse de belli bir oranda benzeşmektedir.

Dünyanın Büyük Dinleri

Modern dünyanın dini görüntüsü çok farklı olduğunu, ancak dünya çapında beş büyük din vardır, onların yaygınlığı vasıf olarak dünya dinleri adlandırılır. Bu şekildedir Musevilik, Hristiyanlık, İslamiyet, Budizm, Konfüçyüzyanizm.

Musevilik, Hristiyanlık ve İslam tek tanrılı dinleridir (mono bir demektir), çünkü, öğretilerinin bir Allah'ın varlığının fikrine maruz kalmaktadır.

Musevilik; Musevilik M.Ö. 1300 senelerinde en yaygın tek tanrılı dindir. Bugün en az yandaşları olan Yahudilik Musevilerin dinidir. Bu konuda Musa'nın önemli bir yeri vardır. Çünkü Tevrat O'na verilmiştir. Tanrı, evreni devamlı olarak idare etmektedir. O'nun gücünün yetmeyeceği hiçbir iş yoktur. İnanışlarında Musa dini hayatın temel kuralları olarak bilinen "Tanrının On Emri" açıkladı.

Tanrının On Emri:

Benden başka Tanrı'n olmayacak,

Kendin için oyma put, yukarda göklerde olanın, yahut aşağıda yerde olanın, yahut yerin altında sulara olanın hiç suretini yapmayacaksın, onlara eğilmeyeceksin ve onlara ibadet etmeyeceksin.

Tanrı'nın ismini boş yere ağzına almayacaksın.

Sebt gününü hatırla. Altı gün çalışacak bütün işlerini yapacaksın, ama yedinci gün bana Tanrı'na adanmıştır.

Anne ve babana hürmet edeceksin. Onları say ki ömrün uzun olsun.

Öldürmeyeceksin.

Zina etmeyeceksin,

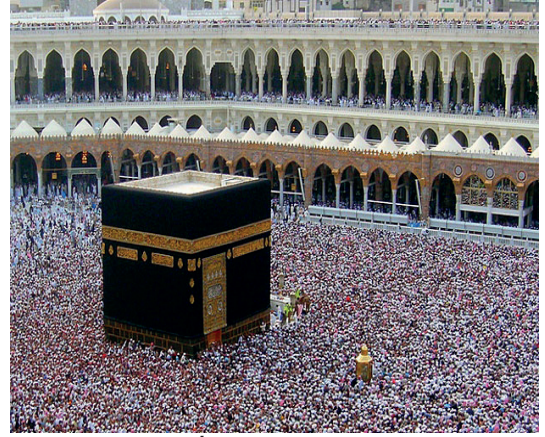
Çalmıyacakasın,

İnsanlara karşı yalan yere şahitlik yapmayacaksın,

İnsanların hiç bir şeyine göz dikmeyeceksin.

Hristiyanlık; Bir devlet dini olarak Hristiyanlık, hatta 313 yılında Roma İmparatorluğu içinde ve ötesinde o zamandan beri hızla yayıldı. XI. yüzyılda Hristiyanlık Ortodoks ve Katolik olarak bölünmüş ve daha sonra Reformasyonlarla birçok diğer Hristiyan gruplar ortaya çıkmaya başladı. Yaygın olduğu alanlar; Avrupa, Kuzey Amerika, Güney Amerika, Okyanusya, Güney Afrika'dır. İbrahimi bir dindir. Kitabı incildir. Temelinde Hz. İsa yatar. İbadet yerleri kiliselerdir.

İslamiyet; 622 senesinde Arab yarımadasındaki Medinede kurulan tek tanrı inancına dayalı en yaygın dinlerden biridir. İslâm dîni, Allah'ın, son peygamberi Hz. Muhammed (asm) vasıtasıyla bütün insanlara gönderdiği en son ve en

İslam müminleri

mükemmel dindir. Yedinci yüzyılda yayılmaya başlamıştır. İslam Hz. Muhammedin dini inancı Yakın Doğuda köylüler arasında sonra da daha geniş alanlarda yayılmağa başlamıştır. Dini sayısına göre İslam dini dünyada ikinci yerde bulunuyor.

İslamiyetin beş temel görevi:

Şehadet etmek; Allah'ın varlığına, birliğine ve Hz. Muhammed'in Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna inanmaktır.

Namaz kılmak; günde beş vakit namaz kılmak.

Zekat vermek; yılda bir defa fakir – fukaraya zekat vermek, yardım etmek.

Oruç tutmak; ramazan ayında bütün müslümanların oruç tutması,

Hacca gitmek; Allah-u Teâla güç yetirebilene ömründe bir kere bu ibâdeti yapmasını farz kılmıştır.

Budizm, Konfüçyüzyanizm; uzak doğuda baskın dinlerdir. Çünkü onların öğrenilmesi gibi hala etik dinler olarak bilinir, bu dünyada insan ahlak kurallarına uygun yaşıyorsanız sadece kişisel kurtuluş gelebilir.

**Bilginizi kontrol edin
ve kullanın**

1. Her din hangi unsurlara sahip olmalıdır?
2. İnsana inanış neden gereklidir?
3. Toplumda inanışın rolünü açıkla.
4. Neden insanların yaşamlarında daha fazla kriz anlarında dinin rolü nedir?
5. Büyük dünya dinleri arasındaki farklar ve benzerlikler nelerdir?

SOSYALLEŞME**Sosyalleşme nedir?**

Bireyin sosyalleşmesinde, kalıtımla getirdiği özellikler yanında; başta aile olmak üzere doğal, ekonomik, kültürel vb. çok sayıda çevresel etken rol oynar. *Kişi ve toplum ilişkisini ifade eden sosyalleşme, bir bakıma bu disiplinler arasındaki köprüyü de kurmaktadır.* Sosyalleşme çocukluktan başla genel olarak; kişinin içinde yaşadığı toplumun bir üyesi olma sürecine sosyalleşme (toplumsallaşma) denir.

Çocukluktan itibaren başlayan kişi üzerindeki sosyal etkiler, kişiliğin, sosyal tutum ve davranışlarının gelişmesini sağlar. Kısaca açıklarsak; Aynı zamanda, bireyin sahip olduğu ya da toplum tarafından verilen rollerin ve sahip olunan

statülerin gerektirdiği davranış biçimlerini, toplumun kendilerinden beklentilerini öğrenir. Toplumsallaşma sürecinde birey kendi toplumunun bir üyesi olmayı, toplumu tarafından kabul gören davranış örüntülerini, insanın davranışlarına yön veren, bunları belirleyip şekillendiren temel toplumsal ve kültürel değerleri (normları) öğrenir. Öğrenmekle de kalmayıp bunları içselleştirip kendisine mal eder ve bu değer ve normlar doğrultusunda davranmaya başlar.

Sosyaleşmenin en önemli faktörlerden biri **ailedir**. Çocuğun büyüdüğü aile, onun kişisel oluşumunun en büyük önemi vardır. Orada harmoni ilişkiler ile çocuğun büyümesine doğru ilgi varsa eğer, o halde çocuğun kişisel benliğinin doğru gelişme şartları doldurulmuştur demektir.

Toplumun sağlıklı bir şekilde büyümesi ve hayatını devam ettirebilmesi toplumsallaşma sisteminin sağlıklı bir şekilde sürmesi ile mümkündür. Bir başka şekli ile toplumsallaşma yeni nesile toplumun sahip olduğu kültürel mirasın aktarılması da denilebilir. Ailenin sosyalleşmede rolü büyüktür; Aile, bireyin ve toplumun fonksiyonlarında en temel öğedir. Aile, bireyin yaşamında çok önemli bir yer

tutan beslenme, bakım, sevgi ihtiyacı, duygusal gelişim, psikolojik gelişim, eğitim (arakadaşlık, okul, medya, radyo, televizyon, gazete v.s), kültürel değerleri kazanma, sağlıklı zeka gelişimini sürdürme gibi temel ihtiyaçlarını karşıladığı birincil yer ve çevredir. Kiliseler(camiler), işyerleri ve bir çok üye olduğu derneklerin önemi büyüktür.

Bu ilişkiler, bireyin kendine güvenmesini, kendine ve diğer bireylere sevgi duymasını, kimlik kazanmasını, kişilik gelişimini, sosyal beceriler geliştirmesini ve topluma adaptasyon sürecini olanaklı hale getirir.

Akran grubu; ergene kişinin kendisini test etmesini, denemesini ve başkalarıyla başa çıkmasını öğretir, kendini kanıtlama zemini olarak işlev görür ve sosyal hareketlerini başlatma fırsatı da sunar. Bu şekilde ergen ileriki yaşamında sosyal uyum ve kanıtlama daha emin ve daha kolay bir biçimde yaklaşır. Böylelikle akran grubu gencin sosyal öğrenme deneyimlerini artırır.

Bir Alman atasözü der ki: “Eğer kim olduğunu bilmek istiyorsan, arkadaşlarının zın kim olduğunu görün,”

Mac-medya kitle iletişim araçlarından görsel ve işitsel duylara seslenen televizyon ve internet, çocuklar için çok önemli sosyalizasyon araçlarından birisidir. Kitle iletişim araçlarının çocukla-

rın sosyalleşmesi üzerindeki etkilerini araştıran çok sayıda çalışma yapılmıştır. Araştırmalarda özellikle kitle iletişim aracı olan televizyon ve internet bağımsız değişken olarak kullanılmış ve onun etkilerine bakılmıştır.

Sosyalleşme çocukluk çağında başlar ve bir ömür boyu devam eden bir süreçtir. Bir birey, yeni bir grubun üyesi olduğunda, ayarlamak için zamana ihtiyacı olduğunu söyleyerek, hayatında her zaman yeni bir rolü kabul eder. Bundan sonra sosyalleşme söz konusu olur. Öğrenci yeni koşullara uyum ve fakülte için davranış kurallarına aşina olmak için zaman gerekir. Aynı şekilde yeni çalışanın işyerini tanınması ve evlilik gibi durumlar vb.

Okuyun ve sonucuna varın

1542 – 1602 yılları arasında Hindistan’ı yöneten İmparator Akbar’ın emriyle, bütün çocukların bir arada toplanması ve dil kullanılmadan yetiştirilmeleri için emir verir. Çocukların bu izolasyona rağmen Hindu dili bilgisi olup olmadığını tespit etmek amacıyla, onların bakımı için sağır insanlar ilgilenmiş. Genel olarak çocuklar konuşamazmış. Birbirleriyle sadece mimiklerle iletişim sağlarmışlar.

Ben senin sosyalleşmen konusunda gerçekten endişeliyim!

Gündemi öğrenmek için biz çocuklar hayvanlar tarafından bakılabilir gibi çocuklara ait bir literatür vardır. Belgelenmiş bir durumda “Midnapor Kurt Çocuklar” başlıklı, 1920’li yıllarda Bengal’de 2 ve 8 yaşlarında iki kız çocuğuna bir kurt yuvasında rastlanmış. Kızlar, dört ayak üzerinde yürürken kurt gibi hareket eder, çiğ et ile beslenen ve hiçbir konuşma dili kullanmazmışlar. Bu çocuklar kendilerini yetiştirmek için ormana mı bırakılmış, yada bir kurt tarafından mı yetiştirilmiş bilinmiyor. Bu örneğe ne sonuçlar önerirsiniz?

Bilginizi kontrol edin ve kullanın

1. Sosyalleşme her bireyin hayatında neden önemli olduğunu açıklayın.
2. Bireylerin toplumsallaşmasını kim yürütür? Onun faktörleri kimlerdir?
3. Neden sosyalleşme süreci tek taraflı olduğunu ifade etmiyoruz?
4. Bireyin kişilik şekillenmesinde kitle iletişim araçlarının etkisi nedir?

SOSYAL SAPMALAR (DEVİYASYONLAR)

İnsan farklı istemleri, ihtiyaçları, arzuları ve çıkarları var olan bilinçli bir yaratıktır. O, ihtiyaçlarını giderme yöntemlerini seçebilir. Zaten hayvanlardan farkı burdadır, ki onların yaptıkları içgüdesel ve bilinçsizce yapmaktadırlar. Sapma davranışlar kültürün içeriği olan örf, adet, gelenek ve sosyal problemler ile yakından ilgilidir. Toplumun çoğunluğu tarafından itirazla karşılanan ve istenmeyen bir takım davranış kalıpları ve olaylar olarak beliren sosyal problemler düzenlenmesi ve giderilmesi gereken sosyal olaylardır.

“Sapma belirli bir norm uyum olarak tanımlanan ya da bir topluluk ya da bir toplumda insanların önemli bir bölümü tarafından kabul edilen normlar kümesi olamaz.”

Giddens

Deviasyonlu hareketleri olan kişiler toplum için tehlikedir. O, topluma zarar veren bir ağır hastalıkla kıyaslanabilir. Deviasyonlu davranışlar grubunda alkolik, zehirlenme, fuuş dilencilik hatta intihar gibi kriminal ve benzeri yasak hareketler yer almaktadır. Bunların çıkış nedenleri sosyal oluşumlardır. Sapkınlık, topluluk ya da toplumda insanların çoğunluğu tarafından değerli/önemli kabul edilen verili norm seline uygun olmayan davranış biçimidir. Bu davranış biçimi toplumsal niteliği nedeniyle sosyolojinin araştırma alanına girer. Sapmış, basit olarak sapma eylemine katılan bir kişi olarak tanımlanabilir. Başka bir ifade ile sapmış,

Sapma nedenleri olarak zedelenen normlara göre: 1. Dini, etik, değer, moda, hayat standardı sapmalara neden olabilir 2. Hukuk normlarının ihlalında sapmalar.

İlk olayda hergünlük yaşamda (edepsiz davranışlar, evsizlik, homoseksüellik) rastlanan işlerdir. Bu tür sapma hareketlerine cezalar çok hafiftir: alay etme, uyarılar, tekdiri ile karşılaşma tehdidi ancak sapma kişileri toplumdan ret etmtilmalı da mevcuttur. Kişiler aşırı uyumsuz veya göreneklere aykırı olabileceği gibi hukuksal normlara da aykırı olabilir.

Kriminellik hukuk kurallarına uymayan davranışın yaptırımı yasalarda yazılı olarak belirlenmişken, gelenek, görenek, örf ve adetlere uymamanın sapma olarak nitelendirilmesi durumu görelidir. Bu grupta hırsızlık, cinayetler, insanın fiziksel ile psikolojik sağlığına etki eden şiddet davranışları yer alıyor. Burada daha **hafif sapma** hareketleri de yer alıyor ancak bunlara verilen suç cezaları da daha hafiftir.(trafik kazaları, kamu düzenii ve barış ihlali) v.b

Yaptırımlar kanunu ihlal eden kişilere uygulanır. Yaptırımlarda para cezası, hapis, ölüm cezası v..b cezalar yer almaktadır. Her sapma davranışı suç olmayabilir. Fakat her suç olarak kabul edilen davranış aynı zamanda sapma davranışdır.

Sapma, sosyal sistemlerde sadece orta düzeyde uyumsuz olabilirler. Fiziki, psikolojik, moral veya kültürel açılardan anormal olabilirler. Ancak böyle bir yaklaşımla açıklama değil sınıflama yapılır. Sapmalar olumlu ve olumsuz olmak üzere ikiye ayrılır. Olumlu sapma, ideal

davranış görüntüleri oluşturan bir sapmadır. Toplumdaki diğer kişilere örnek olurlar. Bu çeşit insanlar, kahramanlık öyküleri içinde sıkça yer alırlar. Normalin dışında alışlagelmiş, yinelenen modelin dışında olduğundan sapkın davranışlardır. Sebep olarak modern toplumda ailenin gücü düşmesiyle, doğru yönlendirme sosyalleşmel ve aile üyelerini kontrol etme imkanları da azalır.

Nüfus yoğunluğu, göç, kentleşme, endüstrileşme ve modernleşme dinamikliğinin etkisi ile insanların hayat kompleksleşmesine neden oluyor. Böyle durumlarda beklenti ile gerçekler arasında olasılıklar meydana gelir. Dolayısıyla insanlarda deviyasyon davranışların sebebi toplumsal hayatın modernleşmesinden kaynaklanıyor.

Bir toplum sisteminden öbür toplum sistemine geçiş ve eski ile yeni değerler arasında çatışma oluyor. Bu durumlarda toplum kontrolü zayıflar , insanlarda sosyal güvenliği azalarak farklı sapmalara yol açıyor.

Globalleşme süreci, bilgisayar teknolojisinin artışı güvensizlik hissi de artıyor. İnsani değer esas kriterlerinin kaybolmasıyla farklı kriminal, rüşfet, fakirlik, uyuşturucu, fuuş gibi sapmalara neden olur.

Makedonyada özellikle kimlik geleceği arayışında olan gençler böyle durumlarda çok kolay sapıyor, uyuşturucu, alkol, sigara, dilencilik, agresiv hareketler, fuuş, toleransızlık, kamu düzenini bozmak gibi etkenleri farklı sapmalara yol açar. Bunlar; toplum içinde kabul edilebilir davranış görüntülerinden daha aşağıda yer alan davranışlardır. Bu davranışa sahip kişiler, genellikle kendi toplumları tarafından aşağı sosyal statülere yerleştirilirler

Mac- mediyumları bu konuda son dönemde gençlerin kontrolü ve doğru yol gösterme konusunda önemli faktörlerden biridir. Ruhsal yetersizlikleri yüzünden toplumun normal davranış kalıplarına uyarlanmazlar. Zekâ geriliği olanlar, aptallar, ciddi psikolojik ve nevrotik rahatsızlıkları olanlar bu gruba girerler. Televizyon (şiddet karakterli filmler) kimi kişilerde iki türlü etki yaratabilir. Birileri

filmdeki aktörleri kendilerinde taşıdıkları hayal kırıklıklardan serbestlenmek için taklit edecektir. Öbürleeri ise kendi sapma hareketlerini özürleme arayışında bulunacaklar. Bağımlı sapkınlar, terk edilmişler, sürgünler, dilenciler, kimsesiz çocuklar. Bunlar, normal bir sosyal yapı içinde yerlerini bulamamış olan, sosyal yapı dışında kalmış kişilerdir.

Okul bireylerin sosyal kontrol kurumu-
dur. Öğretim yoluyla, özellikle bireylerin iyi eğitilmesiyle doğru davranışlara yönlendirilmesine neden olur.

Bilginizi kontrol edin ve kullanın

1. Bireylerin sapkın davranış nedenleri nelerdir?
2. Makedonya C.'de gençler arasında en yaygın olduğu sapkın davranış biçimleri hakkında bilgi toplamaya çalışın. Bireylerin hangi yaşta ve bu davranış için nedenleri nelerdir?

SOSYAL GRUPLAŞMA

BEN DİĞERLERİ ARASINDA

Etkileşim önemi

İnsan doğuşundan bir toplumun bireyi olarak kabullenir. Orada önceden bir hayat düzenlenmiş bekliyor. Orada belli standartlar üzerinde kurulmuş toplumun kanunlarını saygılamak mecburiyeti ile karşılaşılır. İnsan ister istemez hayatta kalabilmesi için öbür bireylerle farklı yollar üzerinde irtibat kurmak gerekiyor. Etkileşim, nesnelerin ya da olayların karşılıklı birbirlerini etkilemeleri anlamına gelir. Etkinin çift yönlü olanıdır diyebiliriz. Etkileşim; insanın olduğu her yerde söz konusudur. İşte, evde, okulda insanlardan, nesnelerden etkilenir ve onları etkileriz. Örneğin öğretimsel etkileşim; öğrenciyle onun çevresi arasında yer alan olaydır.

Örneğin, birey aile üyeleriyle her gün farklı konumlarda farklı işler yapmaktadır. Yemek hazırlıkları, çocuklara dikkat etme, ve gibi işlemler sadece bir kaçıdır.

Toplumdaki bireylerin ve gruplar arasındaki ilişkilerine toplumsal etkileşim denir.

Etkileşim

Bireysel insan davranışı bir başka insan bireyin yönelik olduğunu. Bu bir karşılıklı sosyal eylemdir. Her zaman diğer karşılıklı eylem aktör ve onun yanından tepki neden niyet içerir.

Düşünen bir kişi, etkileşim kendisiyle olduğu halde, teknik olarak kişinin sosyal etkileşim içinde olduğu anlaşılır.”

Sosyal etkileşim bireylerin karşılıklı ilişkili olduğu karmaşık bir süreçtir. İlişki

güçlü olduğunu ve insanlarda davranışsal değişikliklere neden olur. Bu insanlar arasında bir iletişim vasıtasıyla gerçekleştirilir ve ihtiyaç duyulduğunda insanlar ortak bir hedefe gelmek için elde eder.

Yapı etkileşimi;

Her etkileşim içinde birkaç unsur olmalıdır: aktörler, eylem ve tutum. Bunlar etkileşim yapısını oluşturur. Bunlar olmadan, etkileşim mümkün değildir.

Aktörler; insan veya etkileşime dahil olan gruplar.

Eylem; etkinlik aktörler tarafından yürütülmektedir. Sosyal eylem her zaman başka bir aktör ya da böyle bir yanıt sağlamak için taahhüte yönelik bir yanıttır. Bir aktörün yaptığı başkalarına anlaşılabilir olmalıdır.

Münasebet (etkileşim); uzun bir süre boyunca belli oyuncular arasında olur. Çünkü etkileşim uzunluğu aktörlerin davranışlarında bazı değişiklikler meydana gelir:

1. kişi (aktör) birbirine bağımlı hale ve etkileşimin devam etmesini bekliyorlar;
2. Katılımcıların her eylemi bir öncekine dayalı gelecekteki eylemleri bekleniyor;
3. Bir münasebet kuruacağı zaman, her bir aktör başkaları ile tespit eder.

Etkileşim Formları;

Etkileşim çeşitli formları vardır. Bilimde tek bir sınıflandırma yoktur, ama var olan mevcut iki tip etkileşim var: insanları bir araya getiren bir etkileşim ve ayıran etkileşim. Dostluk ilişkilerini geliştirmek için ilk grupta sayılabilir: işbirliği, değişimi,

diğer grup etkileşimde ait olan: rekabet ve çatışma.

Kooperatif (İşbirliği)

İnsanın bir toplum içinde yaşamasının nedeni, gereksinimlerini tek başına karşılayamamasıdır. Birlikte yaşamak zorunluluğunu duyan toplum, ancak toplumu oluşturan **bireylerin iş birliği** yapmaları, herkesin üzerlerine düşen görevleri yerine getirmeleri ile sağlıklı bir şekilde devam eder. İnsanlar, iş birliği yaparak gereksinimlerini karşılayabilirler. **İş birliği**, “ben” değil, “biz”e öncelik verilmesini, diğer insanlarla duygu, düşünce ve her çeşit olanağın paylaşılmasını gerektirir. İnsanlar arasındaki işbirliği, sosyal hayatın her alanında var, ailede, kendi üyeleri arasında, toplumsal kurumlar içinde vb.

Değişim

Değişme, bir bütünün öğelerinde, öğelerin birbirleriyle ilişkilerinde öncekine göre nicelik ve nitelikçe gözlenebilir bir ayrılığın oluşmasıdır. Başka bir ifade ile değişme, temellilik ve daimilik kavramının karşıtıdır Vakit akışına karşın aynı kalan bir özellik manasına gelen daimilik ve temellilik kavramı, bir bakıma değişimin negatif olarak anlatılmasıdır Yeniden, değişme, tasarılı veya tasarısız

rastgele bir sistemin, bir süreç neticesinde belli bir vaziyetten başka bir vaziyete dönüşmesi olarak tanımlanabilir. İki kişinin iletişiminden mecburi değişime ihtiyaç doğuyor, değişimler insanlar arası farklı konular üzerinde fikir değişimi sözlü olarak yapmaktalar.

Rekabet

üstünlük sağlama amacı ile rakiplere karşı yürütülen yarışma etkinliklerinin bütünüdür. Bu terim işletmecilik, iktisat, çevrebilim, spor ve sanat dallarını da içeren alanlarda sıkça kullanılır. Rekabet iki ya da daha çok güç, kuruluş, işletme, sistem, birey, ya da grup arasında yeralabilir. Rekabet, içsel ya da dışsal getirileri de içeren çeşitli sonuçlara yölebilir.

Bazı alanlardaki rekabet (ve sonuçları), bireylerin ya da toplumların yaşam savaşını ya da hayatta kalma ihtimalini doğrudan etkileyebilir (örneğin kaynak ya da toprak kazanımları). Diğer bazı alanlardaki (örneğin piyasa alanı ya da siyasi alandaki) rekabet (ve sonuçları) ise belirli bir tarihsel andaki toplumsal değerlerin sonucu olarak ortaya çıkmış olup, temel olarak bireysel ve toplumsal yaşamın niteliğini etkiler.

Çatışma

Çatışma ve çarpışma arasında fark yapılmalıdır. Çarpışmanın çatışmaya dönüşmesi şart değildir. Aile içinde, komşular arası veya iş yerlerindeki anlaşmazlıklar taraflar arasındaki anlaşmalarla atlatılan günlük sorunlardır. Her zamandan beri nesiller arası çarpışmalar, alanlar arası çarpışmalar, çağdaş eğitim almış kişiler arasında çarpışmalar varmış.

Çatışma en tehlikeli yarışma türüdür, orada rakiplerden biri zayıflar yada yok olur.

Bu durum çatışma olduğunu söylemek için ortada çatışmada bulunan tarafların, çatışmacı davranışların ve çıkar çatışmaların olması gereklidir. Çatışmaya doğrudan katılan kişi ve gruplara çatışma tarafları denilir. Her çatışmada en az iki veya daha fazla karşıt tarafın yer alması gerekir.

Çatışma davranışı bir tarafın diğer tarafa karşı çıkması için gerçekleştirdiği tüm eylemleri kapsar. Onlar farklı şiddet ve şekilde olabilir; tartışma, hakaret, dayak ve savaş. Çatışma çıkarların uyuşmazlığı durumunun sonucudur. Tarafların ortak çıkarları olduğu taktirde çatışma yoktur. Yaşamın tüm alanlarında uyuşmayan çıkarlar bulunur. Ailede, siyasette, okulda, spor sahalarında vb. Yerlerde

Etkileşim sağlamak için ne gereklidir;

Toplumlarda yaşayan insanlar, ihtiyaçlarına göre değişir, arzular, duygular, yaşam tarzı, değerlere rağmen kabuledilir. Kendinizi ve başkalarını tanımanın düşmanlık, şiddet, savaş bitebileceğini insanlar arasında husumet sebebidir. İnsanlar birbirleraçısından kendi haklarında hiçbir şey bilmeden, bunların arasında herhangi bir etkileşim elde etmek

zordur. Herhangi bir etkileşim sağlamak amacıyla diğer kişileri anlamak için onlara katılmak gereklidir. Yani iletişim olması gerektiğini, bir aktörün etkisiyle niyetlerin tesir etmesi için, motifler ve hedefleri diğer aktörlerin yardımıyla ortaya çıkarabilir. Bu ayarlamaların davranış durumuna bir toplumsal yanıt olarak rol alıyor denir. Herhangi bir kişi belirli bir etkileşime girer, durumu anlamak için nasıl algıladıkları ve başkalarının üstlenmesi gerektiğidir.

Öncelikle yapmanız gereken etkileşim içinde diğerleri hakkında temel bilgi toplamak için deneyin: cinsiyet, yaş, meslek, etnik köken, din, vb..

Bu veriler bir başlangıç izlenimi oluşturmak için yardımcı olacaktır. Ama bu izlenim yanlış olabilir daha spesifik bilgi ile desteklenmiş sürece.

Diğer verileri sağlamak ise diğer bireyin alacağı komple görünümü, örneğin onların fiziksel görünümü nasıldır.

Bireyin fiziksel görünümü sosyal etkileşimde çok önemlidir. Figürü, giyinişi, görgü, kişisel hijyen, saç, makyaj sayesinde bireylerin ahlaki özelliklerini değerlendirir. Birileri, akıllı, kendine güvenen, sert, gururlu, duygusal, mutlu, agresif vb. ise etkileşim önemlidir.

Ödev

Biraz zaman çalışın; gözlemlemek için en yakın arkadaşlarından birine eğer ne olacağını anlamak için normal davranışlarından çok farklı davranmaya başlasa. Aranızdaki etkileşim artacak veya azalacak mıdır? Onu değiştirecek midir veya değişmiyecek? Etkileşim etkileri ne olacak?

TOPLUMSAL ROLLER

Roller ve kişilik

Her kişi yaşadığı toplumda bir yere sahiptir. Kişilerin toplumda bulundukları bu yer veya mevkiye toplumsal statü, bu statüye bağlı olarak elde ettikleri hak ve görevlere de toplumsal rol denir. Statü onu işgal eden kişiden ayrıdır ve her toplumsal statünün mutlaka bir rolü bulunur.

Belli bir toplumsal konum ya da statüye sahip bireyden beklenen davranış. Toplumsal olarak kabul edilmiş, geniş kapsamlı bir davranış modeli olan rol, bireyi toplum içinde tanımlamaya ve konumlamaya yarar. Ayrıca yinelenen durumların üstesinden gelmek ve başkalarının rolleriyle ilişki kurmak için bir strateji yerine geçer (ebeveyn-çocuk rolleri). Tiyatro kullanımından alınan terim, aktör ile görevi

arasındaki ayrımı vurgular. Aynı konuma farklı kişiler gelse bile, rol görece sabit kalır. Doktor rolü verilmiş herhangi bir bireyin, tıpkı Hamlet rolünü oynayan herhangi bir aktör gibi, belli bir biçimde davranması beklenir. Bireyin kendine özgü bir üslubu olabilir; ama bunu, beklenen davranışın sınırları çerçevesinde sergiler.

Gerek davranışları, gerekse bireyin kazandığı nitelikleri kapsayan rol beklentileri görevle ilintilidir. Bir öğretmenden yalnızca ders anlatması, ödev vermesi ve sınav yapması değil, aynı zamanda kendisini bu işe adanmış, ilgili, dürüst ve sorumlu bir kişi olması da beklenir.

Bireyler genellikle birbiriyle uyumlu ya da uyumsuz birden fazla rol üstlenir. Bir kim-

se koca, baba, sanatçı ve hasta olabilir. Bu rollerin her biri, tamamlayıcı nitelikteki eş, çocuk, izleyici ve doktor rollerindeki öteki insanlar karşısında belli yükümlülük, görev, ayrıcalık ve hakları beraberinde getirir. Statü bize, başkalarıyla karşılaş- tırıldığında, kişinin sosyal yerinin neresi olduğunu anlatır. Oysa sosyal rol bize kişinin ne yaptığını anlatır. Sosyal rol ne geçicidir ne de kurgusaldır. Sosyalizasyon sürecinde öğrenilir. Kişinin katıldığı çeşitli gruplarda oynanır ve bireyin sosyal kişiliğinde içselleştirilir. Sosyolojik bakış açısından, sosyal kişilik, bireyin oynadığı tüm rollerin toplamıdır. Kişiler toplum içinde pek çok değişik statüye aynı anda sahip olabilirler.

Örneğin bir kişi hem annelik hem öğret- menlik hem de bir vakıf başkanlığı statü- süne sahip olabilir. Her birine bağlı olarak da elde etmiş olduğu haklar ve sorumlu olduğu görevler bulunmaktadır.

Sosyal statülerin bir özelliği de şudur: Her statü bir başka statü ile hatta statülerle ilişkili olmak zorundadır. Örneğin öğret- menlik statüsü mutlaka öğrencilik statü- süne, antrenörlük statüsü sporculuk sta- tüsüne gereksinim duyar.

Statüler atfedilen statüler ve sonradan kazanılan statüler olarak ikiye ayrılır.

Kazanılan statüler, bireyin çabaları so- nucunda elde etmiş olduğu statülerdir. Meslek statüleri sonradan kazanılan sta- tülerdir. Sporculuk, ister meslek olarak, isterse de başka amaçla yapılmış olsun kazanılan bir statüdür. Atfedilen statüler ise bireyin denetimi dışında toplumun değerlerine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. İrk, din, yaş, cinsiyet, soy atfedilen statü örneklerindendir.

Kişisel beklentiler, bireyin yaptığı işlerin karşılığında alması gereken beklentiler- dir.

Kişisel beklentiler bireyin toplumdaki rolünü sosyaleşme süreci ile öğrendiği süreçtir.

Toplumdaki yaptıkları farklı işlemleri va- sıtasıyla aynı zamanda farklı durumlara göre de davranışlarının da farklı oldma- larını öğreniyor, yani ondan, hayattaki beklentilerini öğrenmiş oluyor.

Toplumsal roller toplumda öngörölmüş kurallar üzerinde değerlendirilebilir, po- zitif olarak (iyi davranış) ve negatif (kötü davranış) için.

Pozitif roller toplumda babalık, analık, öğretmen, doktor görevleri iken negatif ise eşkiya, dilenci, kaçakçı, kriminal ka- rakterli kişilerdir.

Gündelik Yaşamda Roller

Bizim hayatımız boyunca biz bir dizi rol- leri yapmaktayız. Onları iki yoldan ger- çekleştiririz: 1) belirli yönetmeliklerin temeli, ve 2) kendi başarılarının temeli. Bu nedenle roller de ayrılır: yazılan roller ve yeterlilik rolleri.

Yazılan Roller Onlar kendi kişisel özel- liklerine göre kişiler atanır, çoğunlukla cinsiyete ve yaşa göre. Ancak, bazı top- lumlarda rollerin ayrımı bazı diğer özel- liklerine göre yapılan bu tür rollerin bölü- mü ikamet, ırk, din, aile, köken, yer vb.

Öngörülen rolü kendilerini büyük bir zorlama durumunu içerir. Bireyler istemedikleri zaman onları takip etmek zorunda kalıyor. Onlara dayatılan, Çocuklar okula gitmekle yükümlüdürler, onlar istemeseler bile.

Yeterlilik rolleri; bireylerin yürütmek için sergilemiş oldukları yeteneklerine göre alırsınız. Bu tür rolleri sosyal gereksinimleri ve bireylerin arzu ettikleri rolü verilecek yazılan rolleri karşılamak için kanıtlamak gerekir. Bu gereklilikler bazen çok özel, bazen çok açıktır. Örnek bir doktor rolünü almak için tıp okulu diplomasına sahip olduğunu kanıtlamak için diploma gerekli; Bazı administratif çalışmalar için belirli özellikleri belirtmeden belirli bir eğitim düzeyi gerekebilir (örneğin ortaöğretimi.); gönüllü bir dernek üyeliği için belirli bir eğitim düzeyi gerektirmez, ancak bazı eğilimleri gereklidir. Büyük bir ölçekte geçmişte roller yazılmıştır.

Bugün, demokratik toplumlarda yeterlilik rolleri artan sayıda düzenlenmiştir.

Bilginizi kontrol edin ve kullanın

1. Toplumun işleyişinde bireylerin rolü nedir?
2. Sosyal roller nasıl düzenler?
3. Roller kişisel çatışma olarak işaret et. Çatışma nasıl meydana gelmiş ve onların durumlarını nasıl aştığınızı açıklayınız.
4. Hangi unsurlar bireylerin sosyal statü belirlenmesini etkiler?

TOPLUMDAKİ GRUPLAR

Sosyal gruplar

Sosyal grubun mensupları arasında karşılıklı ilişkiler ve düzenli bağlar mevcuttur. Bu nedenle Fichter grubu kısaca şöyle tanımlamaktadır: “Grup, birbirleri arasında karşılıklı münasebetler bulunan insanlardır.” Sosyal grubun kendine özgü bir kimliği vardır.. Sosyal grup bir sosyal yapıya sahiptir. Bu nedenle de grup üyelerinden her biri belirli pozisyonlara sahip olup diğer pozisyonlar onlara dayandırılır. Sosyal grubun kendine özgü bir kimliği vardır.

Bir sosyal birim olarak sosyal grubun ister mensupları için, isterse mensupları dışındakiler için olsun, tanınabilir yani hüviyeti tespit edilebilir olması gerekir. Her sosyal grup birtakım roller gerçekleştirmek veya bir tesir icra etmek gibi davranış normlarına sahiptir veya davranış normları geliştirir. Bu nedenle her grup içinde belli bazı davranışlar yapılması beklenir. Grup üyeleri ortak menfaat ve değerlere sahiptirler.

Sosyal grupların özellikleri

Grup üyelerin ortak bir amaca sahip olması. İki veya daha fazla kişiden oluş-

ması. Üyelerin karşılıklı sosyal ilişkide oluşması. Göreli bir sürekliliğin bulunması. Grup üyeleri arasında işbirliği ve iş bölümü vardır. Grubun bireylerin beklentilerine cevap vermesi. Grup bireyleri arasında bir bilincinin olması. Grup üyeleri arasında rol ve statü dağılımı vardır. Grup üzerine baskı yapar ve yol gösterir. Yapı ve fonksiyon bakımından zamanla değişir. Bireyi sosyalleştirir, tutumları değiştirir, pekiştirir. Grup birey için bir güvencedir. Grup, işlevini yerine getirdiği sürece vardır. Kültür grup aracılığıyla nesilden nesile aktarılır. Grup bireyleri aralarındaki ortak çıkarlar sebebinden (spor etkinlikleri, aile, komşuluk) birbirleriyle yaklaşıyor. Bu özelliklere dayanarak sosyal grup aralarındaki iyeler birbirlerini, iyi davranışları için ödüllendiriyor veya gurub normlarına uymayanları cezalandırıyor.

Tüm bu özelliklere dayanarak sosyal grup, sosyal aktivite gerçekleştirmek amacıyla ve bazı ortak çıkarları ve ihtiyaçlarının karşılanmasında insanların birbirine nispeten kalıcı topluluk olduğu sonucuna varabiliriz.

Koro

Spor taraftarları ne tür bir gruptur?

Sosyal grupların sınıflandırılması

Sosyal gruplar doğada çeşitlidir ve bu nedenle farklı şekillerde sınıflandırılabilir: faaliyetlerine göre; grubun büyüklüğü, amaçlarına göre vb. Fonksiyonu ve faaliyetlerin kişilerin grupta uygun olarak gerçekleştirmesi için ekonomik, eğitim, siyasi, kültürel, aile akrabalık ve dini ayrılabilir. Üyeleri arasında ilişkilerin düzenlilik derecesi göz önüne alındığında, gruplar resmi ve gayri resmi olarak ayrılır. Resmi gruplar için grup üyeleri arasında sert ve düzenlenmiş ilişkiler ile karakterize edilmiştir. Onlar sağlanan ve resmi kurallar tarafından onaylanmıştır. Bu tür siyasi partiler, öğrenci grupları, bazı dini gruplar vb. vardır. Gayriresmi gruplar, üyelerinin konumu ve ilişkileri düzenlenmemiştir.

Onlar grubunda düzenlenir. Bu gruplar kendiliğinden ve özel ihtiyaçları ve bireylerin çıkarlarına bağlı olarak oluşturulur. Bu gruplar şunlardır: arkadaş grupları, bazı spor etkinlikleri izleyiciler, vb.

Sosyal grupların sınıflandırması: arkadaşlık veya herhangi bir spor izlemede gruplarına atırt ediliyor. Sosyal grupların entaninmiş sınıflandırması arasında birincil ve ikincil grupları olarak ayırandır. Birincil gruplar; ilktir ve temelinde toplumsallaşmış insan doğası vardır. Onlar üyeleri arasındaki ilişkinin ve samimiyetin karşılıklı, sevgi ve saygı duygusu yüksek derecede dayanmaktadır. Bu gruplar şunlardır: aile, akran grupları, bazı durumlarda eski mahalleliler. Birincil grup üyeleri tamamen irade, duygu ve akıl ile gruba ayrılmış bulunmaktadır. Bu grupların yoğun ve güvenilir iletişimi mevcuttur.

Doğaları gereği ikincil gruplar birincil gruplardan çok daha geniştir. Onlar daha geniş bir sosyal topluluklar ve formal düzenlenmiş ilişkilerine dayalıdır.

Orkestra nasıl bir gruptur?

Onlarda duygusal izolasyon eksikliği mevcut. İnsanlar belli bir amacı karşılamak için bir araya gelirler. Örneğin, ticaret birlikleri, üretim kuruluşları vb. Uygun olarak gruplar tüm sosyal süreçleri, faaliyetleri ve ilişkileri ya da sadece bazıları, **küresel veya kısmi** ayrılabilir.

Otobüs durağı yolcuları netür bir gruptur?

Küresel gruplar tüm sosyal süreçleri ve faaliyetleri sürdürürler. Onlar uzun süre kalıcıdır ve üyeleri birbirine güçlü bağlıdır. Örnek olarak bu gruplarda; cinsiyet, kabile, insanlar ve ulus vardır.

Kısmi gruplar sosyal faaliyetler, süreçler ve ilişkilerin bazı türlerini alıyor. Onlar kendilerini, insanların ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli değildir, ve onların bileşenlerinin gibi küresel sosyal gruplar içinde yereldi. Örnek olarak kısmi sosyal gruplarda; çeşitli meslekler, sınıflar, katmanlar vb.

Bilginizi kontrol edin ve kullanın

1. Sosyal grup nedir?
2. İnsanlar hangi nedenlerden dolayı sosyal grupları kurar?
3. Sosyal gruplar nasıl ayrılabilir?

AİLE

Aile bir toplum gurubu gibi. her kişi için çok önemli bir oluşumdur. Her birey bu gurubta hayatını başlıyor ve hayatını bütünüler.

Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik: toplum bilimi Karı, koca ve çocuklardan oluşan topluluk:

Toplumlar ailelerin bir araya gelmesiyle oluşur. İnsanlar tarih öncesi çağlardan beri aileler hâlinde yaşar. Zaman içinde Aile değişmemiş, ancak ailenin üyelerinde ve üyelerin görevlerinde bazı değişimler olmuştur. Endüstri devriminden önce yaygın olan kalabalık aile türüne geniş aile adı verilir. Endüstri devrimi sonrasında ortaya çıkan ve yalnızca anne, baba ve çocuklardan oluşan aile türüne de çekirdek aile denir. Aile, bir kadının ve bir erkeğin evlenmesiyle kurulur. Aile, toplumun en küçük birimi olarak kabul

Evliliğin toplumu tanıyan bir erkek ve bir kadın arasındaki görece kalıcı bir cinsel ve sosyal topluluk (bağlantı) 'dir.

Bugün bireyler arasında evlilik medeni nikâhtır. Devlet organları temsilcileri önünde belli hukuk normlara sahip olan biryapıdır. Tarihte genel evlilikler kilise veya camilerde belli geleneksel kilise veya camii normlarına uygun yapılmaktadır. Aile denince genellikle aynı evde oturan anne ve baba ile, varsa onların evlenmemiş çocukları anlaşılır. Bu tip aileye “çekirdek aile” denir. Çekirdek ailedeki çocukların evlenmesiyle de yeni bir çekirdek aile ortaya çıkar.

Evlilikte birçok biçimler olabilir:

- **Tek eşlilik** – sadece bir kadın ve bir erkek topluluğu,

- **Çok eşlilik** - birden fazla evlilik topluluğu, onlar da; çok eşli (bir erkek, birden fazla kadın), ve Poliandri (bir kadın, birden fazla erkek).
- **Birlikte yaşama:** iki kişi beraberliği, yasal düzenlenmemiştir.
- **Tekler:** evlenmemiş nüfus, sayıları modern toplumlarda her yıl artmaktadır.
- **Çocuksuz Evlilik;** çocuksuz evlilik topluluğu,
- **Eşcinsel çiftler** - aynı cinsten toplum temsilcileri.

Çocukların doğumu ile eşler ebeveyn hakkına sahip olur ve yeni roller üstlenmek zorundalar. Onların arasında farklı ilişkiler kurulması ve sorumlulukları artmaktadır. Aile samimi bir topluluktur, fakat yapılandırılmış organizasyon, ki bu üyelerinin iradesine bırakılmıştır anlamına gelir. Aile üyeleri aralarında biososyal bir bağlantı mevcuttur, aile üyeleri içerisinde (baba kız, anne oğul, kardeş kız-kardeş) cinsel ilişkileri yasaklanıyor.

Aile cinsel strüktürel bir organizasyona sahiptir, bu demek aile üyelerinin şahsi isteklerine bırakılmamıştır. Aile üyeleri arasındaki davranışları hukuki ilişkileri normlarıyla gerçekleştiriyor.

Ailenin tarihi gelişmesi vardır. Her tarihi dönemine göre aile ilişkileri ile şekilleri

gelişmiştir. Geçmişte daha kalabalık aileler ağırlıktaymış, babanın eşi ile çocuklarından yana özel yeri varmış.

Bugün küçük aileler ağırlık basar. İçinde demokratik ilişkiler yer alıyor. Erkek ile kadın her alanda aynıdır, örneğin çocuk yetiştirme, aile gelirlerin sağlanmasında aynı katkıda bulunur. Aile otoritesi çağdaş ailede aynı düzeyde erkek ile kadın arasında paylaşılmaktadır.

Ailenin işlevleri

Ailenin toplumdaki yerini ve değerini, üstlenmiş olduğu sorumluluklar ve yerine getirdiği işlevler belirlemektedir. Aile kurumunun tarih boyunca değişmeyen iki temel amacı vardır. Bunlar; Toplumun *biyolojik ve kültürel sürekliliğini* sağlamaktır. Aile bu amaçların gerçekleşmesi yönünde evrensel nitelikte görevler üstlenmiştir.

Temel aile yapısı olarak cinselliğin memnun edilişi, çocuk yetiştirme, sevgi yaratma ve aralarında saygı davranışlarının korunmasıdır.

Ailenin en eski faktörlerden biri sosyalleşmedir. Çocukların belli sosyal standartlarına uygun yetiştirmeleri, toplumda yaşamağa hazırlamaktır. Toplumdaki genel normların tanıtımı ile sosyalleşmenin kültürel dairesi içinde doğum ile büyümenin kurallarını kabul etmektir.

Ekonomik İşlev: Aile toplumun en küçük üretim ve tüketim birimidir. Aile, temel ihtiyaçlarının bir kısmını kendi üretir ya da ekonomik faaliyetlere katılım yoluyla ihtiyaçların karşılanmasına kaynak yaratır.

Çağdaş Aile

Modern ailede, hem üyeleri hem de işlevlerin sayısı azdır. Erkek genellikle emek sürecinde tek başına kalır, oda

evden ve aileden daha fazla yokluğunu gerektirir. Kadının çabaları, kocası ile uyum sağlamak ve evin geçiminde daha eşit katılımını istiyor. Bu gibi durumlarda, çocuk bakımı ve sosyalleşmesi çocuk yuvalarına ve okullara bırakılır. Çocuğun doğumu bir ya da iki ile sınırlıdır. Bu şekilde, aile üyelerinin rolleri değişmektedir. Eşler, ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişkiler “ortaklık” karakteri kazanır bu da psikolojik uzaklaşmayı getirir. Bununla birlikte, temel fonksiyonları sadece sağlıklı bir aile içinde gerçekleştirilebilir. Sadece sağlıklı ailede sevgi ve anlayış olduğu yerde çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişebilir.

Ödev

“Günümüzde Aile” konusu hakkında bir kompozisyon yazın, Kompozisyonun kılavuzu aşağıdaki sorular olsun:

1. Geleneksel ve modern aile arasındaki farklar nelerdir?
2. Gelecekte aile için düşünceleriniz nelerdir?
3. Nüfusun demografik yapısı üzerinde birlikte yaşayan evli olmayan çiftlerin etkisini açıkla?

POSTURAL GRUPLAR (TABAKALAŞMA VE HAREKETLİLİK)

Biz yüksek değeri “eşitlik” olan bir zamanda yaşıyoruz. Ama yine de, toplumlarda insanlar arasında önemli farklılıklar vardır. İnsanlar, sahip oldukları zenginlikleriyle, görünümünden zevk alanlar ve güçleriyle toplumda ilgi görmek için ayırt edilebilir.

Eşitsizlik insan topluluklarında her türlü bulunmaktadır. Hatta küçük topluluklarda zenginlik farklılıkları var olduğu eşitsizlik, cinsiyet farklılıkları (erkek ve kadın), yaş (genç ve yaşlı), ama aynı zamanda bireysel yetenekleri ile ilişkili itibar farklılıklardan mevcut. Bu eşitsizlikler aslında insanlar katmanları olarak, toplumda özel bir konuma sahip, çeşitli gruplar altında mücadele olarak anılcaktır. Bu eşitsizlik tarih boyunca birçok çatışmalarına neden oldu aşikardır.

Tarih boyunca Tabakalaşmanın beş sistemi vardır: kölelik, kast, zümreler sınıf ve tabaka sistemi.

Kölelik: Bazı insanların özelliği olarak başkaları tarafından sahip olunduğu eşitsizliğin aşırı bir biçimidir.

Kast: Bunlar toplumda özel bir yere sahip, kapalı gruplardır. Katı dini kurallara dayalı. Bu kastlar arasındaki girişime karşı her kast içinde davranış normlarını ve yasakları içerir. Kast Hint yarımadasındaki tipik bir örneğidir.

Zümreler: Bu gruplar, Ortaçağ’da Avrupa toplumlarının özelliğidir. Her toplumsal sınıflarda, haklarının, davranış ve normlarının belirli görevleri vardır. Daha tanınmış sınıfları vardır: din adamları, soylular, köylüler ve vatandaşlardır.

Sınıf sistemi: Sınıf sistemi, endüstriyel toplumların karakteristik gruplarıdır. Burada din ve geleneklerden çok makineleşme, üretim araçlarına sahiplik ve teknoloji önem kazanmaktadır. Toplumsal sınıf, endüstriyel toplumlarda yasal ya da dinsel tanımlamayı gerektirmeyen, kapalı değil, nispeten açık gruplardır. Bu sistemin en önemli özelliği insanların hareketliliğine izin vermesidir. Diğer bir deyimle insanlar, üyesi oldukları sınıfsal gruplar içinde her zaman yükselme veya düşme olasılığına sahiptirler. Sınıfları ayıran sınırlar kesinlikle katı değildir. İnsanların sınıf içinde veya toplum içindeki durumlarını yükseltebilme şansı aldığı eğitime veya çalışmasına bağlıdır. Sınıfların, farklı sınıflandırmaları vardır, ancak en yaygın üç gruba ayırmaktadır: üst sınıf, orta sınıf ve düşük sınıf.

Tabakalar: Modern endüstriyel toplumların karakteristik, emek açısından öylesine büyük bölünme ve servet dağılımındaki bu çeşitlilik mümkün olduğunca itibar ve güç net ayrımlar yapmaktadır. Modern toplumda katmanları belirlemek için temel kriterler: meslek, kazanç, eğitim ve yaşam tarzıdır.

Modern toplumlarda daha yüksek sosyal statüye ulaşmak için eğitimin çok büyük önem taşımaktadır.

İnsanlar toplumda farklı rolleri yerine, rollerin tümü eşit anlamlı sayılmaz. Her toplumun sosyal rollerinin önemini belirleyen kriterleri vardır.

Kriterlerden biri zamandır, bir roll almak için gereklidir. Sosyal roller farklı hazırlık süreleri gerektirir: bazıları için bir temel eğitim, diğerlerine orta, bazılarına ise yüksek eğitim yeterlidir.

Genellikle hazırlığı uzun zaman alan roller daha önemli olarak kabul ediliyor.

Örneğin, doktor, hakim, mühendis gibi meslekler daha uzun eğitim süresi gerektirdiği için temizleyici, hamal, kazıcı gibi mesleklerle kıyasen daha önemli meslekler olarak değerlendirilir. Öbür yandan özgü yeteneklere sahip kişilere de özel önem verilmektedir.

İyi bir şarkıcı olmak iyi işitme ve iyi bir ses yeteneği veya bir ressam olmak için resam yeteneği olması gerekir. Bu yetenekler her insanda rastlanmıyor, dolayısıyla bu tür yeteneklere sahip kişileri motive etmemiz gerekiyor.

Sosyal hareketlilik

Bir bireyin veya toplumsal grubun başka bir toplumsal gruba geçebilmesi durumu sosyal hareketliliği yaratır. Alt sınıf veya kesimlerden üst tabakalara doğru geçişler ya da eşdeğer, aynı standartlara sahip kesimler arası geçişlerle mümkündür. Yatay ve dikey hareketlilik olarak ikiye ayrılır.

Yatay toplumsal hareketlilik aynı toplumsal düzeyde kalmak şartıyla bir benzer grup ya da durumdan diğerine doğru ileri geri hareketi ifade eder. Örneğin, eşit itibar derecesindeki bir meslekten diğerine geçiş yatay hareketliliktir. Aynı serî içinde tip farklılığı olan birimlere geçişi ifade eden bir hareketliliktir. Bir ortaokul müdürünün bir firmaya satış müdürü oluşu gibi. Bu tip hareketlilikte statü değişmesi söz konusu değildir.

Dikey Toplumsal Hareketlilik; Bu durumda ise, bir toplumsal sınıftan diğerine geçiş söz konusudur. Burada bireyin toplumsal statüsü değişmektedir. Bu hareketlilikte birey, bulunduğu sınıftan yukarı çıkabileceği gibi aşağı sınıfa da düşebilir. Dikey hareketlilik, kuşaklar arası olabileceği gibi, aynı kuşakta da

cereyan edebilir. Eğer hareketlilik kuşaklar arasında oluyorsa, örneğin, bir kız ya da oğul, ana ya da babasının sınıfından yukarı çıkıyor ya da aşağı iniyorsa buna, “kuşaklar arası hareketlilik” diyoruz. Buna karşılık, hareketlilik aynı kuşakta cereyan ederse, örneğin genç bir fabrika işçisi işini bırakıp kendi adına bağımsız bir iş yeri açıp işletse ve bunda da başarılı olsa, önemli miktarda servet elde etse, buna da “mesleksel hareketlilik” diyebiliriz.

Eski toplumlarda, bireyin toplumda yeri yönetmeliklerle belirlenmiştir, bireylerin sosyal durumunu değiştirmek için fırsatı yoktu. Bir neslin üyeleri olarak ebeveynleriyle aynı durumları vardı, ve bu nesiller boyunca devam etmiş. Ancak, büyük ölçekli sosyal statü bireylerin başarı ile belirlendiği modern toplumlarda, her kuşağın pek çok üyesi ebeveynlerinden daha yüksek bir konuma ulaşmıştır. Bu harekette güncel olarak eğitim rolü neden olmuştur.

Bilginizi kontrol edin ve kullanın

1. Toplumsal tabakalaşma nedir?
2. Ne tür tabakalaşma sistemlerini biliyorsunuz?
3. Sosyal hareketlilik nedir?

Ödev

Makedonya toplumunun katmanlarını belirlemek için deneyin, sonra onların saygın mesleklerine göre sınıflandırın?

ETNİK GRUPLAR

Etnik grup nedir?

Belli bir toprak üzerinde aynı dili konuşan aynı yaşam kültürüne sahip insan grubunun oluşturduğu topluluğa temsili millete etnik grup denir. Dünyanın her yerinde birçok azınlık konumuna sahip topluluklar vardır. Bu toplulukların yaşamış olduğu ülkede kendi toplumları ve geneli oluşturan toplumla yaşadığı bazı sorunlar vardır. Etniklerin yaşamış olduğu sorunlara ilişkin atıflarda bulunmak amaç güdülmüştür. Ve sonrasında o ülkenin yönetim mercilerine bir taslak oluşturarak çözüm yolu bulunması amaçlanmıştır.

Etniklik veya etnik grup mensuplarının birbirlerini gerçek veya farazi bir ortak geçmişe dayanarak ötekileştirdikleri insan topluluğu. Etnik gruplar her türlü kültür farklılıkları ile diğerlerinden ayrılan sosyal gruplardır. Bazı ülkelerde onlarca, bazılarında ise yüzlerce etnik grup bulunabilmektedir.

Genel olarak etnik, kendinin bilincinde olan, fakat uluslararası düzeyde egemen siyasal bir bütünlük olarak tanınmayan tarihsel bir ortaklaşmaya aidiyet olarak tanımlanmaktadır.

Etnik gruplar, tarihsel ve kültürel kimlik yapısı olarak siyasallaşır. Yurttaşlık, ayrımcılık, ırkçılık, ayrılıkçılık, eşitlik, soykırım, toplulukçuluk, çokkültürlülük, çoktürçülük, öteki, kültür, ulus, uyrukluk, dil, soy, akrabalık, din, sömürgecilik, kölelik, azınlıklar gibi kavramlarla yakından ilgilidir.

Etnik uzaklaşma ve yakınlaşma

Etnik azınlıklar ve çoğunluk nüfusu arasındaki ilişkilerin farklı kurabilir. Örnek olarak; karşılıklı saygı ve sevgi ilişkisi, karşılıklı meydan okuma ilişkileri, tahammülsüzlük, farklılıklara karşı saygısızlık ve hatta açık çatışma.

İkincisi olarak grupları giderek uzaklaştırma işlemleri türetilmiştir ve aralarında en önemlileri şunlardır: etnik ayrışma veya ayrılması, etnik önyargı ve etnik ayrımcılığı.

Etnik özfarkındalık

Özfarkındalık, içinde var olduğumuz çok çeşitli bilinç seviyelerinde özyansıtma yapabilme becerisidir. Kaosun ve zorlukların göbeğinde denge, dinginlik ve odaklanmayı sağlamamıza yardımcı olan iç biyogeri bildirim sistemimizi güçlendirerek, fiziksel, zihinsel, duygusal ve tinsel bilinç halleri üzerinde etkili yansıtma ve yönlendirme yapmamızı sağlar. Özfarkındalık, kişiliğimizin güçlü yanları ile zorlandığı yanları değerlendirme, duygularımızı anlama ve tanıma ve bu duyguların kendi dengemiz ve diğer insanlar üzerindeki etkilerini kavrama becerilerini içerir. Aynı zamanda, karar vermeyi kolaylaştırmak üzere iç sesleri ve önsezileri kullanabilmeyi sağlar. Böylece, bir yandan açık ve net olmayı, bir yandan da özsaygıya sahip olmayı mümkün kılar. Hepimiz belli bir özfarkındalık seviyesine sahip olarak doğarız. Bu seviye, hayat deneyimlerini ve yine doğuştan gelen insani gelişme aşamalarını takip ederek yükselir. Günümüzde duygusal zekanın geçerliliği konusunda bazı tartışmalar olsa da, çoğu sağlık ve iş profesyoneli bunun varlığını ve geçerliliğini kabul ediyor. Söz konusu kavram, neden bazılarımızın diğerlerine göre

başarıya daha yatkın olduğunu açıklayan, kabul edilebilir bir model olmayı sürdürüyor.

Etnik önyargılar

Genellikle toplum içinde farklı etnik ya da ırksal grupların her değerlendirme eğilimi, bu eniyi kendi değerlendirmeleri için bir grup üyelerinin olduğunda ve diğer etnik grupların üyeleri hiçbir asılsız argümanlar için olumsuz tutum ve görüşler oluştururlar. Bu durumda bir etnik önyargı içinde. Genellikle eşlik önyargılar güçlü duygular ve değiştirmek zordur. Onlar toplumda ilişkileri engelleyen ve düşmanlık ve çatışma sürekli bir kaynaktır.

Etnik ayrımcılık

Ayrımcılık açık düşmanlığın tabanıdır. Etnik ayrımcılık insanların dinleri veya cilt renkleri veya uyrukları nedeniyle değişik konumlara konması şeklinde de olabilir, bunlar da düşmanlığa neden olabiliyor. Eşitlik Yasası'na göre yasaklanan ayrımcılık: Dolaysız yani doğrudan ayrımcılık: örneğin etnik azınlık mensubu olduğu için müşteriye dükkanlarda hizmet verilmemesi. Dolaylı, yani doğrudan yapılmayan ayrımcılık: örneğin bir işin yapılması açısından zorunlu olmamasına rağmen iş verenin iş başvurusunda bulunanın işe alınmaması.

Evli çiftlerini arkadaş olarak kabul etmiyorlar. Ayrıca onların leyhine aşalayıcı kelimeler veya şaka etme davranışlarında bulunuyorlar. Ayrımcılık yapılması talimatı veya emri: örneğin bir amirin çalışana ayrımcılık yapması için emir vermesi. Çalışanın henüz talimatı yerine getirmemiş olmasına rağmen söz konusu olan ayrımcılıktır.

Bizim toplumumuzu bir kaç etnik grupları oluşturuyor, en fazla Arnavut, Türk, Roman, Sırb ile Uhlardan oluşturuluyor. Çoğunluk Makedon etnik oluşumundan saydıklarımızın farkı: kökeni, dil ve din veya bunların karışımındandır.

Çok kültürlülük

Etnik grupları arasında her zaman düşmanlık ilişkilerinin olması mecbur değildir. Bugün demokratik ülkelerde farklı etnik gruplar arasında kimi kültürel özelliklerinin kalım sorununu gündeme getirmeden aralarında karşılıklı özen göstermelerine büyük önem verilmektedir. Ancak dünyanın küreselleşmesiyle çok kültürlüleşme arasındaki ilişki hiç de görüldüğü kadar basit değildir. Dünya küreselleştikçe farklı kültürel yapılara vurgunun arttığı doğru da, farklı kültürlerin böylesi bir dünyada daha fazla bir varoluş imkânını yakalıyor olduğu çok net gözüküyor. Çünkü küresel dünya, doğası gereği bütünleşen, herkesi bir şekilde içine alan ve herkese kendine ait kültürün damgasını vurmak itibarıyla benzeştiren bir dünyayı işaret ediyor. Buna rağmen, böylesi bir dünyada çokkültürcülük, hem bir gözlem hem de bir siyasal öneri olarak gittikçe daha fazla olmak üzere yoğun bir göndeme konu olabilmektedir.

Çokkültürcülük, modernleşme, postmodernleşme ve küreselleşme gibi gelişmelerin geçirdiğine benzer bir merhale-den geçerek sosyolojik ilginin cazip, ama aynı ölçüde de tartışmalı konularındır.

Daha fazla öğren

Amerika'da milyonlarca siyahların, beyazlarla aynı haklara sahip değildirler.

Beyazlardan ayırmışlardı ve yaşamaları için özel yerlere yerleştirilmişlerdir. Onlar, özel restoran ve parklara katılıyor, ayrı okullara gidiyor, nedeni ise siyah renk kaynaklanmaktadır. Siyahların 1965 yılına kadar oy hakları yoktu. Amerika'nın güney kısmında zencilere karşı Ku Klux – Klan adında çeşitli ırkçı örgütlenmeler başladı. Onlar, siyahların evlerini yaktılar, kırbaçladılar ve öldürdüler. Kendileri beyaz kefen giyer, Tanrı beyazdır ve zenciler, beyazlara boyun eymek zorundalar.

İspanyol kaşifleri Orta ve Güney Amerika'da, yeni keşfedilen ülkelerdeki yerli kıızılderilileri acımasızca katleddi. Bunun nedeni kıızılderili halkın ispanyol halkı gibi olmadıklarını açıklamışlar.

Araştırma etkinliği

Konuyla ilgili bir kompozisyon yazın: Makedonya C.'de etnik ve gençler. Bu yazının hazırlanmasında aşağıdaki sorular rehber olsun;

1. Sana göre Makedonya'da azınlık ilişkileri nasıldır.
2. Etnik ayrımcılık var mıdır ve nasıl tezahür eder?
3. Geneçlerin azınlıklarla münasebetleri nasıldır. Aralarında etnik tahammülsüzlük var mıdır ve nasıl ifade edilir. Bunu için örnekler ve argümanlar belirtiniz.

CINSİYET VE CINSİYET FARKLILIKLARI

Kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik fikri nasıl meydana geldi.

Bilim adamları cinsiyette eşey ya da cinslik olarak da adlandırılır, erkek ve kadının arasındaki cinsellik temelli biyolojik farklılığı ve feminist teoride kadın ve erkek davranışı arasındaki sosyal olarak inşa edilmiş farklılıkları gösteren ve bu yönüyle farklı bağlamlarda farklı kullanımlara sahip bir kavramdır. Cinsiyet aynı zamanda erkek ile kadının ekonomik veya siyaset durumlarını belirtmekte kullanılıyor.

Birinci Oluşum kitabında kadına "senin hamile dönemini daha da zorlayacağım, öyle ki ağırlarla doğum yaparak arkeğin hizmeti altında kalıp, o senin tanrın olacaktır" diye geçiyormuş.

Dini anlayışına göre cennete ilk günahı kadın yapmıştır. Yasak olan meyveyi tadmış ve Hz. Ademi zor durumda getirdiğinden daimi olarak acı çekecektir. Geçmişte hatta bugün bile (kimi toplumlarda) erkek ile kadın biyolojik olarak farklıdır diye düşünce-sinden de erkek ile kadın işleri ayrılmıştır. Buna göre de erkekler ava gider, kadınlar ise çocuklara bakar. Onun için erkekler daha büyük haklara sahip olmuşlar. Bu özellik sadece cinsiyet farkı yaratmaktadır. Yine tıp bilimlerinde cinsiyet iki şekilde; dişi ve erkek cinsiyet olarak ikiye ayrılır.

Toplumsal cinsiyet kavramı, biyolojik cinsiyetten farklı olarak, bir kişinin, "sosyal" veya "psikolojik" cinsiyetini tanımlar. Söz konusu kavram İngilizceden, özellikle toplumsal/sosyal cinsiyet (gender) ile biyolojik cinsiyet (sex) arasındaki ayrımı gözetebilmek için alınmıştır.

Avganistanda örneğin, kadının eğitim alma yasağı varmış. Kadın tırnaktan teppeye sarılmış ve sürekli ailenin bir erkek tarafından eşlik edilir. Kadın dondurma yemesi durumunda bile sürekli fiziksel kötü muamele yapılmış.

Endonezyanın Alora adasında kadınlar besin yetiştirme ve yemek hazırlıklarıyla uğraştıkları için sürekli köy dışında kalmışlar. Doğumun onördüncü gününde

Bu kadınların hangisi kendi hakları için mücadele eder?

*"Erkek olun, ama kadınları taciz etmeyin!"
kadınlar hala dünya etrafında ilahi kelimelerdir.*

kadınlar tekrar tarlaya döner, yeni doğanları ise kardeş, baba veya babaanesi tarafından bakımı sağlanıyormuş. Pakistanda ebeveynler tarafından kızına eş bulma geleneği gün bugün devam etmektedir.

20 y.y yetmişli yıllarına kadar Almanya'da kadınlar işe gitmeleri için eşlerinden izin alma onayı varmış.

Cinsiyet rolü, bir kültürde belli bir cinsiyet için kabul edilen ve geçerli sayılan davranış biçimleridir. Diğer bir deyişle, bir bireyin kendi cinsiyet kimliğiyle bağdaşan ve bu kimliğini ifade etmeye yarayan davranış biçimleridir.

Bugün artık erkek ile kadın arasındaki hak eşitliği konusunda söz konusu olmazken bile, yine de her zaman mevcutt sorulardan biri, ne kadar bugün kadın toplumun farklı alanlarında başarılı olabilecek imkanlar sunulmakta. Almanya'da mesela kanunen eşlerden biri 3 yıla kadar ödenmemiş maaş karşılığında işi bırakabilir, işvereni ise kadının iş yerini koruma mecburiyetindedir. Bunun gerçek hayatta ne kadar uygulandığı kuşkusudur. Düşük nataliteli ülkelerde çocuklar yüksek iyi ödenekli iş yerlerine ulaşmak için engel

olarak görülüyor. Erkeklerin işini yapan kadınlar yine de maaşın yüzde 20'sini alabilmektedir.

Toplumsal Cinsiyet, toplumsallaşma süreci ve bireyin yaşadığı toplum içerisinde edindiği cinsiyettir. Doğuştan edinilen biyolojik cinsiyetin tam tersi özellikler gösterir. Kadın ve erkeğin, toplumda üstlendikleri rollerin çoğu zaman kültür tarafından belirlendiğini anlatır ve bu nedenle de değişebilir olduğunu söyler. Toplumsal cinsiyet rolleri, toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel yapısından etkilendiği için, buna uygun mekanizmalar da üretir. Bu mekanizmalar da toplumun koşullarına göre zamanla değişiklik gösterir.

Demokratik ülkelerde erkek kadın arasında hiçbir fark yok. Hatta uluslararası konvensiyonlara dayanarak kadınların artı kimi hakları garanti altında alınmıştır. *Kadınların her çeşit diskriminasyona maruz kalma eleme konvensiyonu mevcuttur.* Bu konveksiyona üye olan ülkeler mecburi kadınların hakları konusunda titiz davranmaları bekleniyor. Bu ülkeler kadının siyaset, kültür, aile gibi alanlarında kadının kendini yetiştirme politikaları uygulamaları gerekiyor.

Nodern bir bayan sürekli iyi bir anne ile başarılı bir bayan olma arzusuyla ortada kalıyor.

Bugünkü Almanya'da yüksek tasilli kadınların %40 kariyer peşinde koşarken annelikten vaz geçiyorlar. Öbür tarafta anne olma kararını alan annelerin %40 doğumdan sonra işine dönmüyorlar. Kadınlar çoğu kez kadın ticaretine maruz kalıyorlar, dünyada bugün tahminen 4 milyon kadın kadın ticaretine kurban oluyorlar, tabi burada çocuklar da yer almaktadır. Cinsiyet kimliği psikolojide, bir bireyin kendini ait hissettiği cinsiyet olarak tanımlanır

ve bu kimlik, çoğunlukla bireyin bedensel özellikleri ile ilgilidir. Yani bu kavram, bireyin kendisini sadece dişi ya da erkek olarak algılaması ile sınırlıdır. Çoğu kez kadınlar iş için söz verilen yalancı kişiler tarafından fuuş ile uyuşturucu zincirine sürükleniyorlar. Bazı bölgelerde, kadınlar kendi güvenliğini ve onurunun kaybı, zarar, ciddi hakaret, psikolojik ve fiziksel istismar, fiziksel yaralanmaya neden hala aile içi şiddet, mağdurlarıdır.

Ödev

Metni okuyun, daha sonra sonuçlandırın.

1. Kadınların başarılı kariyeri eşlerin evliliğini nasıl etkiler?
2. İnsanın düşüncelerinde cinsiyet ayırıcı ve tutumu metinde bulun?
3. Bu evlilik için öngörüleriniz nelerdir?

Kadının kariyeri – stres – evlilik için test
Saat 06:30 sabahleyin ve eşim azönce işe gitti. Üç ay önce o bir borsacı olarak yeni bir kariyere başladı. Birlikte iyi bir fikir olduğu sonucuna vardık; o kendi yeteneğini göstermek için mümkün olacak ve bu bizim gelirimizi arttıracak. Biz onun 5 dakikası geldiğini ve kullanması gerektiği sonucuna vardık.

“Bizim iyi bir evliliğimiz var. Sen gençsin ve bir kariyer için yeteneğin var.” ve tavsiye ettim.

Son 22 yılda o bizim ihtiyaçlarımız için endişeleniyordu. O binlerce iş bitirirdi, araba ile binlerce kilometre geçirdi, bizim aile bütçesine endişeliydi, evde kurları tamir ederdi ve benim için evde

bir adam ve bir kadındı. Şimdi her şey değişti ve ben bunun olacağını düşündüğüm kadar kolay değil ki. Gelişmekte olan endişeler, şüpheler, kıskançlık ve saldırganlık belirtileri.

Ben ofisime sürüş yapana kadar; Eşleri çalışan erkeklerden daha düşük beklentiye sahip olmalıdır, ev hanımı erkek eşlerinden radyoda anlatılıyordu.

Ama artık eşim daha az süpermarkete alışverişe gider, daha az elbiseleri ütüler ve bahçede bütün çimler büyümüş bir vaziyette.

Ben süpermarketlerden nefret etmiyorum, ama bir takım elbise giydiğim zaman alışveriş arabasını itmek ve elimde almam gerekenleri unutmamak için bir liste, çok komik bir görüntü oluyor. Bir elimde kutu deterjan, diğerinde küçük kızım için bebek bezi ile arkadaşşıma rastladığım zaman marketten kaçmak istedim. Gözlerindeki şefkat ile herşey yolunda mı soruyordu. Aksine cevap verecek yerde kasaya doğru ilerledim, ödemeyi yapıp gittim.

Ben eve geldiğimde, eşimin arabası yoktu. Başka bir travma. Kapıda bana her zaman sarılırdı ama şimdi gecikiyor. Evin taze hazırlanmış kek kokusu yoktu, karanlık ve süpermarkette satın aldıklarımı mutfakta yerleştirmem gerekiyordu.

Hayır, birlikte tatile gidemeyiz. 7 hafta eğitime gideceğini duyurdu. Yeni bir heyecanla doludur. Bunun kariyeri maksimum enerji ve zaman gerektirir. Ve benimle nedir? Bu, ağrıyor acı ile beni doldurur. O zaman neden biz evliyiz?

BEN VATANDAŞ

VATANDAŞLAR VE VATANDAŞLIK OLMAK

“Bir toplumun üyelerine toplu olarak halk denir; ayrı olarak, en üst düzey yönetim-de katılımcı gibi, vatandaşlar denir, devlet yönetiminin buyruğu altında olanlara ise kul denir”.

Jan Jak Ruso

İnsan doğal yapısında toplumda yaşamaya mahkumdur. Bu demek toplumda başkaları ile beraber yaşayabilir, üretebilir, kendi yaşama, kültürel ve manevi ihtiyaçlarını giderebilir. Bunların elde edilmesi için belli kurallar üzerinde hareket edilmesi gerekiyor. Toplumdaki beraberlik yaşama unsulları bireye durumlara göre davranışlarını öğretiyor. Örf ile adetlerimiz düzenli hareketlere (selamlama, banka, posta, mağaza veya hastane gibi yerlerde sıra bekleme veya yemek takımlarının kullanımı alışkanlığı v.b geliştirmektedir).

Vatandaş sadece şehirlerde yaşayan değil, siyasi hakları olan bir toplumun bütün bireylerine denir. Vatandaş, toplumun siyasi yaşamına katılma hakkına sahip bir insan olarak tanımlanmaktadır.

Vatandaşların devlete istem sunma hakları olduğu gibi devlete karşı görevleri ve sorumlulukları da vardır.

Onlar devletten, onları korumasını, güvenlik sağlamasını, esirgemesini istemlerine karşılık ise vatandaşların devlete vergi ödeme görevleri vardır. demek ki toplum yaşamına vatandaşın katılımı sadece devlet yönetiminden, onun haklarını koruması isteğinde kalmayıp, devlete karşı olan görevlerini kabul edip yerine getirmesi anlamına gelir.

Vatandaşlar kendi haklarından yararlandıklarında ve devlete olan görevlerini kabul ettiklerinde, demokrasi vatandaşlık vardır demektir.

Vatandaşlık toprakları bulunan bir devlet bireyin kalıcı bir hukuki ve siyasi bir ilişkidir. Bu bağ, devlet ile ilgili vatandaşların hakları, özgürlükleri ve yükümlülüklerle sahiptir özel bir yasa ile düzenlenir.

Devlet kendi vatandaşlarını dış tehlikelerden koruyor, başka bir sözle toplumun korunmasında organize eder. Aynı zamanda doğal afetlerden korunma ve tedbirlerin alınması konusunda sorumluluğu taşıyor. Yardıma muhtaç vatandaşlara yardım sunmak, toplumda güvenlik sağlamak gibi benzeri toplumsal işlemler yapmaktadır. İnsan bu kurallara saygı duyulmalıdır.

Vatandaşlar devletten bir çok istemlerde bulunabilir ancak ona karşı bir çok görevleri de var. Kurallara saygı duymak, toplumun her üyesinin görevidir. Bireyler tarafından yasaya uymamak bir suç olarak kabul edilir ve her devlet toplumu için cezalar (para cezaları, hapis, sınır-dışı, vb.) sağlar. Yani devleti zorlama en güçlü araçtır. Onun devlet kurumları yoluyla (yasalar, mahkemeler, polis, ordu) kurallarına saygı duyması için toplumun üyelerini zorlar. Bu nedenle bir toplumda tüm insanlar devletin üyeleri olduğunu belirtmektedir.

Bir vatandaş bir ülkede insan hakları ve özgürlükleri hoşlanan bir kişidir, ama kim buna karşı sorumlulukları vardır.

Vatandaşlık hakkı doğuştan kazanılır. Bu hayatın bir noktasında elde edilir bir haktır. Vatandaş ve vatandaşlık arasında bir fark vardır. Bazı ülkelerde, özellikle geçmişte insanların devletin hizmetkarları olarak muamele edilmiştir.

Orta çağ'da Sırp hükümdarı Stefan Nemanya, bir olay sırasında kullarına hitapta bulunmuş;

“Benim tarafımdan yetiştirilen evlatlarım, hepiniz biliyorsunuz ki Tanrı, sizi yönetmemi istedi. İlk baştan mahvedilmiş bir ülke buldum ve Tanrının yardımıyla gücüm yettiği kadar durmadan ve kendime ödün vermeden her şeyi düzene koydum ve düzelttim. Tanrının yardımıyla, hem enine hem boyuna topraklar kazandım sizin için. Bu yüzden benim sevgili evlatlarım, benim tarafımdan verilen kanunu öğrenmeyi unutmayın”.

18. yüzyılda yaşamış olan Amerikalı doktor ve siyaset adamı Cozef Voren, vatandaşlar için şunları demiş;

“... Büyük Britanya vatandaşının en büyük ve en önemli hakkı elbette ki, kendisinin veya kendi temsilcileri aracılığıyla getirilmesine izin verdiği yasalar hariç, hiçbir yasanın onunla yönetmez olmasıdır. Bu Britanya özgürlüğünün esası ve Britanya Anayasasının temelidir ki, bizim (Amerika'nın) Anayasa da onun kopyasıdır. Bizim iznimiz olmadan, hiç kimse bize vergi ödetme hakkına sahip değildir...”

Bu iki metni birleştirecek, hem kulların hem vatandaşların yasalara boyun eğdiklerini görebiliyoruz. Fakat kullar, onların izni olmadan alınan yasalara boyun eğdikleri gibi vatandaşlar da Mecliste getirildiğinden dolayı, yasalara saygı duymaktadır. Mecliste ise vatan-

daşlar tarafından seçilen milletvekilleri karar getirmektedirler.

İktidar Nedir ve Neye Hizmet Eder

Toplum beraber yaşayan ve işbirliği yapan büyük bir insan grubunu teşkil eder. Oysaki toplumda iktidar olmadan beraber yaşamak imkansızdır. İktidar ortak hareket etme kurallarını oluşturur. Bu kurallar toplum bireylerine nasıl davranmaları gerektiğini ve nelerin yapılmasını öğretir.

Kuralları getiren ve uygulayanlar için diğerlerinin üzerinde gücü var denir. *Dolayısıyla güç, diğerleri üzerine hüküm edebilmiş, iş ve davranışları kontrol edebilme olanağı olarak betimlenmektedir.*

Gücü kabul etmekle aslında boyun eğmeği de beraberinde kabul etmişler

Herhangi bir toplumun temel sorusu, hükümet ve insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen iktidarda hükümetin varlığı kaçınılmazdır. Yönetenler ne için yönetir ve yönetmek için kimin onay verdiğini bilmeleri gerek. Toplumda büyük güç **Devlettir.**

Ödev

Metni okuyun ve sonra hükümet için neden ihtiyaç olduğu sonucuna varın.

Suyuks kızılderililerinin en önemli toplumsal hedeflerinden biri başarılı avın nasıl örgütlenebildiğiymiş. Bu hedef için üyeler arasında iyi işbirliği ile iyi düzenlenmiş güç ilişkisi gerekiymiş.

Yaz ayları boyunca, kavmin ana gıda kaynağı olan sığırlar, Kuzey Amerika'nın düzlük alanlarında büyük sürüler halinde toplanıyorlarmış. Sığır avı büyük çaplı bir eylemiş. Başarılı av, birleşik organizasyon, önderlik ve katı disiplini gerektiriyormuş. Bu amaçla şerifler atanmış. Av, atanan şeriflerin hüküm ve emri altında gerçekleşmiş.

Şerifler özellikle genç erlerin sabırsızca ava çıktıklarında sığır sürüsünü ürkütüp kaçmalarını engellemek için onlara dikkat edermiş. Sürüyü kaçırmak asla düşünülmemiş çünkü kavmin esas yiyeceği bu ava bağıymış. Dolayısıyla şeriflere söz dinlemeyen ve kendi başına çalışan erleri dövme hakkı tanınmıştır. Kavmin şeriflere cezalama hakkını tanıması, aslında onların gücünü kabul edip onlara hak verdikleri anlamına gelmektedir.

çünkü bunun faydalı olduğunu görmüşlerdir. *Güce boyun eğmek kabul edildiğinde, bu gücün iktidara dönüştüğü anlaşılmaktadır.*

Devlet örgütlü bir insan topluluğu, bir toplum ve kendi ülkesinde ilişkileri düzenlemek için çok yönlü bir hakkı ve gücü olduğunu zorlamaya kullanımları sağlar.

İKTİDAR NASIL ELDE EDİLİR

İktidar kimin elinde ve toplumda, iktidar nasıl elde edilir konusuna bağlı olarak iktidar konusu olu demokratik dışı devlet Toplum Toplumun içerisinde o yerin genel hukuk ve güç ilişkilerini olunca demokratik devlet anlaşılmaktadır sağlanmasına egemenlik denir. Halk tarafından onaylanmayan ve zorla elde edilen ikti-

Toplumun içerisinde o yerin genel hukuk ve güç ilişkilerini sağlanmasına egemenlik denir, kendi egemenliği içerisinde kanunlarının uygulanmasına ise meşruiyet denir.

dar söz konusu olunca demokratik dışı devlet anlaşılmaktadır.

Demokratik toplumlarda vatandaşlar seçim yoluyla iktidarı belirler. Seçimler siyasi bir olaydır ve iktidar için siyasi mücadele şeklindedir. Seçim gizli oylamayla yapılır. Gizli oylama, tam anonimlik sağlayan bir ifade şeklindedir, yani oylama devlet yetkilileri tarafından kontrol edile-

İktidar kalıtsal olabilir

mez. Yani egemenlik o insanlar tarafından inşa edilmiştir halkına aittir. Örneğin, Makedon toplumunun üyeleri olduğu Meclisi kabul edildiği takdirde, bu yasal olarak kabul edilir ise bazı kararlar alma-

Bir demokraside hükümet seçilir

ya hakkı vardır, o tanınan *meşru Parlamento, hükümet olur.*

Egemenlik dış ve uluslararası öneme sahip. Diğer devletler bir Devletin içişlerine müdahale etme hakları yoktur. Onlar, bu bölgenin iktidarına, kendi iç düzenine, devlet düzenlemeleri ve kanunlarına saygı duymak zorundalar.

Tipik olarak, devletler birbirini tanımasını ve sözde diplomatik ilişkiler kurmaktadır. Devlet egemenliğinin kendi sembolleri vardır: arma, bayrak ve devlet marşı. Egemenliğine duyulan saygı, bu sembollerin saygılanması anlamına gelir.

Anayasanın ilk maddesi "Makedonya C.'ti egemen, bağımsız, demokratik ve sosyal bir devlet" olarak yazılmış. Çünkü egemen olduğu için, yalnızca kendi bölgesinde ilişkileri düzenlemek için bir güce sahip olabilir, dış müdahale olma-

dan. Demokratiktir çünkü iktidar halka aittir. Makedonya sosyal bir devlettir, tüm vatandaşlara ait olduğu çünkü gerekli olan bu sosyal tabakalara, sosyal yardım sağlar.

Bir ülkenin Anayasası, devlet yönetim biçimini, yönetim ilkelerini, toplumsal ilişkiler ve hakları ve egemenlik ile kaynaklanan yüksek yasama belgesidir. Ülkede herhangi bir otorite tarafından öngörülen ülkedeki tüm yasa, yönetmelik ve normlar, Anayasa uyarınca olmalıdır. Aksi takdirde biz buna aykırı anayasa veya devlet düzenine aykırı olduğunu söylüyorlar.

Makedonya Cumhuriyet Anayasasının 8. maddesi hükümet diyor ki;

insan ve vatandaş temel hak ve özgürlüklerini garanti altına alacak,

- özgürce vatandaşların kendi milliyetini ifade hakkını sağlayacak,
- hukukun üstünlüğünü sağlayacaktır,
- yasama, yürütme ve yargı bölünecektir,
- özgür ve doğrudan demokratik seçimler sağlayacak,
- vatandaşların mülkiyeti korumak için,
- sadece yerel yönetim ortamı sağlayacak,
- çevre düzenlemesi ilgilenecektir (İsancıl davranmak veya yaşam çevremizi düzenli tutmak için ilgi göstrecektir.).

Hatırla

İnsanlar kendi doğrultusunda devleti kurmuşlardır. Devlet (norm şeklinde) davranma kuralları oluşturmuştur e bu kurallar toplumun her bireyi için geçerliymiş. Devlet güç kullanma hakkına sahipmiş. Onun görevlerinden biri de toprağı dış saldırılardan korumakmış. Günümüzde de devletler vardır. bugünkü toplumlarda o, çağdaş bir devlettir. Çağdaş devlet bütün eski devletlerden farklıdır çünkü vatandaşların çıkarlarına uyum sağlayıp hak ve özgürlüklerini korumaya özen göstermiştir.

Görev düşünmek için

Krallık Székely hikayesini okuyun ve sonra aşağıdaki soruları üzerine bir kompozisyon yazın:

Kim krallık Székely olarak iktidarı elinde tutmaktadır? İktidar nasıldır?

Sakinleri bu iktidar ile mutlu mudur?

Székely Krallıkta iktidar vatandaşların gerek duyduğu iktidar şeklinde midir?

Yaşadığınız toplumda Székely Krallığı şeklinde örgütlenmesini ister misin?

Sekeli Krallığı

Sekeli Krallığı yüksek dağlarda bulunuyor. Asırlarca dünyadan kopmuş bir şekilde varlığını sürdürmüştür.

Çok küçük olmasına rağmen Székely Krallığı dikkat çekmektedir. Buna neden olan krallıkta sıra dışı yaşanan örgütlen-

me şeklidir. İlk başta krallıkta hiç kimse aç kalmaz.

Székely vatandaşları kendileri gıda üretirler ve o herkese dağıtılmaktadır.

Her aile ödentsiz oturacak ev kazanmaktadır. Evin büyüklüğü, onda yaşanacak aile bireylerinin sayısına göredir. Evi ısıtma ve ev tamir işleri bedava yapılmaktadır. Tüm hastalar için çalışan hekimler vardır ve her 6 ay içerisinde de Székely sakinlerinin sistematik muayeneleri ücretsizdir. Sağlık çalışanları bakıma muhtaç hasta, yaşlı ve çocukları sıralı gözetlerler.

Székely Krallığında tüm güzellikler herkese açıktır. Her aile parfüm, zinet eşyaları, baharat vb. satın alabilecek kuponlar almaktadır.

Székely sakinleri bunu nasıl elde etmeyi başarmışlardır.?

Székely Krallığında her zaman iktidarda kral ailesi bulunmaktaydı. Şimdiki hükümdar Karl III. Székely'dir. İşçi sayısı, gıda üretimi, konut inşaatı, sağlık hizmetleri hakkında karar alma ona aittir.

Çocuklar daha beş yaşından uygun okullara eğitime gönderilmektedirler. Kral, kimin neye yatkın olduğunu en iyi bilendir. Kalanlar, belli bir yaştan sonra Kral Székely tarafından krallık sarayında istihdam edilmektedir.

En tuhaf olan da krallıkta paranın olmamasıdır.

Hiç kimse maaşa bağlı değil çünkü herkese gerektiğinde para verilmektedir. Székely Krallığı'nda her hangi bir konuda bir kişinin ağlaşıda bulunduğu merak konusu olabilir. Ağlaşmak çok nadir olur. Öyle bir hayattan kim ağlaşıda bulunabilir ki?

Ödev

Size göre bu özelliklerin hangisi çağdaş devlet olduğunu anlatır.

Para basma ve vergi toplamak	Üretimini organize etmek,
Vatandaşlar arasında disiplini sağlamak,	Devlet sınırlarını koruma ve savunabilme,
Teknolojik düşünmeyi kalkındırma,	Spor müsabakaları organize etmek,
Kamu barışını ve düzenini sağlamak	Gazeteler bastırma ve yayın programları hazırlama
Vatandaşlara kredilerin sağlanması,	İşsizleri çalıştırabilme
Yasa ve yönetmelikler yürürlüğe koyma,	Vatandaş haklarını koruma ve saygılayabilme
Milletvekili seçimleri organize etmek,	Fabrikaların inşa edebilme,

İNSAN TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİ

İnsan Haklarının Kökeni ve Gelişmesi

İnsan hakları fikri ve bu haklara bağlı bütün diğer önemli deyimler (yaşama, özgürlük, eşitlik) hak ile ilgili fikirler çok eskidir. İlk olarak Avrupa'nın antik devletlerde ortaya çıktığı, daha sonraları orta çağ dönemine kadar ve en son 18. y.y'dan itibaren insan haklarının tanınmaya başlamasıyla birlikte yaygın kullanılmaya başlanmıştır ifade edilir.

Homeros'un şiirlerinden anlaşılacağı üzere, onun yaşadığı zamanda bütün insanlara eşit derecede saygı duyulmamış ve eşit değer verilmemiştir. Fiziksel yetenekleri olan, özellikle spor yarışmalarında kazananlar daha fazla değergörmüşlerdir. Ayrıca askerin yiğitliği ve zenginliği de değer görmüştür.

Antik şair Hesiod'un MÖ 8. y.y') şiirlerinde en sık rastlanan konular iş ve adalettir. Hesiod toplumda iyi maddi durum ve güvenlik yaratan işi, insana özgü bir olgu olarak vurgulamaktadır. İş ve adaleti, bireylerin ahlakının belirlendiği ölçüler

olarak görmektedir. "iş ve günler" adlı şiirinde şöyle diyor:

"Her zaman adalete dikkat et ve hiçbir zaman işkenceyi düşünme, insanlara öyle bir kanun emretmiş Yüce yaradan; balıklar, yırtıcı hayvanlar ve kanatlı kuşlar birbirlerini yesinler, çünkü adalet nedir bilmezler; insana adaleti hediye etti ve o en büyük iyiliktir."

Aristotel'e göre, "insanlar doğal olarak ya özgür yada köledir. Hükümdar, ona tamamen ait olan kölenin sahibidir çünkü doğal olarak kendisine değil de başkasına ait olan kişi, köledir. Köle, birisinin sahipliğidir, sahiplik ise kullanma aracı olduğundan hükümdar köleyi kullanma hakkına sahiptir. Köle, mülkün canlı bölümüdür, o canlı bir araçtır. Köleler, ailenin bakımını için gerekli olduğu gibi aynı zamanda zenginlerin ağır fiziksel işler yapmaktan muhaf olmaları için de kullanılmaktadır. Zenginlerin devlet işlerini yapabilmeleri için serbest vakitleri olmalıdır".

Aristotel'in bu yanlış düşüncelerine, Alkidamant karşı çıkmış. "Tanrı herkesi ser-

best bırakmıştır, doğa hiç kimseyi köle yapmamıştır”. “Mesena Nutku”ndan olan bu cümle ile Alkidamant insanın doğal hakkı olarak insan haysiyetini ve insan özgürlüğünü korumaktadır. Daha sonraları aynı cümle, insan haklarına ait Fransız Beynnamesinin birinci maddesinde de yer alacak ve şöyle der; “İnsanlar doğar ve kendi haklarına eşittirler”.

Orta çağ’da insanların yaşamı kilise kanunları uyarınca sürdürülüyormuş. Hristiyan dininde insanlar arasındaki eşitlik ve hak, İsa Peygambere olan ortak inançla gösterilmektedir. “Tanrının On Emri” insanların kendi davranışlarını yönlendirdikleri kurallar olarak sayılmış.

Genellikle özgürlükler ve insan hakları dahil ve tek tek devletlerin ve uluslararası toplumun hukuki tanımlanmıştır. Bir kural olarak, devlet anayasaları, beyannameler, uluslararası sözleşmeler, anlaşmalar, vs. Tarih boyunca bir çok tür belgeler vardır.

1215 yılında İngiltere’de “**Magna Karta Libertatum**” – **Büyük Özgürlük Buyuru**su adıyla tanınan ve gelecekteki insan haklarına ait büyük beyannamelere temel olacak bir belge hazırlanmıştı. Bu buyuru, baronların – feodallerin, haklarını kısıtlayan Kral Chon’a karşı bir tepki olarak hazırlanmıştır.

Ağustos 1789 y.’da Fransa’da feodalizm yok olmuş. Kral XVI. Lui’nşn iktidarı yıkılmış ve halk temsilcilerinin eline geçmiştir. Bütün Fransızlar kanun karşısında eşit olmuş, eşit vergiler ödemiş ve bütün devlet görevlerine hakları varmış.

26 Ağustos 1789 y.’da Fransa Halk Meclisi, insan ve vatandaş haklarını beyannamesini getirmiş. Bu beyannamede; “İnsanlar doğarlar ve kendi haklarında özgür ve eşittirler” deniliyor. Devlet, in-

san ve vatandaşın haklarını garanti etme mecburiyetindedir; düşünce özgürlüğü, din özgürlüğü, sebepsiz tutuklama ve vergiye tabi tutulmadan koruma, sahiplik hakkı, mülk sahipliğiyle koşullanmış oy verme hakkı.

İkinci Dünya Savaşı sırasında, Alman Nazileri, Yahudiler ve Romanlar’a soykırım uyguladılar. Bu olay uluslararası topluluğu, devletler arası hukuk ve insan ilişkilerini düzenleyecek ve barışı sağlayacak belge hazırlamasını mecbur etti. Bu belge, “**Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi**” olarak adlandırıldı.

Eleanor Ruzvelt Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile

30 maddeden oluşan Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 10 Aralık 1948 y.’da, Pariste düzenlenen Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilmiştir. Evrensel bBeyannamenin oluşma nedenleri olarak; “insan haklarına saygı duyulması ve haklarının kınanması, insanlığın vicdanını rencide eden barbarca davranışlara yol açmaktadır; insanların, konuşma ve din özgürlüğü olacağı ve korku ile yoksulluktan korunacakları bir dünya yaratmak” olduğu belirtilmektedir.

Makedonya Cumhuriyeti Anayasasına göre, uluslararası kabul görmüş insan hakları ve özgürlükleri iki ana gruba ayrılabilir. Birinci grup sivil ve siyasi hak ve özgürlükleri; ekonomik, sosyal, kültürel hakların ve özgürlükleri ikinci grupta içerir. Bu hak ve özgürlükler, tüm vatandaşlarına eşit olarak uygulanır.

Hatırla

İnsan hakları insana kendi esas ihtiyaçlarını giderebilmesini şartlar yaratıyor. Devlet vatandaşa iyi bir hayat sağlamış kendi doğal haklarını tanımak veya insan esas haklarına sahiptir demek: iyi bir ev, eğitim, verdiği emeğin karşılığını alması, ilimle uğraşması, dine karşı inanç özgürlüğü, maddi ve manevi zenginlik yaratmaktır. İstek ile esas ihtiyaçlar arasında fark yapıldığında insanı koruyan esas hakları bileceksiniz. Ancak modern toplumda insan ihtiyaçları sürekli arttığı için insan hakları cetveli de sürekli genişliyor.

Günümüzde en tanınmış uluslararası insan hakları ve özgürlükleri belgeleri şunlardır:

*İnsan ve vatandaş haklarını beyannamesini
26 Ağustos 1789*

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, BM 1948;

Ayrıca, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi, BM 1966;

Ayrıca, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi. BM 1967;

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, Avrupa Konseyi, 1951.

MEDENÎ VE SİYASÎ HAKLAR VE ÖZGÜRLÜKLER

Bu haklara birinci nesil insan hakları da denir. Sivil haklar toplumdaki vatandaşların durumunu değerlendirildiği bir ölçüdür. Devlet onlara insana layık bir yaşam sağlamış mıdır ve onların hayatları ne ölçüde güvenliktedir. Siyasi haklara, vatandaşın siyasette ne kadar etkin olduğu değerlendirilmektedir. Bu haklar;

- Yaşama hakkı,
- İkna, vicdan, düşünce ve aleni ifade hakkı,
- Hakça yargı hakları,
- Özgürce toplanma hakkı,
- Uyrukluk hakkı,
- Seçmen hakkı,

Yaşam hakkı; vatandaşların kişisel haklarıdır. Onlar bu haktan, sadece kendilerini bir şahsiyet olarak hissettiklerinde yararlanabilirler. Onları kimse aşağılatmaz, cezalandırmaz, işkence çekirtmez, yaşayacakları yeri kendi başlarına seçebilir ve kendi iradeleri ile evlilik yapabilirlerse; kendi toplumları çevresinde serbestçe hareket edebilir ve yolculuk yapabilirlerse; kendi anlayışlarını özgürce ifade edebilir ve hiç kimse onların özel

ve aile yaşamına karışamaz, onlar bu yaşam hakkından yararlanmış demektir. Makedonya C. Anayasasına göre insan hayatı onun hakkıdır, bu da hiç kimsenin hayatının hiçbir şekilde tehlikeye atılmasına izin verilmez demektir. Bu hak uyarınca, her çeşit işkence, cezalandır-

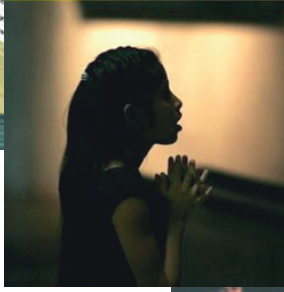
ma ve insanlık dışı davranış yasaklanmaktadır.

Özgürlük hakkı; temel insan haklarından biridir. Bu hak, bir çok hakkın gerçekleşmesi için esas sayılmaktadır.

Bu hak insaniyet göstergesi ve demokrasinin temelidir. Bu hak uyarınca, mahkeme kararı hariç, hiç kimsenin özgürlüğü sınırlandırılmaz. Makedonya C. Anayasasının 12. maddesinde yer aldığına göre; "mahkeme kararı hariç, hiç bir vatandaş özgürlüğü sınırlandırılmaz". "hakça yargı yasasına göre, polis merkezine çağırılan veya getirilen her bir kişiye, neden tutuklandığı sebepleri hemen açıklanmalı, tutuklandığı andan itibaren en geç 24 saat süresinden sonra mahkemeye çıkarılmalıdır. Ceza gerektiren bir işle suçlanan kişi, mahkeme kararıyla suçu kanıtlanmadığına kadar suçsuz sayılmaktadır.

Özgürlük hakkı, vatandaşın, devlet toprakları kapsamında serbest hareket etmesini ve istediği yerde yaşamasını sağlamaktadır.

İkna, vicdan, düşünce ve aleni ifade hakkı; her insana garanti edilen özgürlükleridir. Bunların sayesinde insan, kendi bireyselliğini ve onurunu beriltebilir, kendisini aynı ve eşit haklı hissedebilir. Bu, özgürlükleri insana aleni olarak, sözlerle veya diğer şekillerde (resim, karikatür), diğer insanlarınkinden farklı olduğu durumda bile yaşamla ilgili kendi görüşlerini, iknalarını gösterebilme ve sergilemeyi sağlamaktadır. Tabi ki, insan bu özgürlükleri kötüye kul-

Herkes kendi dinini seçme hakkı vardır

lanmalıdırlar. Bu yüzden, demokrasi devletlerinde genelde milli, din ve ırk nefretini kışkırtabilen konuşmalar ve gösteriler kanunla yasaklanmaktadır. Bu özgürlükler çerçevesinde, vatandaşlara, milli, uluslararası kurumlar ve kamu hizmetlerine öneriler, bildiriler ve ağlaşılar sunmaya izin veren özgürlükler de bulunmaktadır. **Basın ve diğer medyaların özgürlükleri;** çok önemlidir çünkü bu araçlar sayesinde kamu oyunun yaratılmasına etki edilmektedir. Vatandaşlar, toplumda olup bitenler ile ilgili, medyalar (basın ve elektronik) aracılığıyla bilgi edinme hakkına sahiptir.

İşte insan hakları

Din özgürlüğü hakkı; kişisel bir hak-
tır. Herkese, özgürce kendi inancına ve
vicdanına göre inanacağı dini seçebil-
me olanağını sağlamaktadır. Bu hakka,
insanın kendi dinini veya inancını
değiştirme hakkı, bireysel veya başka
insanlarla birlikte, özel veya aleni olarak,
eğitim, dini ibadet ve ayinler aracılığıyla
kendi dinini veya inancını icra etme öz-
gürlükleri de dahildir.

Örgütlenme özgürlüğü hakkı; vatan-
daşın temel haklarından biridir. Bu hak
uyarınca, özellikle siyasette, insanlar
ortak etkinlik yapma olanağına sahiptir.
Bu hak esasına göre vatandaşlar, siya-
si partiler, sendikalar, dini birlikler, insan
haklarını koruma toplulukları, yardımse-
ver topluluklar kurma olanağına sahiptir
ve bu şekilde kendi siyasi, ekonomik,
kültürel ve diğer bağımlılıklarını göste-
rebilirler. Bu toplulukların amacı, toplum-
daki sorunları açığa çıkarmak ve iktidarı,
bu sorunlara daha çabuk çözüm bulma-
ya zorlamaktır.

Uyrukluk hakkı, yerküresinde hiçbir in-
san uyruksuz olmamalıdır. Bir insanın o
devlette ait olup olmadığı, devletin bire-
yi olup olmadığı soruların da kapsayan
bu hakla, vatandaş ile devletin ilişkisini
belirlenmekte. Sadece, uyrukluk hakkına
sahip olan bir birey bütün diğer sivil hak-
lara ulaşabilir.

Seçme hakkı; bu hakkı insanlar bir çok
şekilde gerçekleştirmektedirler. Örneğin;
18 yaşını doldurduktan sonra toplumda
bir kamu görevi yapabilir, seçebilir ve se-
çilebilir. Oy kullanma hakkından yararla-
nan vatandaşlar, iktidara kendi temsilci-
lerini seçebilirler. Aday olarak kendilerini
gösterebilir ve başkan, meclise milletve-
killeri, belediye başkanları, seçebilirler.

*Kadın – erkek, yaşlı – genç, siyah – beyaz,
inanırlar – inanmayanlar, herkes eşit haklara sahiptir.*

Bu haktan yararlanarak, belirli siyasi sorular hakkında tartışabilir ve yazı yazabilirler, siyasi partiler kurup bu partilere üye olabilirler, seçim kampanyalarına katılabilme ve protesto edebilme olanağına sahip olurlar. Siyasi yaşama katılma hakkı, vatandaşlara olduğu gibi, onun aldığı kararlar üzerine de etki etmeyi olanaklı kılmaktadır.

Hatırla

Vatandaşların özel hak ve özgürlükleri, yaşa hakkı, özgürlük hakkı, düşünce hakkı, hareket etme hakkı, din hakkı, uyrukluk hakkı, insan değerleri olarak algılanmalıdır. Onlar, insan onurunu korumakta ve ayrımcılığa yol açmamaktadır. Bu haklar, bütün diğer hakların gerçekleşmesi için bir temeldir.

Siyasi hak ve özgürlükler, vatandaşa toplumdaki siyasi hayata katılma hakkını vermektedir. Bu haklar, toplumun demokrasisi ve yapısına bağlı olarak değişmekte ve genişlemektedir.

Bilginizi kontrol edin ve kullanın

1. Hangi haklara sahip olduğunu araştır. Senin haklarına saygı duyulmadığına dair bazı örnekler belirt!
2. Önemlerine göre vatandaş hakları sıralaması listesini oluştur!
3. Bilişim okur yazarlığı hakkının mevcutluğu konusunda senin düşüncen nedir?
4. Bazı insanların çifte vatandaşlığı vardır. bunun iyi ve kötü yanları nelerdir?

EKONOMİK, SOSYAL VE KLÜLTÜREL HAKLAR

Ekonomik – sosyal haklar, ikinci nesil insan hakları olarak da bilinmektedir çünkü sivil ve siyasi haklarla kıyaslandığında, bu haklar çok geç tanınmıştır. Bu haklar grubuna şunlar dahildir:

- Her şahsın çalışmaya ve işçilikten korunmaya hakkı vardır;
- Herkesin eşit iş karşılığında eşit ücrette hakkı vardır;
- Herkesin kendine ve ailesine insanlık haysiyetine uygun bir yaşayış sağlayan ücrete hakkı vardır;
- Herkesin ödenmiş tatil hakkı vardır;
- Herkesin işsizlik hastalık güçsüzlük ve ihtiyarlık durumunda sigorta hakkı vardır.

Bu haklar çok önemlidir. Bu haklar insana, toplumda ekonomik ve sosyal güvenlik sağlamaktadır. İnsanları işsizlikten korur, kendi isteklerine göre meslek seçimlerini sağlar, çalışıp kendileri ve aileleri için yaşama gereçleri sağlamaktadır. Bu haklardan yararlanan insanlar

Herkesin kendi meslek seçme hakkı vardır

Bu insanlara, diğer insanların yardımı gereklidir

genelde kendi yaşam ihtiyaçlarını: rahat bir konut, gıda, giyim eşyaları vb. karşılamak için yeterince maddi gereçler kazanmaktadırlar. Ekonomik – sosyal haklarla, insanlara mal ve mülk sahibi (özel veya ortak) olma imkanı da verilmektedir.

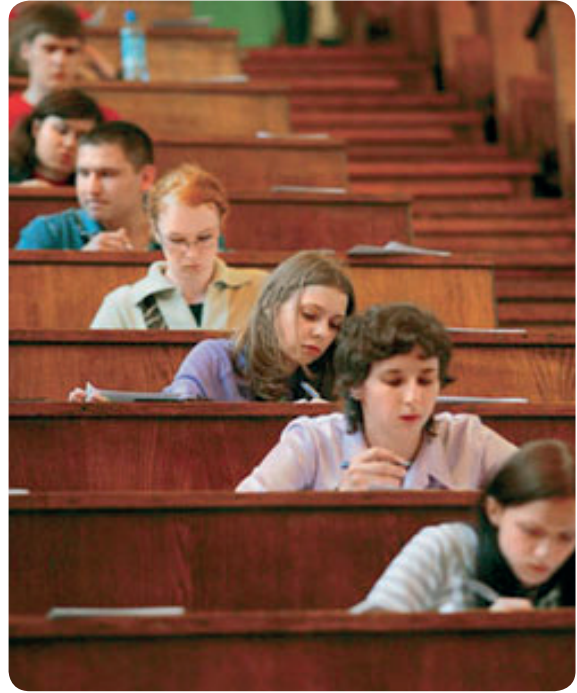
Aynı zamanda, bu haklar aracılığıyla insanlara, uygun tıbbi yardım ve uygun sosyal güvenlik de sağlanmaktadır. Bireyler, çalışma hakkından yararlanmadıkları durumunda (hastalık, sakatlık, yaşlılık ve benzeri) ve yaşam için gereçler sağlayamadıkları durumunda, insanların bu hakları uyarınca, devlet onlara sosyal yardım sunmaya mecburdur.

Bu haklar olmadan, insanın siyasi hakları pek de önemli değildir. Eğer devlet (hükümet), en düşük ücreti belirlemez ve işsiz kalan, hastalanan veya yaşlanan insanları koruyamazsa o zaman insanın haysiyeti de korunamaz.

Eğitim hakkı; temel sosyal ve ekonomik haklardan biridir. Bu hak sadece birey için değil, aile ve bütün toplum için de önemlidir. İnsan okuyarak belirli bir meslek alanında eğitilir ve mesleği sayesinde kendi ihtiyaçlarını giderme gereçleri

sağlar. Eğitimli, hazırlıklı ve yetenekli vatandaşlar, her toplumsal birlik için temel zenginliği oluşturmakta çünkü onlar toplumun iktisadi ve kültürel gelişmenin taşıyıcılarıdır.

Kültürel haklar; insanlara toplumun kültürel hayatına katılmalarını, sanat-tan zevk almalarını, bilimsel ilerlemenin edinimlerini kullanmalarına ve kendi serbest vakitlerini istedikleri gibi kullanmalarına olanak sağlar.

Herkese eğitim görme imkanı verilmelidir

Bu haklardan yararlanan insanlar, toplumdaki durumlar hakkında iyi bilgilendirilmiş, tatil ve eğlence için serbest zamanları vardır. Yolculuk yapmak, yaz tatiline veya kış tatiline gitmek için kullandıkları ödemeli tatiller (yılda birkaç gün) vardır. İnsanların, kendi kişiliklerini geliştirme ihtiyaçları vardır.

Bu yüzden insanlar okur, spor yapar, sanatla uğraşır ve araştırmalar yaparlar. Bu ihtiyaçlarını, kültürel haklar aracılığı-

Bütün insanlar kendileri için neyin iyi olduğunu biliyorlar

ğyla karşılamaktadırlar. Kültürel haklarla müellifler, kendi bilimsel, edebiyat ve sanat eserlerini korumaktadırlar. Bilimsel ve sanatsal yaratıcılık özgürlüğü müellifre, eserlerinin yasaklanmayacağı garanti ettiği gibi müelliflerin de, aşağılanıp zulüm görmeyeceklerini garanti ediyor.

İnsanların temiz ve kirletilmemiş, olası çevre kirliliğinden korunmuş bir çevrede yaşayan ihtiyaçları vardır. herkesin

grubunda, öyle denilen azınlık hakları da bulunuyor. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde yer alan uluslararası tanınan insan hakları listesi tamamlanmamıştır. Çağdaş yaşam tarzı, listenin yeni kategori insan haklarıyla genişlemesi ihtiyacını zorunlu kılmaktadır. Örneğin; tıp bilimlerinin gelişmesiyle, özellikle genetik mühendisliği, insan organları nakli ve benzeri, uluslararası topluluk, insan hakları listesinin genişlemesi konusunda daha kapsamlı düşünmelidir.

Resim Galerisi; müze, sinema, tiyatro veya konsere gittiğinde hangi haklardan yararlanıyorsun

kirlenmiş hava, su ve toprağın zararlı etkisinden kendi sağlığını korumaya özel hakkı vardır. Bütün bunları kültürel haklar sağlamaktadır. Bu haklar

İnsan hakları birbirleriyle koşullandırılmış ve bağlı olduklarından, insanlar için aynı önemi taşımaktadırlar. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde, herkesin kendisine ve ailesine, gıda, giyim ve konut dahil sağlık ve iyi yaşam şartları sağlayan yaşam standardı hakkına sahip olduğu duruyor. Fakat bu hak, çalışma ve işsizlikten koruma hakkı olmadan gerçekleştirilemez. İnsan çalışsa da, insanın haysiyetine uygun bir yaşam sağlamak için yeterince kazanç elde edemeyebilir. Bu yüzden çalışma hakkı, normal bir yaşam için yeterli olacak gelir haklarına bağlıdır.

Blirlenen hak ve özgürlükler, diğer insanların hak ve özgürlüklerine zarar vermemelidir.

**Bilginizi kontrol edin
ve kullanın**

Örnekleri analiz edin ve hangi insan haklarının ihlal edildiğini sonuçlandırmaya çalışınız? Devlet vatandaşlarına karşı yükümlülüklerini karşılayıp karşılamadığını incele?

1. Ülkede tıbbi bakım masrafları o kadar artmıştır ki vatandaşlar ödeyemez halde. Hükümet tüm ulusal tedaviyi (sağlıklı koruma) tanıtmak için reddediyor, bunun pahalı olduğunu düşünüyor.

2. Gelişmemiş bir ülkede devlet elektrik santrali yapımına karar vermiş, kimki burada yüzlerce çalışan insan yer alacak. Fakat kömürle çalışacak ve hiçbir filtresi olmayacak. İnşa edilecek elektrik santralinin yakınında yaşayan halk devletin bu kararına itiraz ederek protestolar örgütlemeye karar vermişler. Protesto polis müdahalesi ile kesildi.

3. Ebeveynler – tarımcılar diyor ki 10 yaşında çocukların okula gitmelerine gerek olmadığını. Onların evde inekleri koruması gerektiğini. Okuldaki yetkililer ise bu ailevi sorunu olduğunu ifade ediyorlar.

4. Hükümet devlette grev yapmanın ekonomiye zarar verdiğini ifade ediyor. O grevleri yasaklıyor, ve bu sorunun halledilmesi için endüstriyel konseyler örgütüyor, kimki işadamları, hükümet yetkilileri ve sendika temsilcilerinden oluşan, bu örgüt sorunları gidermek için çalışmalar düzenler.V

İnsan Hak ve Özgürlükleri Nasıl Korunur?

Vatandaş hak ve özgürlüklerini korumak için, onların bilinmesi gerek. Makedonya Cumhuriyeti Anayasasına göre vatandaşların hakkı ve görevini, aynı zamanda onları korumak için devletin bir yükümlülüğüdür.

Devlet, vatandaşlarının hak ve özgürlüklerini korumak için, özellikle yaşam tehlikesi (özgürlük,mülkiyet) sırasında bir yükümlülüğü vardır. Bu amaç için, bir devlet tertibatı vardır: polis, savcılık ve yargı; idari ve denetim organları; Ombudsman ve Makedonya Parlamentosu; Anayasa Mahkemesi, Hükümet olarak en yüksek devlet yetkililerini kapsar.

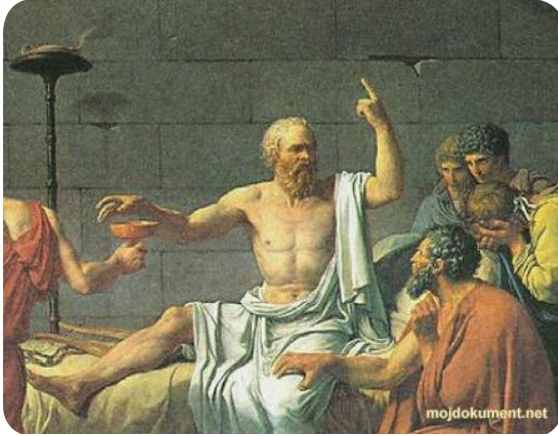
Eğer bir hak ve özgürlükleri devlet tarafından zarara gelirse, vatandaşlar ilk olarak kendi haklarını aramak için devletin yargı sistemine başvurmaları, aynı zamanda hak ve özgürlüklerinin alınması için başka yol ve yöntemlerin var olduğunu bilmeleri çok önemlidir. Örneğin; kamuoyunu ve medyayı bilgilendirmek, insan haklarının korunması için sivil toplum örgütleri, uluslararası hakların koruma kuruluşlar, vb.

DEMOKRASİ VE DEMOKRASİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

İnsanlar yaşamları süresince durmadan aile içi, iş yeri ve arkadaşları arasında çeşitli çözümler üretmektedirler. Genelde kendi, çözümlerinin, diğerlerinin çözümlerine uygun olmasına çaba göstermektedir.

Bir toplumda vatandaşların, ortak yaşam çıkarları dahilinde karar getirme hakkına sahip olduklarında, o toplumda demokrasinin var olduğunun söyleyebiliriz.

Antik Demokrasi

Demokrasinin başlangıcı

Demokrasi ilk olarak m.ö V. y.y.'da Atina kent – devletinde meydana çıkmıştır. Devlet başkanı hükümetler, başbakan olmadığından devlet, yetişkin erkeklerden oluşan beş ila altı bin arasında üyesi olan Meclis tarafından yönetiliyordu. Kadınlar, köleler ve yabancılar bu Meclise dahil değildi.

Atina'daki bu demokrasiye, dolaysız demokrasi denirdi.

Devletlerin büyümesi ile bütün vatandaşların bir yerde toplanmasına ve bir soru

hakkında ortakça çözüm bulmaya imkan yokmuş (Atina'daki durumda olduğu gibi).

Bu yüzden bugün, demokrasinin en çok uygulandığı şekil, temsilci demokrasisidir. Vatandaşlar, onların adına karar getiren, yöneten ve yasalar getiren temsilciler seçmektedir. Buna göre demokrasi halkın iktidaridir.

Demokratik toplumda vatandaşlar oy kullanarak onların adına iktidarda kimin olacağını belirleme hak ve sorumluluklarını gerçekleştirmektedir. Buna karşılık olarak, demokratik olmayan toplumlarda, oy verme işlemi formaliterdir ve daimi iktidarın belirlediği insanların seçiminin yasalaşması için bir araç olarak hizmet etmektedir.

En yüksek yasama organı isimleri - Meclis	
Makedonya	Makedonya Cumhuriyeti Meclisi
Fransa	Ulusal Meclis
Rusya Federasyonu	Duma
ABD	Temsilciler Meclisi
Polonya	Sejm
Slovenya	Devlet Sözü
İspanya	Cortez

Demokrasi toplumunda vatandaşlar iktidardan bağımsızdır ve kendi tercihleri ile örgütlerde üye olma haklarına sahiptirler. Bu örgütler aracılığıyla, iktidarın aldığı siyasi kararlar konusunda etki edebilme olanağına sahiptirler. Bu örgütler; siyasi partiler, sendikalar, yardım sever örgütler, sanat toplulukları, profesyonel birlikler, sivil toplum teşkilatları ve benzerleridir. Bu şekilde devletin bir çok yetkileri azalmakta ve yok olmaktadır. Diğer taraftan vatandaşların ve sivil toplum özgürce gelişmesi için imkanlar

yaratılmaktadır. Kamu, demokratik toplumun esas özelliğidir.

Devlet yöneticisi monarşi (örneğin kiral) düzeni ilkeleriyle yönetiliyorsa o ülke parlamenter monarşi devletidir diyoruz. Yok eğer devlet cumhurbaşkanı var dersek o halde devlet ti büyük millet, meclisi, tarafından, yönetilen, cumhuriyettir. Makedonya, bu örnekten, biridir)

Her devletin milleti temsil eden ve kanunları uygulayan kendi meclisi, olması gerekiyor.

Devlet kurumlarının çalışmaları vatandaşlar için açık olduğundan bu şekilde onlar, siyaset ve toplum ile ilgili önemli sorular bakımından kendi tutumlarını da ifade etmektedirler. Kamu aracılığıyla, iktidar denetlenmekte ve vatandaşların çıkar ve ihtiyaçları doğrultusunda yönlendirilmektedir.

Demokraside demokratik olmayan toplumlarda, her zaman vatandaşların suistimal ve zulüm yapılabilecek olanakları mevcutmuş. Devlet adına, insanlar hapse atılmış, mallarına el konulmuş, işkenceye maruz kalmış, sürgün edilmiş ve hatta yasal karar getirilmeden öldürülmüşlerdir.

Amerikalı devlet adamı Tomas Ceferson, 1801 y.'da bir konuşması sırasında şunları söylemiş;

“Devlet ve milletin çıkarından önemli kararların getirilmesinde katılmasına imkan verilen her insan, seçimlerin olduğu sadece bir gün değil, yılın her gününde...

O gücünü, bir kimsenin Sezar veya Bonaparta tarafından elinden alınmasına karşılık, öncelikler kalbini koparmalarına izin verecek nitekim hakkını”. Bu demektir ki her vatandaşın ifade, dü-

şünce, kendi tutumunu sergileme ve eleştirme hakkı vardır.

Demokratik toplum vatandaşlara karşı bu gibi davranışlara izin vermez. Kanun karşısında eşitlik hakkı, her demokratik toplumda esas bir haktır. Zengin veya fakir birey, bu yada şu din mensubu farkı yapılmaksızın, herkesin kanun karşısında eşit koruma hakkı vardır. mahkeme kararı ve özürsüz bir neden olmadan, hiç kimsenin evine zorla giremez ve arama yapılamaz.

Medyalar, kamu oyunun oluşmasında etkiler

Kamu aracılığıyla, iktidar kontrol ediliyor ve halkın çıkarı ile ihtiyaçlarını giderecek yolda yönlendiriyor.

Pratikte demokrasiyi uygulamaları için vatandaşların, vatandaş kültürüne sahip olmaları gerekmektedir. Bu da, eğitim aracılığıyla elde edilmektedir. Bu yüzden eğitimin, demokrasinin başarısında hayati önem taşıdığı söylenmektedir.

Demokratik bir toplumda **kanun önünde eşitsel haklara sahip olma** herkesin esas hakkıdır.

Demokraside, polisin gece ziyaretlerine yer yoktur. Hiç kimse, mahkeme kararı getirilmeden tutuklanamaz.

Demokratik olmayan toplumlarda, iktidar söz edilen ve girişimleri olmayan pasif

Demokraside bu tür ziyaretler yasaktır

vatandaşlar yaratmayı çabalamaktadır.

Demokratik toplumun amacı, düşüncelerini eleştirebilecek, kendi hak ve görevlerini iyi bilecek bağımsız vatandaşlık kültürü yaratmaktır. Bunun için bilgi gereklidir. Onun için demokrasinin gelişmesinde eğitimin özellikle önemi vardır. Demokrasinin esas özelliklerinden hür düşünceli ve kendi haklarını iyi bilecek bağımsız vatandaşlar oluşturmaktır. Onun için ise bilgi gerekiyor.

Daha Fazla Öğren

Eğer demokrasinin tarihsel gelişimini takip ederseniz halkın iktidarı olarak, insanlar tarafından ve insanlar için demokrasinin gelişmesi ile birlikte kralın mutlak gücünün sınırlayan demokrasi tarafından fark edilmektedir.

XVII. y.y'da İngiltere'de demokrasi, Oliver Kromvel'in adı ve çalışmasıyla bağlantılıdır. Karl I. Charls, sadece yeni bir vergi uygulaması gerektiğinde Parlamento-

yu topluyor, ondan sonra Parlamento'yu fesh ediyordu. Bu yüzden Parlamento ve Kral arasında çatışma çıkmış.

Parlamento, kendi ordusunu kurmuş ve ordu Kromvel tarafından yönetilmiş. Bu ordu, iki kere Kral ordusunu yendikten sonra da Kral idam edilmiştir. İngiltere Parlamente Monarşi olmuş.

Parlamento, kendi iktidarıyla Kral'ın üstündeymiş, kanunları getirip, aynısını değiştirebiliyordu. Parlamento izniyle ancak vergiler toplanabilir, kral bütçesi de BMM' i tarafından ayarlanırmış. Yüz yıl sonra İngiltere örneğini Fransa da takip etmeye başlamıştır.

Bilginizi kontrol edin ve kullanın

1. Demokrasinin esas özelliklerini belirt.
2. Doğrudan ve temsilci demokrasisi arasındaki farkları belirt.
3. Vatandaşlar iktidarın kararlarına ne şekilde etki edebiliyor?

DEMOKRASİ DEVLET VE DİĞER DEVLET YÖNETİM BİÇİMLERİ

Devlet, örgütlü bir toplum biçimi teşkil ederek yönetimin çalışmaları da diğer etkinliklerden; tarım, esnaf ve ticaretten ayrıdır. Bu demektir ki, bir takım insanlara toplumdaki diğer insanları yönetme görevi verilmektedir.

Bu yüzden her devlette halk, yönetimde olanlar ve yönetime boyun eğenler ayrılmaktadır. Yönetimin olması kaçınılmazdır.

Her toplumun ana sorusu, iktidar ile halk arasındaki ilişkilerin ne biçimde düzenlenmesi olduğudur. İktidarda olanlar, neden iktidarda olduklarını ve yönetimde olmalarına kimin razı olduğunu bilmeleri gereklidir.

Eğer ki onlara halk tarafından yönetme onayı verilmişse o zaman demokrasi devletten söz edilmektedir. Eğer iktidar, halak tarafından değil de zorla bir şekilde elde edilmişse, o zaman demokrasi olmayan devletlerden söz edilmektedir

İki çeşit monarşi vardır: mutlak ve meşruti (Anayasal, Parlamenter) monarşi. Mutlak monarşi, hükümdarın (Kralın) iktidarının sınırsız olduğu bir devlet düzenidir. Meşruti anayasa monarşisi, hükümdarın iktidarı anayasayla sınırlandırılmış belirli bir devlet düzenidir. Anayasa iktidar ile halk arasında ilişkilerin düzenlendiği devletin temel yasasıdır.

Bu toplumlarda devletin, iş yerlerin sağlandığı insanların ücretsiz eğitim görüp

sağlık ile emekli sigortaların sağladığı bilinmelidir. Devlet sosyal bir devlettir, fakat demokrasi iktidarın temeli sayılan esas insan haklarını:

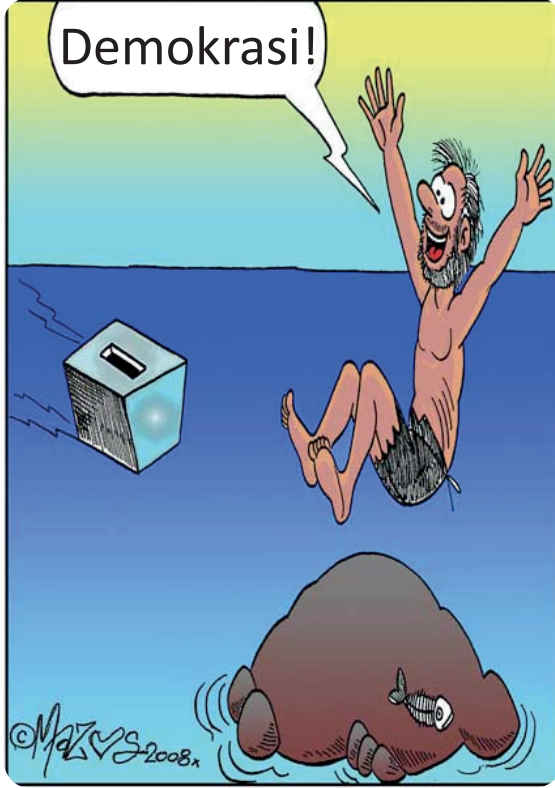
Söz, ifade ve basın özgürlüğü; din özgürlüğü; Toplanma ve birleşme özgürlüğü; Hakça yargı hakkını yerine getiremiyordu.

Demokrasi olmayan yönetim örneği monarşidir. Genelde, bir kişi (Kral, Çar, Sultan) tarafından yönetilen ülkedir. Ortaçağ feodal devletlerde, hükümdar kendi iktidarını Tanrı isteği olarak özürlemektedir. Aslında hükümdar Tanrı'dan devleti yönetme izni almıştır. Hükümdar'ın iktidarını onun soyundan gelen biri, oğulları, kardeşi veya aile üyeleri devralmaktadır.

Sözü edilen insan haklarına saygı duyulmadığı demokrasi olmayan iktidar şekillerinden biri daha askeri diktatörlüklerdir. Bu devletlerde formalite olarak daha fazla siyasi parti mevcut olmasına rağmen seçimler serbest değildir. Bu devletlerde kime oy vere-

cekleri konusunda seçmenelere çeşitli biçimde baskılar uygulanmakta ve her zaman iktidarın desteği olan adaylar seçilmektedir. Bu yüzden askeri diktatörlükler, demokratik değildir.

Değer olarak demokrasi;

Demokrasi, halkın seçmiş olduğu temsilciler tarafından yönetimin uygulanmasıdır. Halk adına yönetmek için halk tarafından seçilenler, kendi yönetimlerini özürlemelidirler. Eğer halkın bir işi, kaliteli sağlık koruması varsa, kendi çocuklarına eğitim sağlayabiliyorsa, eğer emekliler yeterli emekli gelirleri alıyorsa, o zaman bu halk yönetiminde memnundur ve iktidar kendi yönetimini özürlemiş sayılmaktadır.

Eğer halk yönetimden memnun değilse, olağan veya olağanüstü seçimlerde yönetimi değiştirebilme imkanına sahiptir. Seçimler aracılığıyla, halkın yönetimi seçme ve değiştirme olanağını

demokrasi sağlamaktadır. **Bu yüzden, demokrasi bir değerdir.**

Büyük işsizlik ve yoksulluk koşullarında halk demokrasiye olan güvenini kaybeder ve demokratik olmayan başka yönetimde(komünist, faşizm yönetimi, askeri diktatörlükler) çareyi arar. Bu durumda demokrasi olmayan yönetim, Parlamenti fesh ediyor, siyasi partileri fikir ifade özgürlüğünü yasaklayarak sendikaları da fesh edip kendi başına kararlar getiriyor. Fakat toplum yeniden krize uğradığında halktan memnuniyetsizlik arttığında demokratik olmayan yönetimi değiştirecek kimse kalmayacak.

Örneğin; 1933 yılına kadar milyonlarca işsiz Amerika'lı varmış. Yüzbinlerce insan gıda iş ve kalacak yer arayarak ülkeyi dolaşıyormuş.

Bir popüler şarkının nakaratı gibi "Kardeş, bana on sent verebilir misin?" sözleri her tarafta duyuruluyormuş. Toplum, evsizlere ve zenginlere bölünmüş.

Bu şartlarda, Amerika başkanı Franklin Roosevelt, 1938 yılında radyo aracılığıyla yaptığı bir konuşmasında, demokrasinin ortadan kalkması olanağına işaret etmiş.

"Demokrasi, diğer büyük devletlerde de yok oldu, bu devletlerin halkı demokrasiyi artık sevmemelerinden değil de, bir iş ve güvenliğin olmadığından yorgun düştüklerinden, kendi aç çocuklarını görmekten, çaresizlik duygusundan, devletin şaşkınlığını görmekte, iktidarın zayıflığından ve önderliğin yokluğundan...sonunda, çaresizlik içinde, yiyecek bir şeyler elde edecekleri umuduyla, özgürlüğü kurban etmeyi seçmişler. Biz Amerika'da: bizim demokrasi enstitülerimizin korunabileceğini ve çalışabi-

leceğini biliyoruz. Fakat onları korumak için, demokrasi yönetimin bilinçli ve sorumlu bir şekilde insanların ekonomik güvenliğinin korunması yolunda çaba sarf edeceğini kanıtlamamız greklidir...”

Bilginizi kontrol edin ve kullanın

1. Demokrasi ve demokrasi olmayan devletlerde yönetim nasıl seçiliyor?
2. Demokrasi ve demokrasi olmayan devletler arasındaki farklılıkları belirt?

Yol kapatma

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Sivil toplum kuruluşları ya da sivil toplum örgütleri, resmi kurumların dışında kalan ve bunlardan bağımsız olarak çalışan, politik, sosyal, kültürel, hukuki ve çevresel amaçları doğrultusunda lobi çalışmaları, ikna ve eylemlerle çalışan, üyelerini ve çalışanlarını gönüllülük usulüyle alan, kâr amacı gütmeyen ve gelirlerini bağışlar veya üyelik ödemeleri ile sağlayan kuruluşlardır. Sivil toplum örgütleri oda, sendika, vakıf ve dernek adı altında faaliyet gösterir. Vakıf ve dernekler top-

luma yararlı bir hizmet geliştirmek için kurulmuş yasal topluluklardır ve herkese yardım etmek için kurulmuşlardır. Makedonya C.'de çok sayıda sivil toplum kuruluşları vardır. Örneğin; sendikalar, dini topluluklar, ekoloji kuruluşları, insan haklarını koruma kuruluşları ile hayırsever dernekleri, kadın dernekleri vb.

Sendikaların rolü

Sendika hak ve özgürlükler, insan hak ve özgürlüklerinin ayrılması parçasıdır. Onlar Birleşmiş Milletlerin insan hakları evrensel beyannamesinde yer aldığı gibi, Makedonya C.'nin Anayasasının'da yer almaktadır. Sendikalar demokrasi prensiplerine dayalı çalışmaların bağımsız örgütleridir. Sendikalar sadece çalışanların değil tüm vatandaşların eylem düzenledikleri en eski formdur. Sendikalar, yüzyıllık bir geçmişe sahiptir. Kapitalizmin gelişimiyle daha doğrusu emeğin sömürülmesiyle meydana gelmiştir. Sendikalar en yüksek üye sayısına sahip olduğundan dolayı en güçlü sivil toplum kuruluşlarıdır. İşçilerin sosyal ekonomi haklarını savunmaktadırlar. Sendikalar yaşam standartlarının iyileştirilmesi amacıyla maaşların yüksekliği, çalışma şartlarının iyileştirilmesi, işçilerin iş yerlerinden olmamalarını engellemek yönünde çalışmalar gerçekleştirmektedir.

Grev yasal araçları onaylanmıştır

Ekoloji Dernekleri

Çağdaş toplumlar giderek ekoloji açısından kirli toplum oluyorlar. Her gün gerçekleşen atık mazlemeler, kimyasal ürünler, ulaşım araçlarının attığı kirli gazlar, endüstri yapıları ve fabrikalar, çevrenin kirlenmesine neden oluyor. Fabrika sahipleri daha çok kazanç sağlamak arzusuyla hava ve suyun kirlenmesini engelleyen donanımları fabrikalarına yerleştirmekten kaçınmaktalar. En fazla hava ve suyun kirlenmesiyle, dünya gezegenindeki tüm canlıların hayatta kalmaları tehlike altında kalıyor. Vatandaşlarda ekoloji bilincinin yokluğu, ekoloji felaket tehlikesini arttırıyor.

Çevrenin korunması için devletlerin büyük bir çoğunluğunda değişik etkinlikler gerçekleştiren ekoloji dernek ve örgütleri kurulmaktadır. Temel görevi, vatandaşta ekoloji bilincini uyandırmanın yanı sıra çevrenin korunması için önlemler almaktadır. Onlar medya aracılığıyla sorunu kamuoyuna tanıtıyor ve sağlıklı yaşam ortam hakkını koruyacak yasaları getirmesi için yasama organını etkilemeye çalışıyor.

Ödev

Metni, okuyun daha sonra yorumlayın. Hükümetiniz varsa sorunu nasıl çözerdiniz.

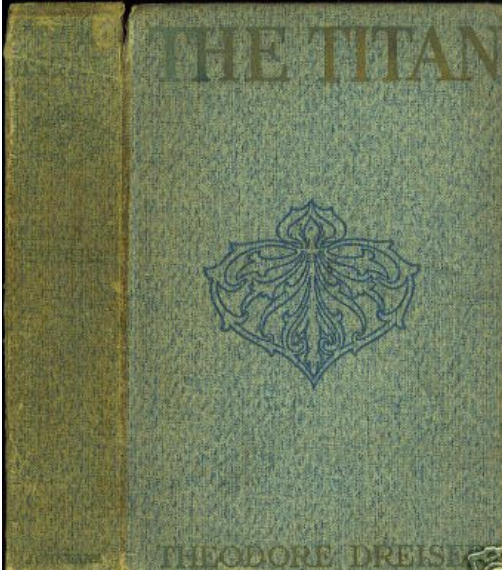
Makedonya haber ajansı (MIA)'nın

21 ocak 2008 tarihli makalesinden alıntı.

Köprülü'nün Yeşiller koalisyonu Dökümhane'nin yerinin değiştirilmesini istiyor.

“Köprülü'nün Yeşiller koalisyonu adı altında bir araya gelen sivil toplum kuruluşları, belediye meclisi üyeleriyle görüşerek, kurşun ve çinko dökümhanesinin bulunduğu yerde genel kent planının değiştirilmesi girişimlerinin hızlandırılmasını istiyor. Onlar kentin ekonomi gelişimine karşı değiller ancak bunun vatanadaş sağlığına kötü yansıma karşı gelmekte... Köprülü kadınlarını %90'nı, kent için tek çıkar yolun Dökümhanenin kentin güneyinden 18 km uzaklığa taşınması olduğunu düşünmekte... Yeşiller koalisyonu, Dökümhane yerinin değiştirilmesi için Hükümetin bütçeden para ayırması girişiminde bulundu” ... “30 yıl faaliyet gösteren Dökümhane'nin yöre halkı sağlığına verdiği zararları telafi etmek için hükümet şimdiye kadar para ayırmamıştır. Yeşiller koalisyonu temsilcisi, şimdi geçmişteki yanlışlarını düzeltmek ve Köprülü vatandaşların sağlığını koruma olanağı vardır” şeklinde konuştu.

Vatandaş inisiyatifleri demokrasiyi ilerletir

1890 ile 1917 Yılları arasında ABD’de ilerlemecilik (progresivizm) denilen reform hareketi başlamıştır. Amacı, toplumdaki sapmaları ortadan kaldırmak ve sosyal adalet ile daha büyük demokrasi kurmaktır. İlerlemecilik yanlıları siyasi yolsuzluklara, iktidarın suistimal edilmesine, iş soygunlarına vb. yolsuzluklara şiddetle karşı çıkmaktadırlar. Bu etkinlikleri gazeteci ve yazarlar yürütmektedir.

Bunlarda biri ünlü yazar Mark Twen imiş. “Sğır Dönem” isimli eserinde ABD demokratisini eleştirmektedir.

Günlük ve haftalık dergilerde hükümetin ve büyük şirketlerin mefkelerini kötüye

kullanmalarıyla alakalı yazılar çıkmaya başladı. “Kulier” dergisi gazetecisi İda Mey Tarbel, Standart Oil şirketinin finansi skandalını ortaya çıkardı. Halk arasında skandalları ortaya çıkaran gazeteci olarak tanınmıştır.

Yazar Apton Sinkler “Balta Girmemiş Orman” isimli romanında, Chikagoda et ürünlerini işleten büyük bir fabrikada çalışmaların son derece hijyensiz ortamda gerçekleştirildiğini gün yüzüne çıkarmış. Ünlü Amerikan yazarı Teodor Drayzer “Finansman” ve “Titanik” adlı romanlarında, çok basit bir şekilde o zamanın Amerika toplumunda büyük işlerde yapılan soygun ve dolandırmaları tarif etmiştir. Yazar Frank Noris “Delik” isimli eserinde tacirlerin buğday fiyatlarını nasıl etkilediklerini halka açıkladı. O bu eseriyle çiftçileri protestolara teşvik etmektedir.

“Kentlerin Utancı” isimli romanında Lincoln Stivens ABD’deki siyasi yolsuzluğu açığa çıkarır.

Tüm bu örnekler, sivil girişimlerin ülke siyasetine etkisinin büyük olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Yazılı sözün gücü ile yazarlar ve gazeteciler birliği, dönemin kamuoyunu hareketlendirerek siyasi liderlerin somut önlemler almalarını mecbur bırakmıştır. Bundan hemen sonra ABD’deki çoğu devlette yaşam ve çalışma şartlarını kolaylaştıran yasalar getirilmiştir.

Demokratik siyasi düzenin kültürü

Değerler, standartlar ve vatandaşların bir dizi davranış kurallarını temsil eder. Onların sayesinde vatandaşların demokrasi davranışlarına yön verir; başkalarının çıkarlarına ve görüşlerine saygı, yanı sıra diğerlerinin de farklı özelliklerine saygı duymaktır.

Bu tür kültür vatandaşları hoşgörülü olmak için güçlendirir, dikkatli ve diyaloga açık ve onlardan farklı olan diğerleriyle nasıl uyum sağlayabilirler.

SIYASİ TEMSİL – SEÇİMLER**Siyasi Partiler Neden Gereklidir?**

İnsanlar topluluk halinde yaşarlar, ancak aynı ihtiyaç, istek ve çıkarlar yoktur. Aynı ortamda yaşatabilmeleri için davranış kuralları oluşturarak onları kendi istek ve çıkarlarına göre uygularlar.

Atina demokrasisini inceleyen bilim adamları, burada da birbirlerine karşı çıkan, anlaşamayan, değişik düşünce ve çıkarlarına sahip olan grupların olduğu sonucuna varılmıştır.

Doğrudan demokraside topluluk üyeleri kendileri karar verme hakkına sahip olmalarına rağmen bu onların birlikte yaşamaları, birbirine karşı gruplaşmaya-cakları, birilerinin çıkarları diğerlerinininki ile çelişmeyeceği anlamına gelmez.

Günümüz demokrasi toplumlarda da düşünce ve çıkar çatışmaları mevcuttur. Ancak kamu tartışmaları, karşılıklı an-

laşmalar, ortak karar getirmekle bunların üstesinden gelinmektedir.

Toplumda değişik çıkarların varlığını tanımak ve saygı göstermek fikri, siyasi partilerin kurulmasına yol açar.

1788 y.'da "Federalist" isimli dergide Amerika Anayasa'sının babası Ceyms Medison siyasi partilerin varlık gerekliliğini şöyle açıklıyor:

"Üstünlük, güç ve kazanç isteği, insan davranışlarının kalıcı özelliğidir. Bu davranış insanlığı birbirinden daima ayırıyor. Aralarındaki düşmanlığı alevlendirip işbirliği yerine birbirine zulüm yapmalarına sebep oluyor. İnsanlığın bu karşılıklı düşmanlık eğilimi o kadar güçlüdür ki, bir sebep olmadığı zaman bile düşmanca duyguları teşvik edip şiddetli çatışmalar dürtüyor".

Medisona göre insanların düşman kamplarına ayrılması en belirgin sebebi sevet dağılımının dengesiz olmasıdır.

Toplum üyeleri arasında farklı çıkarlar olduğunda, onlar (gizlice veya açıkça) çıkarlarını gerçekleştirmek için gruplaşırlar. Bu yüzden, çıkarlarını açıkça dile getirebilecekleri dernek kurma olanakları sağlanmalıdır.

Bunun dolaylı en iyi yolu siyasi parti kurmalarına imkan sağlamaktır. Bu yüzden siyasi partiler aynı siyasi görüşü paylaşan, aynı sosyal gruplardan gelen ve siyasette aynı tutum ve çıkarları olan kişilerin organizasyonları olarak tanımlanır.

Çağdaş Topumlarda Siyasi Partiler

Vatandaşların seçme hakkı, her toplumda olduğu gibi Makedonya'da da demokrasinin temelidir. Vatandaşlar değişik enstitü ve devlet organlarında kendile-

rini temsil edecek kişileri seçerler. Örneğin: belediye ve şehir Meclislerinde, okul yönetim kurullarında, kamu kurum ve kuruluşlarında temsilciler seçilir vb. Ancak seçimlerin en önemlisi Meclisteki milletvekillerinin seçildiği ve dört yılda bir düzenlenen Parlamento ile Cumhurbaşkanlığı'nın seçildiği ve beş yılda bir düzenlenen Cumhurbaşkanlığı seçimleridir. Adaylar, bu devlet mevkilerine siyasi partiler tarafından önerilir. Vatandaşlar çıkarlarını koruyacağına ve en iyi ekonomi durum sağlayacağına inandığı adaylara oy kullanırlar.

Bizdeki siyasi davranışlar üzerine yapılan incelemelerden ortaya çıkan sonuçlar, vatandaşlarımızın ortak çıkarları değil (kamu güven, daha iyi sağlık sistemi, kaliteli eğitim vb) şahsi çıkarları ön plana

Makedonya C.'de oy kullanma hakkı kimde var?

Makedonya C. Anayasası 22. Maddesine göre: 18 yaşını doldurmuş olan her vatandaşın genel ve doğrudan eşit oy hakkı ve gizli oyla serbest seçimler de uygulanır.

Oy hakkı gizli oyla serbest seçimlerde uygulanır.

koyan siyasi programlardan yana oylarını kullandıklarıdır.

Fakat seçmenlerin kararlarını başka faktörler de etkiler. Bunlardan biri ait oldukları partidir.

Seçmenlerin seçimine: Partilerin programı İçerikliği (ekonomi alanda devletin istikrarı,yeni iş yerlerin açılımı v.s) gibi faktörler etki etmektedir. Siyasi parti üye-

leri genelde kendi parti adaylarına oy kullanırlar.

Değişik siyasi partiler vardır. temsil ettikleri *ideolojiye* göre partiler *sağcı ve solcu* partilere ayrılırlar. Bu ayırım geçmişte yapılarak günümüzde de yapılarak kullanılmaktadır. Buna göre solcu partiler daha çok işçilerin, sağcı partiler ise sermaye ve sahiplerinin çıkarlarını savunurlar. Orta tabaka halkın çıkarlarını koruyan öyle denen ortacı partiler de vardır.

Partilerin ayrımı bir ayırım üzere daha oluyor. Buna göre devrimlere ve antidemokratik çözümlere yatkın radikal partiler ile demokrasi ve toleranslı bir şekilde çözümlere yol veren partiler mevcuttur. Bundan dolayı ikinci tercihli partiler daha büyük bir halk tabakası tarafından destek görüyor.

Siyasi partiler, her ne kadar Parlamento'da vatandaşın çıkarlarını savunsalar da kendilerinin çıkarları vardır..

Siyasi partilerin çıkarları daha uzun süre iktidarda kalmaktır

denir. Diğer ülkelerde daha (beş, on veya) daha fazla siyasi partiler vardır. Bu sisteme çok partili düzen denir, genellikle iktidarda farklı birleşik partiler mevcuttur, iktidarda olanlara koalisyon olarak adlandırılır.

Tüm bu sistemler iktidar partisi veya ittifak partilerinin parlamentoda çoğunluğa sahip olmaları ve yeni bir hükümet oluşturmak önemlidir. Daha az oy alan parti veya ittifaklar **muhalefeti** oluşturur. Muhalefetin görevi; mecliste hükümeti eleştirmek, çalışmalarını denetlemek, gözetlemek ve sorumluluk istemek, ama hiçbir şeyi değiştiremez.

Cumhuriyet istatistik kurumu verilerine göre, Makedonya C.'de kayıtlı 39 siyasi parti vardır. Onlar Makedonya C.'nin ve siyasi partilerin yasalarına göre kurulurlar. Buna göre siyasi partilerin programları sattüleri ve etkinlikleri, Makedonya C.'nin anayasal düzeninin yıkmaya yönelik olmamalıdır. Askeri saldırı tahriyi ve çağrısı yapmak yasaktır. Bunun dışında milli, dini yada ırk açısından kin veya çekememezliği kışkırtmamalıdır.

Bazı ülkelerde, geleneksel seçim sistemi ve bir kural olarak, iki büyük parti hakim olmasıdır, ve bu sisteme, iki partili sistemi

MAKEDONYA CUMHURİYETİ SİYASAL SİSTEM

Çağdaş Makedonya Devletinin Oluşumu

Çağdaş Makedon devletinin temelleri İkinci Dünya Savaşı sırasında ayarlanmıştır. 6 Nisan 1941 y.'da Yugoslavya Krallığı saldırıya uğradı. Krallığın içerisinde bizim ülkemiz de dahildi. Fakat herhangi bir özel bölüm olarak değil Sırbistan hakimiyeti altında Vardar bölgesi olarak adlandırılmıştır. Antifaşist devletlere karşı yürütülen Halk kurtuluş hareketlerinde makedon halkı dışında Makedonya'da yaşayan diğer topluluklar (Türk, Arnavut, Ulah, Romen) da katılarak devletin bağımsızlığı için önemli başarılar elde edilmiştir.

2 Ağustos 1944 yılında "Aya Prohor Pçinski" manastırında ASNOM'un birinci oturumu tutuldu. Bu oturuma Makedonya'nın her yerinden temsilciler iştirak etmiş. ASNOM'un birinci oturumunda önemli kararlar alınmış. Makedonya devleti ilan edilmiş, makedonca resmi dil kabul edilmiş, iktidarın en yüksek makamları belirlenmiş. Devlette yaşayan her vatandaşın dil, din, ırk, soy ve cinsiyeti bakılmadan herkes kanun önünde eşit haklara sahip olmuşlar.

İkinci dünya savaşının akabinde Makedonya diğer beş devletle birlikte yeni bir oluşumun içerisinde yer aldı. Bu oluşum Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti olarak adlandırmış. Daha sonraları isim değişikliği yapılmış ve bu biriktelik 1991 yılına kadar Yugoslavya'nın parçalanmasıyla sona ermiş.

8 Eylül 1991 yılında Makedonya halkı referandum yoluyla devletin Yugoslavya'dan ayrılmasına ve bağımsız bir ülke olarak kalmasına karar vermişler. 18 Kasım 1991 yılında Makedonya Anayasası kabul eilmiş. Anayasada devletin yönetim biçimi belirlenmiş. Demokratik Parlamenter düzen. Halk kendilerini yönetecek kişileri seçim yoluyla belirlemiş böylece hükümetin kurulması sağlanmış. Hükümet devletle ilgili yeni yasalar kabul ederek, devlette yeni yaşama alanları sağlanmış. Devletin sembolleri belirlenerek, yeni enstitülerin kurulmasına karar verilmiş.

Bu enstitüler barış, huzur ve refahı sağlamak için kurulmasına ihtiyaç duyulmuştur.. Dolayısıyla Makedonya C.'nin savcılığı, polis ile askeri enstitüleri kurulmuştur. Eğitim, kültür, üretim ile ticaretle ilgilenecek enstitütleri kurulmuştur.

Bundan dolayı her yıl 8 Eylül *Makedonya'nın Bağımsızlık Günü* olarak kutlanır.

Vatandaşlar referandumda; Makedonya Cumhuriyeti için " evet " dediler

Makedonya Cumhuriyeti Meclisi Makedonya C. Meclisi, vatandaşları temsil ederek yasama gücünü kullanan organdır. Mecliste milletvekillerinin sayısı her

Makedonya C. – Meclis Binası

zaman aynı değildir. Bu rakam 120'den – 140'a kadar değişebilir. İlk parlamento seçimlerinden bugüne kadar milletvekillerinin sayısı 120'dir.

Mecliste milletvekilleri her dört yılda düzenlenen genel, doğrudan ve özgür seçimlerde gizli oy kullanılarak seçilirler.

Çalışmaların etkili olması adına, Meclis daimi ve geçici çalışma organları oluşturmaktadır. Meclis komisyonları daimi

çalışma organlarıdır. Meclisin başkanı ve bir yada daha çok başkan yardımcısı vardır. Bu yetkililer dışında Meclisin sekreteri de vardır. Meclis başkanı Genel Kurul toplantılarını düzenleyerek onları yönetmektedir.

Meclis başkanı, milletvekilleri ve Cumhurbaşkanı seçimlerini ilan etmektedir.

Meclisin Sorumlulukları

Meclis, oturumlar şeklinde ve çalışma tüzükleri gereğince çalışmaktadır. Yetkiler ise Anayasa'yla belli edilmiştir. Meclisin temel yetkisi yasaları getirmektir. Yasaları ek ve değiştirme hakkının yanı sıra, Meclis aynı zamanda yeni Anayasa getirmekle de yetkili organdır. Meclisin yetkileri arasında referandum ve af (suçun affedilmesi) ilan etmesi de yer almaktadır. Bunların dışında Makedonya C. Meclisi'nin diğer yetkileri vardır.

Milletvekilleri

Milletvekilleri Meclis faaliyetleri ve girişimlerin başlıca taşıyıcılarıdır. Seçimlerde onlar için oy kullanan vatandaşlar, milletvekillerine Mecliste çalışma ve vatandaş adına karar alma hakkını vermiştir. Her milletvekili şahsi olarak yasa önerisi sunma hakkına sahiptir. Milletvekilleri hükümet görevlilerinden çalışmaları hakkında sorumluluk taşımalarını isteyebilir (örneğin Bakan) veya Hükümetin güvenoyu hakkında soruşturma talep edebilir. Bunu genellikle muhalefet partisi milletvekilleri yapmaktadır. Sorumluluk talebinin yanı sıra, milletvekilleri Hükümet çalışmalarının kontrolü için bir gerece daha sahiptirler - milletvekilleri soruları yöneltmek.

Milletvekili görevini yapanların dokunulmazlıkları vardır. Dokunulmazlık hakkı, milletvekilinin bazı yasalar etkisi dışında kalmaları anlamına gelir (gözaltına alınamaz veya Mecliste yaptığı konuşmalar ve kullandığı oylar için mahkemeye çıkartılamaz, Meclisin izni olmadan özgürlüğünden alıkoymaz vb.). Milletvekillerin görev süreleri dört senedir ancak olağanüstü durum veya savaş döneminde görev süreleri devam ettirilebilir. Milletvekillerinin toplam sayısında çoğunluğunun istek göstermelerş takdir

de Meclis çalışmalarına daha erken ara verilebilir.

Muhalefet'in Görevi

Mecliste muhalefet partileri demokrasi kültürünü oluşturan ve koruyandır. Onlar hükümet çalışmalarını kontrol eder, davranışlarını eleştirir ancak değişik çözümler de sunarlar.

İktidar ve muhalefet demokratik siyasi sisteminin en önemli parçalarıdır.

Makedonya Cumhuriyeti Hükümeti

Makedonya hükümeti yürütme organları taşıyıcısıdır. Hükümet yasalar ve diğer düzenlemelerin uygulanmasında sorumludur. Onun yükümlülükleri Makedonya C.'nin Anayasa'sıyla belirlenmiştir. Hükümet, hükümet başkanı ve bakanlardan kurulu bir yürütme organıdır. Onlar Mecliste milletvekili olamazlar. Hükümet, Meclisteki toplam milletvekilinin çoğunluk oyuyla hükümeti seçer. Kendi çalışmaları için Meclis önünde sorumluluk taşır. O, Meclisin onayladığı yasa, devlet bütçesi ve diğer düzenlemeleri önerir. Hükümet çalışmalarını devlet başkanı yönetir.

Hükümet, bakanlıkların ve diğer yönetim organlarının çalışmalarını kontrol eder ve hükümetlerin tanınmasına karar verir; diğer devletlerle diplomasi

ve konsolosluk ilişkiler kurar vb. bunlar Hükümetin yetkilerinden sadece bazılarıdır. Hükümet, kendi çalışmalarından devlet yönetimindeki organlara dayanmaktadır ki bunların arasında en önemlileri bakanlıklardır. Onlar çalışmalarında şu prensiplere dayanmaktadırlar: bağımsızlık, Anayasa, yasalara saygı ve sorumluluk.

Makedonya Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı

Makedonya Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Makedonya'yı ülke içinde ve ülke dışında temsil etmektedir. Aynı zamanda Makedonya silahlı kuvvetlerinin başkumandanı ve Güvenlik Konseyi başkanıdır. Hükümet sistemi çerçevesinde Makedonya Cumhurbaşkanı oldukça itibarlı yere sahiptir. Bu ise Cumhurbaşkanı'nın seçilme biçiminden kaynaklanmaktadır. Cumhurbaşkanı, genel ve doğrudan seçimlerde gizli oyla seçilir. O doğrudan milletvekilleri gibi seçilir. Cumhurbaşkanı seçimleri 5 yılda bir düzenlenir.

Onun görevi hükümetin üyelerini belirlemek için Başbakanı tayin etmektir. İktidar sisteminde Cumhurbaşkanı'nın bağımsızlık konumu, Meclisin çalışmalarını kontrol etmesinden de görülmek-

tedir. Cumhurbaşkanı, Meclisin ilan ettiği bazı yasayı imzalamama kararı alabilir. Bu durumda Meclis yasayı yeniden gözden geçirmelidir.

Makedonya Cumhuriyeti Yargı İktidarı

Makedonya yargı sistemini asliye, temyiz ve yüksek mahkemeleri uygulamaktadırlar. Onlar yasaları yürürlüğe geçirerek, neyin adil olduğunu ve gerçeğin kimden yana olduğunu söylemekle yetkilidirler.

Asliye Mahkemeleri bir veya daha fazla bölge için kurulmaktadır. Onlar birinci dereceli mahkemeler olup genel suç ve ekonomi suçlara, şahsi ve aile ilişkilerindeki sorunlara, iş ve konut sorunlarına vb. bakmaktadırlar.

Temyiz Mahkemeleri ikinci dereceli mahkemeler olup temel mahkemelerde alınan kara üzerine gelen şikayetlere bakmaktadır. Makedonya'da üç temyiz mahkemesi vardır: Üsküp, Manastır ve İştıp'te.

Yüksek Mahkeme merkezi Üsküp'te bulunan en yüksek mahkemedir. Makedonya topraklarında bulunan tüm mahkemelerin yasalarını aynı şekilde uygulamaları için hesap yürütmektedir. Bunu yanı sıra temyiz mahkemelerinde verilen kararlar üzere gelen ağlaşlara bakmaktadır.

Mahkemelerin hüküm getirmeleri için bağımsız bir devlet organına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu organın görevi yasaları ihlal edenleri tutuklamaktır. Bu tür devlet oragnı **Savcılıktır**. Bu organ devlet adına kovuşturma hakkına sahiptir. Savcılık Meclisi atayan ve görevden alan organdır. Altı yılda bir Savcılık seçimi yapılır.

Anayasa Mahkemesi bir devlet oraganı olup Makedonya C.'nin Anayasa ve yasalarını korumaktadır. Anayasa mahkemesinin hakimlerini Meclis seçmektedir. Seçimler iki yılda bir yapılmaktadır. Anayasa'yla uyuşmayan yasaları yürürlükten kaldırmak veya iptal etmek onun yetkisindedir. Aynı zamanda, Anayasa mahkemesi insan hak ve özgürlüklerini de korur.

Cumhuriyet yargı konseyi Meclis yargı gücü çalışmalarını Cumhuriyet yargı konseyi sayesinde kontrol edilmektedir. Yedi kişiden oluşan yargı konseyi üyelerini Meclis altı yılda bir seçmektedir. Yargı konseyi Meclise hakimlerin seçimi veya işten alınmaları için öneride bulunur. Hakimlerin disiplin sorumlulukları hakkında karar getirir, görevleri sırasındaki uzmanlıkları ve dürüstlüklerini değerlendirir.

Ombdusman

Vatandaşların büyük bir kısmı hem fikir olmadığı takdirde hiçbir iktidar yönetimde kalamaz. Bu yüzden eskiden bile yönetimde bulunanlar halkın kendileri için ne düşündüklerini öğrenmek ister. Eski Çin'de mandarini (devlet memurları) denilen özel kişiler varmış. Bunlar, Kral'ın "gözü ve kulağı" olup halkın devlet memurlarının çalışmaları hakkında ne düşündüklerini öğrenmekle görevliymişler. Amaç memurların yaptıkları yanlışları öğrenip, aynılarını düzeltmekmiş. Mo-

dern demokratik toplumlarda vatandaş haklarının bekçisi Ombdusmandır.

Ombdusman Cumhuriyetin bağımsız organıdır. Devlet memurları yada kamu sorumlulukları olan kişiler tarafından incitilen vatandaşların haklarını korumaktadır. Vatandaş herhangi bir formaliteye baş vurmada ve hiçbir harcama yapmadan Ombdusmana hızlı müdahale için başvurabilirler. Ombdusmanı Makedonya Cumhuriyeti Meclisi sekiz yılda bir seçmektedir.

Yerel yönetimler de çok önemli demokratik bir kurumdur. Makedonya'da 127 belediye mevcuttur ve bunların her biri kendi belediye başkanı ve belediye meclisi vardır. kendi bölgelerini yönetme hakkına sahiptir.

Bilginizi kontrol edin ve kullanın

1. Makedonya Cumhuriyeti ne zaman ve kimin kararıyla devlet olarak ilan edilir?
2. Makedonya milletvekilleri, hakimler ve hükümet görev süresi nekadardır?
3. Hangi devlet dışı örgütler ve dernekler Makedonya'daki siyasi sisteminin bir parçasıdır.
4. Devlet dışı örgütler ve dernekler Makedonya'daki siyasi sisteminin ne tür bir parçasıdır.

BEN, MÜLK SAHİBİ, ÜRETİCİ, TÜKETİCİ

İHTİYAÇLAR, EMEK, ÜRETİM VE TÜKETİM

İnsan biyolojik ve sosyal bir varlıktır ve hayatta kalmak için ihtiyaçlarını karşılamak gerekir. Kabarık sayıda antropologların yapmış olduğu araştırmalar sonucunda insan hayatının nasıl zorlandığını ve birçok ihtiyaçlarının arttığını gösterir.

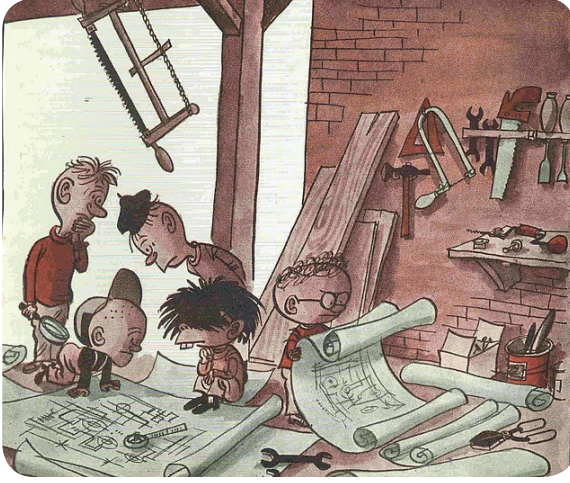
Amerikalı ünlü psikolog Maslov çeşitli insan ihtiyaçlarını belirledi: psikolojik, biyolojik bir varlık olarak (hava, su, gıda, vücut ısınısını gerekir) yaşayamaz; güvenlik (sağlam ve güvenli bir yaşam sağlamak); duygusal (sevgi, şefkat, hassasiyet, ait olma hissini karşılar); ve onların doğuştan gelen yeteneklerini ön plana koyarak saygılı olmak gerekir. Tüm bu ihtiyaçları ağırlıklı olarak iki gruba ayrılabilir:

- **Primar (birincil)** ; aracılığıyla, insanın kendi varlığını garanti eder (fiziksel hayatta kalmasını),
- **Sekundar (ikincil)** ; insanın daha kaliteli ve iyi bir yaşam (eğitim, sağlık, kültürel, vb.) sağlar.

Toplumsal yaşamın tüm alanlarında ilerleme ve yeni teknolojilerin uygulanması ile insan ihtiyaçları sürekli gelişen ve genişleyen. Radyo – telefon icadı ile, bilgisayar insanların ihtiyaçlarını büyük ölçüde arttırdığı ve onların memnuniyetinin değişmesini sağlar. Yeni mal veya üreticilerin hizmetleri insan ihtiyaçlarını etkiler. Onlar sadece reklamlar aracılığıyla tüketicileri bilgilendirmek, piyasada yeni ürünlerin var olduğunu ve yeni ihtiyaçlara onları teşvik etmektir. Reklamın amacı, pazarlamacılar yeni ürünlerini satmak için değil ancak tüketicileri bilgilendirmek, sadece yeni tüketici ihtiyaçlarını uyarmaktır. Yani, insan kendi ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli hizmetlerden yardım alır. Çünkü insan onları kullanır, yararları var, onlar kullanımda değerlidir.

İnsan onların ihtiyaçlarını iki şekilde karşılar: hem doğal tüketim yoluyla (sadece kişisel kullanım için maddi malları üretir) ve satın alma yoluyla (tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılamak için tasarlanmış malzeme mal ve hizmet satın alma). Maddi mal ve hizmet üretimi, satılık ürün üretimi olarak adlandırılır ve

müşterilerinin ihtiyaçlarını maddi, mal ve hizmetler karşılamak üretim malları denir.

Hatırla

Malların üretimi ile hizmetlerinden malların satışına kadar kaplanan sürece mal üretimi denir, nitekim tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılayan üretilere mallar denir. Mallar, herhengi üretilen bir malın satış ve kar amaçlı sürecini sağlayandır. Mal üretimin karşılığı fiyatı paradır. Bu üretim ve tüketim bağlantıyı gösterir.

Malların üretimi sırasında, üreticiler kendi ihtiyaçları ve arzuları tarafından yönetilen, ancak ihtiyaçları, tüketicilerin beğenilerine arzular. Bu üretim ile tüketim arasında var olan bağılılığı göstermektedir.

İnsanların organize bir faaliyet olarak maddi mal ve hizmetlerin üretimi, sırasıyla, insanların ihtiyaçlarına göre belirlenir.

Ekonomide, insan ihtiyaçlarını tatmin sürecine **kişisel tüketim** denir. **Bireysel ve ortak (genel tüketim)** olabilir.

Malzeme, mal ve hizmet üretim süreci, belli bir miktarda malzeme (hammadde), sermaye malları ve emek harcama prosesidir. Ekonomide bu tür harcanmaya üretim tüketimi denir.

Toplumdaki bir yıl içerisinde üretim maksatıyla üretilen ile satılan malların sürecine **Milli brüt ürünü** (Gayri safi milli gelir) denir. O bütün maddi üretilen malların parasal değeri ve hizmetler ayrı ayrı kaydedilmesi işlemi (satın alma) için, son kullanıcılara organize pazar satılmaktadır. Gayri safi milli gelir bir ülkenin ekonomisinin gelişme elde düzeyinin göstergesi ve sakinlerinin yaşam standartlarıdır.

Hatırla

İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak için mal ve hizmet üretmek zorunda kalıyorlar. Onlar mal ve hizmet satın almak veya satmak, daha sonra alışverişi. Bir kar yapmak için ekonomik faaliyetlerde katılmak (ücretler, kar, kira, faiz) sonra dağıtım ve doğrudan onların ihtiyaçlarını karşılamak için tüketime katılmak. Mal üretiminin temel özellikleri şunlardır; Üretim, değişim, dağıtım ve tüketim.

Emek, sermaye ve toprak: Mal ve hizmetlerin her tür üretim üç temel faktörü (faktörleri) gereklidir. Bunlar olmadan tek bir iş akışı başlayamaz. *Emek*, belirli mal veya hizmet üretimi için gerekli herhangi bir insan etkinliğidir. Kağıt fiziksel çaba, ancak bilgi, beceri, yetenek değil, sadece ima işgücü, eşdeğerdir.

Sermaye herhangi bir üretim için gereklidir. Bunu aşağıdaki kısımları içermektedir: *iş araçları*, *emek ürünleri*. İş için temel kaynaklar aslında araçları, makineler, binalar olduğu üretim süreci ve çeşitli diğer tesisler oluşturmaktadır. Üretimde kullanılan tüm kaynak araçları sadece bir üretim dönemi için değil bir kaç yıl için kullanılıyor Demek bir üretim süreci geçirerek, uzun yıllar kullanılacaklar.

Üretim öğelerini oluşturan hammadde ve yarıfabrikasyonlar insan (iş emeği) ile üretim araçlarını kullanarak malları değiştirerek insan ihtiyacını karşılamak amacıyla piyasaya mal üretimine dönüşür. Emek öğeleri üretim malzemeleri sürecinde harcanan malzemelerdir.

Toprak işlemenin genel konusunu oluştururken, tarım, ormancılık, inşaat için esas faktörlerden biri, yani işin önkoşuludur.

Emek	bir karışımın hazırlanması, kızartılması, kaplama (doldurma) şekillendirme, süsleme, servis etme, sunma
Sermaye malları	Elektrikli fırın, robot, kablolar ve diğer mutfak gereçleri
Kullanılabilir mazemeler	Un, yumurta, süt, şeker, reçel, ceviz, krema, gaz ve elektrik vb.
İyi harcayın	krepler

Ödev

Tabloda üretim faktörleri arasındaki ilişkilendirmeyi açıkla. Restoranda krep yapmada kullanılan teknikleri anlatılır. Aynı teknikler ev hanımları tarafından kullanılır. Hangi krepler üretim malları olarak sayılır.

SOSYAL BÖLÜNME EMEK VE EKONOMİK İHTİSAS

Robinson Crusoe yalnız üretir hikayesine göre; gıda, giyim, ayakkabı ve araçları, bugünün piyasa ekonomisi açısından fantastik bir hikaye. Gelişmiş ekonomisi açısından gerçekten bir kişinin her şeyi üretmesi olanaksızdır.

Hiç bizim günlük yemeğimizde bir ekmek oluşturmak için gerekenleri merak ettiniz mi. Eğer ekmek üretimi için teknolojiyi tanımlamak için çalışırsanız, bu çok karmaşık bir çalışma süreci olduğunu kabul edecektir.

Bu, bir kişinin çok görevleri gerçekleştirmesi için, okadar çok araç veya makineleri işletmesi (traktör pullukla, sulama, konbay, römorklu traktör, bir değirmen un yapılması için, fırın) mümkün değildir. Bugün insanlar

sadece ürün bir tür üretmek için ya da bir sıralama işlemi gerçekleştirmek için eğitilmiştir. Bazıları tarımla uğraşır gıda üretmek için, ikinci mobilya üretilmesi, üçüncü binaların yapımı için plan ve projeler çizmek ve dördüncüsü hazırlanan projelere göre binalar inşa etmek. Bazıları otomobil sektöründe çalışır, bazıları ayakkabı üretmek ve onarmak, giysiler dikebilmek vb. Bu yüzden belli bir faaliyet için maddi ürünlerin sadece bir türünü üretmekten çoktur. Bu yüzden; ayakkabıcılar, terziler, çiftçiler, mimarlar, inşaatçılar, marangozlar vb. vardır. Tüm bu modern toplumda emek ve yapıcılığını iyi ve profesyonel oryantasyon üreticilerinin türüne göre yapılan *ekonomik uzmanlaşma bölünmesi* olduğunu sonucuna götürür.

Görünüşte tüm bu üreticiler bağımsız görünmesine rağmen, onlar birbiri olmadan olamazlar. İyi malzeme üretimi ve hizmeti her zaman kaliteli malzeme üreticilerinin hizmetine bağlıdır. Örnek olarak; üretici ayakkabı üretmek için karar verirse, o iyi plan ve malzeme olarak ayakkabı yapım sürecini organize etmek gereklidir. Ama onun üretimi diğer üreticilerin üretimine bağlıdır: ayakkabı yapmak için makine üretenlere, yanı sıra ayakkabı yapımı için malzeme sağlayan kişilere (deri üreticileri, iplik, çivi, yapıştırıcı, enerji, vb.). Ayakkabılarını geliştirmek gibi ayakkabı üreticisi işi gerçekleştirmek için (nitelikli) nasıl uzmanlaşmışlığına bağlıdır.

Hatırla

Bir adam tek bir ürün türünü ürettiği zaman, ya da çalışma faaliyetleri sınırlı sayıda ile uğraşırken, bu bir uzmanlık olduğunu anlatır.

İş bölümü, modern toplumların önemli bir özelliğidir. Onun asıl anlamı iş bölümünü uzmanlaştırılmış çeşitli görevlere ayırmasıdır. Sanayi öncesi toplumlarda böyle bir bölünme yoktu. Zanaatçılar mevcuttu onlar kendi ürettikleri ürünlerin hem pazara sunulması hemde satış fiyatlarından sorumluluydular. Bu işlemler uzun süreliydi. Her esnaf ilk önce bir çırak, sonra kalfa ve nihayet en sonunda usta olurdu.

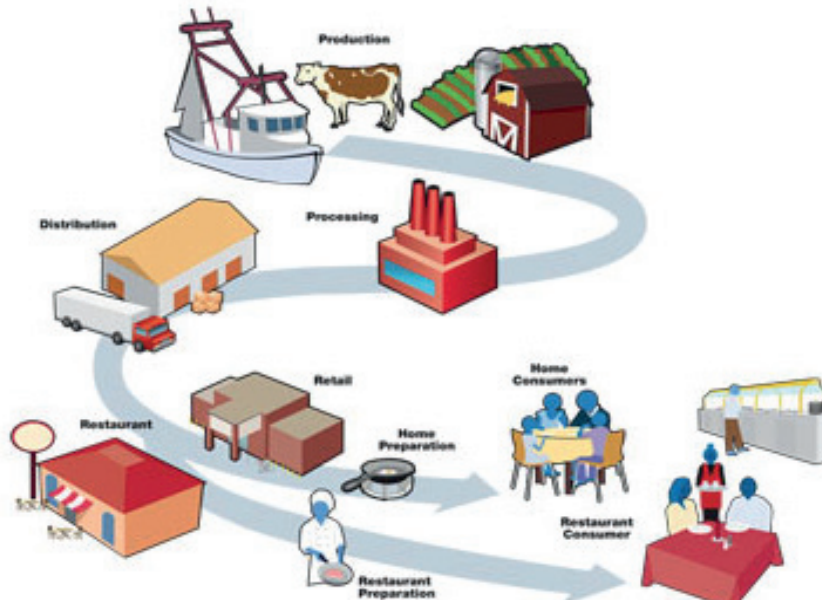
En büyük değişiklik 18. yüzyıl'da sanayileşme ile başlayan, süreçte olmuştur. Üretim zaten küçük zanaat atölyelerinde üretilmez hale gelmiş, genelde yeni kurulan fabrika salonlarında binlerce işçi, aynı anda çok sayıda malın üretilmesi söz konusudur. İnsan emeğinin her alanında çok sayıda bağımsız sektöründe ayrılmıştır.

Günümüzde, gelişmiş ülkelerde ekonomik faaliyetlerin birçok türü vardır ve bu

nedenle sürekli yeni meslekleri ortaya çıkarmaktadır. İhtiyacı nedeniyle, bazı ihtiyaçları sıraya koymak için farklı sınıflandırmalar yapılmış. Günümüzde en çok kullanılan emek alanları, buna göre sınıflandırmalara; birincil, ikincil ve üçüncül sektörler bölünmüştür. Birincil sektörde işgücü yatırım içerir; tarım, ormancılık ve balıkçılık; ikincil sektörde emek, sanayi yatırımdır; üçüncül sektör, işgücü ve hizmetlerinde yatırım; (Ulaşım, ticaret, bankacılık, hotelcilik). Bu sektörde kamu hizmetleri de yer alır yani devlet kurumları tarafından vatandaşlara sağlanan hizmetlerdir (sağlık, eğitim, polis).

Bilgisayarlaşma ve otomasyon üretimde süreci için, her gün birincil ve ikincil sektöründe istihdam edilen kişi sayısını azaltmakla ve üçüncü sektörde istihdam edilen kişi sayısını artırmaktadır. Bugün endüstrideki işler değeri ikili ya da üçlü olarak bahsediliyor.

Mal üretimi emek ve ekonomik uzmanlaşma olmadan mümkün değildir. Onlar toplumun çok önemli göstergelerdir. Onların sayesinde bir toplumun gelişmişlik düzeyini belirler. Gelişmiş bir toplum, modern teknoloji erişimi olan biri olarak tanımlan-

maktadır. Bir kompleks bölümü vardır, emek ve uzman işgücü (yüksek eğitilmiş ve profesyonel kadrosu) karmaşık bir bölümü vardır.

MÜLKİYET VE SERMAYE

Mülkiyet ve mülkiyet hakları

Mülkiyet hakkı ve miras hakkını garanti eder. Bireyin ve toplumun mülkiyet haklarını ve yükümlülüklerini oluşturur ve iyi hizmet etmelidir. Hiç kimse, mülkiyet veya ondan doğan haklarından mahrum edilemez, söz konusu olduğunda kanunla kurulan kamu yararı dışında.

Makedonya C. Anayasa'sının

30. Maddesi

Mülkiyet hakkı temel bir insan hakkıdır. Özel mülkiyet hakkı, *(Bireysel) mülkiyet ve üretim araçlarının mülkiyeti*.

Araştırma etkinliği

Aynı meslek, iş eşit olarak tüm toplumlar da değerli değil. Ülkenin çeşitli mesleklerini analizet, daha sonra bu meslekler diğer ülkelerde nasıl değerlendirilir araştır. Elde edilen sonuçları yorumlayız. Analizi ile ilgili rehberlik için aşağıdaki soruları kullanın.

1. Meslek hangi sektöre aittir.
2. Meslekler prestijli midir, ücretler nasıldır.
3. Ne tür eğitim ve beceri meslek için gereklidir.
4. Ne tür hareketlilik, hangi meslek kariyeri sağlar.

başkalarının başarısı ve davranışını engellemeye hakkı yoktur. Çünkü Özel mülkiyet daima sahipleri ve sahipleri olmayan arasında davranış olarak ifade edilir. Bu mülkiyet hakkı ile ilişkili güçler şeklinde mülkiyet sahiplerine ve (fonksiyonların) yükümlülüklerine dayalıdır;

- özelliği üzerinde yönetim, denetim ve kontrol,
- sahip olunan fonların kullanımı ve
- mülkiyet hakkını elden çıkarmak.

İlk izne göre, mülkiyet tapusunun sahibi (veya bu onun adına kararlar vermeye yetkili olan) fonları, üretim sürecini organize edecek ve ona dahil olmak üzere, üretim için nasıl kullanılacağına karar verir. Sahibi onlardan hiçbir faydası yoksa, o zaman üretim araçla-

Kişisel mülkiyet kişisel kullanım için öğeleri (mal) içermektedir. Sahibi kendi kişisel ihtiyaçlarını karşılamak için bunları kullanır. Onlar da ev, giysi, ayakkabı, araba, kişisel hijyen araçları vardır. Bazı kişisel mülkiyet malları ekonomik faaliyeti halinde (araç taksi için, ev kiralaranmak için) kullanılır.

Özel Mülkiyet üretim araçlarının kişilere ait olması anlamına gelir. Başka bir anlatımla bir şahsın elinde bulundurduğu malın kendisi ve menfaati ile birlikte ona ait olması, malın başka birisi ile ilişkisinin bulunmamasını ifade eder. Günümüzde özel mülkiyet yasalarla sınırlandırılmış bir haktır, eski dönemlere kıyasla mutlakiyet içermez. Özel mülkiyet bireyleri üretim araçlarının, aile ve diğer organize gruplara ait olabilir. Mülkiyet hakları veya varlık ve uyuşmayan hakları konusunda otorite mülkiyet unvanı münhasırına aittir. Hiç kimse

rını ekonomik kullanımını dışıuda bırakmak için karar verebilir.

İkinci güç (fonksiyonu) göre, başlık tutucu üretim (ekonomik faydalar) araçlarının önceki verimli kullanımı geliştirmekte olan mal istimlak hakkına sahiptir. Sahibi tüm de üretilen (gelir, faiz, temettü, kira, kar) ele ve tahsis nasıl karar hakkını almak hakkına sahiptir.

Üretim araçlarının elden mülkiyet veya hakkının hakkı satan veya hediye olarak vererek onları yabancılaştırmak için sahibinin hakkını içerir.

Özel mülkiyet piyasa ekonomisi için çok önemlidir. Bu yönetim, kontrol, şirket üzerindeki sorumluluk ve iş riskine bağlıdır. Başarılı bir şirket genellikle başarısız bir girişim faaliyet zararları onların değerini azaltırken, (sahip olunan malların piyasa değerini artırmak için) sahipliğini artırmayı hedeflemektedir. Çoğu vatandaş, üretim araçlarına sahip değilsiniz. Onlar kiminle çalıştığı-

nız meslek, sanayi ve işveren seçebilirsiniz ücretsiz bir emek, bir parçasıdır.

Özel mülkiyet sadece form değil. Ekonomik ve teknolojik gelişme üretimi (sermaye) ve grup oluşturma (ortaklık) veren özel mülkiyet araçlarının mülkiyeti havuzu oluşturmayı gerektirmiştir. Böyle **hissedar şirketleridir**.

Genellikle şirketleri sahipleri (hissedarlar), tarafından yönetilmez, ama özel yönetimi ekipleri tarafınca yönetiliyor, onlar kâr payı denilen bir kar almaktadırlar.

Önceki tüm toplumlar için eşitsizlik üretim araçlarının mülkiyeti açısından insanların özelliğidir. Üretim araçlarının mülkiyeti kendi sınıfsal bölünme için nedenidir. Her kabilesel yaşlı, derebeyi, işveren, memur (toplum türüne bağlı olarak) büyük etkisi vardı.

Endüstriyel toplumlarda kimin sahiplik hakları, kamu veya devlet mülkiyeti olarak adlandırılan özel ve kolektif olan üçüncü türü özelliğini devam ettirmektedir.

Sermaye (Kapital)

Üretimin yapılabilmesi için gerekli üretim faktörlerinin biri. Bir ekonomide mal ve hizmet istihsalı için tabiat, emek, sermaye ve müteşebbis faktörlerine ihtiyaç vardır. Bunlardan en önemlileri emek ve sermayedir. Sermaye servetin sabit ve devamlı olarak kabul edilen bölümüdür. Sermayenin devamlılığı, durmaksızın yeniden teşkil edilmesiyle açıklanır. Sermayede vukua gelen eksilmeye amortisman denilir. Sermayeyi sabit ve döner sermaye olarak ikiye ayırmak mümkündür. Sabit sermaye üretimde ilk kullanılışı sırasında tükenmez. Fabrika, makina, teçhizat ve diğer sabit varlıklar bu sermayenin örnekleridir. İlk kullanılıştaki yok olan para, stok ve alacak gibi sermaye türlerine döner sermaye denir. İşletme açısından sermaye; kaynaklarına göre öz ve yabancı sermaye olarak ikiye ayrılır. Öz sermaye, işletmecinin şahsen sahip olduğu servetinden ayırarak işletmeye kullanılmak üzere tahsis ettiği değerlerdir.

Aylık kredilerimizi ödemek için evdeki paralarımız kapital sayılır mı?

Öz sermayenin yanında işletmecinin dışardan aldığı borçlar ve kredilere yabancı sermaye adı verilir. İşletmelerin mali bakımdan sağlıklı olup olmadıkları; sermayenin öz sermaye ve yabancı sermaye olarak bölünmesine ve bu sermaye kaynaklarının kullanıldığı sabit ve döner varlık bileşimine göre tespit edilir.

Ekonomide sermaye deyimi daha çok reel kapital malları yani fiziki varlığı olan malları ifade eder. Günlük kullanımda ise sermaye, genellikle parasal sermayeyi yani geçmiş tasarrufların sonucu olan para stokunu belirtmektedir. Sermaye kavramının iki önemi vardır : (a) Yaratılması bir fedakarlık gerektirir.

Sermayenin kaynağını tasarruflar oluşturur. Tasarruf ise gelirin tüketilmeyen kısmıdır. Dolayısıyla fertler bugünkü gelirlerini tüketmekten vaz geçmekle (tasarruf) bir fedakarlığa katlanmış olurlar, (b) Sermaye, toprak ve emek gibi öteki faktörlerin üretimdeki verimliliğini yükseltir. Sermayenin yaratılması için gereken fedakarlığa katlanmanın ödülü, verimlilikteki bu artışlardır.

O bakımdan verimliliği artırdığı sürece yeni sermaye yaratılması da sürecektir.

Bilginizi kontrol edin ve kullanın

1. Üretim araçlarının açısından kişisel mülkiyet ve özel mülkiyeti arasındaki temel farklar nedir?
2. Neden her toplumda belirgin mülkiyet ilişkileri mevcuttur?
3. Ailen ya da yakın arkadaşların sermaye sahibi olup olmadıklarını belirleyin? Sermayenin hangi şekilden söz edildiğini açıklayın?

PIYASA VE PARA

Piyasa ve Piyasa Mehanizmanın Ayrılması

Piyasa talep ettikleri mal ve hizmetler karşılığında para vermek isteyen alıcılarla, para karşılığında mal ve hizmet sunmak isteyen satıcıların buluştukları yer piyasa olarak tanımlanır. Tüketiciler malları para karşılığında satın alarak kendi ihtiyaçlarını gidermektedirler. Alıcı ve satıcıların (arz ve talebin) birbirleriyle karşılaşmalarına imkan sağlayan örgütlü birim piyasayı oluşturur. Bundan satıcı mal sahipliğini alıcıya transfer ederek bunun karşılığında para alıyor. Alıcı ise satıcının sunduğu malı-

Hatırla

Pazar bir mal veya hizmeti ticari isteyenler için tüm satın alma faaliyetleri kapsar. Bu satmak isteyen satıcılar ve satın almak isteyen alacaklılardan oluşur. Piyasa sadece mal ticareti ile değil aynı zamanda emek ve sermayeye bağlıdır.

Satışlar "çevrimiçi" Bizde büyük ölçüde azaldı. Kesinlikle bizim tüketiciler "Web Sitesi" tasarımını beğenmediler!

na sahiplenmesi için bunun ödemesini yapar.

Piyasa arzı ve talebi arasında nasıl iyi bir ilişki olduğunun göstergesi, yani mal (hizmetleri) fiyat ve miktarı hakkında tedarikçiler ve talep sahipleri arasındaki etkileşimi değiş tokuş edilir.

Talep – Alıcılar

Tekelci Rekabet Piyasaları (Monopol): Bu piyasada üretici sayısı tek el olan veya bir kaç tane olan pazarlardır. Bu pazarlarda büyük firmaların sözü geçer. Ürettikleri ürün fiyatlarını kendilerine göre belirleyebilirler. Arz ve talep kanunu kuralları uygulanmaz. Ürünü üreten en fazla bir kaç firma vardır. Fiyat ve arz miktarı onların isteklerine göre değişebilir. Bir şirketin satacağı mallar alıcılar miktarına bağlıdır. Alıcılar olarak kendi ihtiyaçlarını karşılamak için bireysel kişiler, şirketler oluyor. Alıcılar iyi ile daha düşük fiyatı satın almak istiyor. Malların zamlı oluyorsa, alıcı kuvveti de düşer.

Alıcı ile satıcıların oluşumu birkaç faktöre bağlıdır.

- Aynı üretim mallarını üreten şirket sayısı
- Sunulan mallar çeşitlerinin büyüklüğü
- O tür mallarının üretim kapasitelerinin büyüme olanakları (rekabet).

Ekonomik istikrarlığı bir çok ekonomik dallarında büyük şirketlerin ortaya çıkmasına neden oluyor. Bu, bir kaç şirketin birleşmesiyle meydana geliyor. Bu şirketler daha da pazarda büyüyecek rekabeti zayıflatırlar. Pazarı kontrol altında alarak fiyat ile şartları kendilerine göre belirler ve her zaman kazancı garanti eder.

satın alıyor. Alıcı ve satıcılar piyasa fiyatını etkileyemeyecek kadar çok sayıdadır. Her satıcının sattığı ve her alıcının satın aldığı miktarlar piyasanın toplam hacmine kıyasla o kadar küçüktür ki bunlardaki herhangi bir değişim piyasayı etkilemez. Homojenlik koşulu geçerlidir. Alıcılar, satıcılar ve özellikle alışverişe konu olan mallar birbirinin aynıdır özellikleri herkes tarafından bilinir. Piyasaya giriş-çıkış serbestisi vardır. Alıcı ve satıcıların piyasaya giriş çıkışlarını engelleyen hiçbir şey yoktur.

Piyasada olup bitenlerden herkes açıkça haberdar olmalıdır. Daha düşük gelirli alıcılar daha düşük fiyatlı malları tercih ediyor.

Alıcılar ve satıcılar

Tam Rekabet Piyasası: Bu piyasada alıcı ve satıcı sayısı fazladır. Alıcıların ve satıcıların fazla olduğu piyasalarda arz ve talebe göre fiyat kendiliğinden oluşur. Bu piyasalara mükemmel piyasalar da denebilir. Tam rekabet piyasasında alıcılar ve satıcılar her zaman eşit sayıda olmayabilir. Alıcıların çok, satıcıların ise az olduğu piyasalara oligopol, farklılaştırılmış bir malı satan çok sayıda firmanın olduğu piyasalara monopollü piyasalar denir. Alıcı ve satıcı sayısı zamanla kendiliğinden piyasa koşullarında dengesini bulacaktır.

Alıcı göçü bazı faktörlerden kaynaklanır:

- *alıcının ihtiyacı ve isteklerine*
- *alıcının alım gücüne göre*
- *mal fiyatına göre*

Böyle durumlarda alıcılar sadece mecburi ihtiyaçlarını giderecek malları

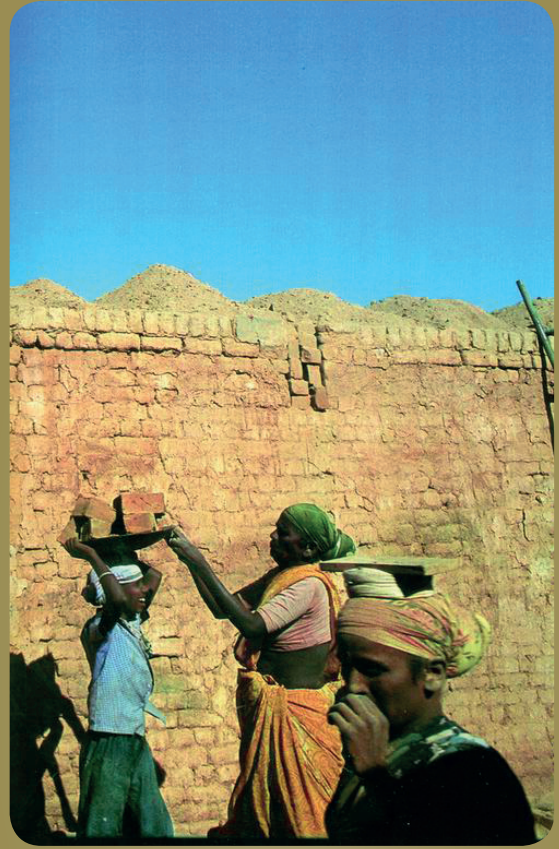
İnsanlar kendi isteklerini memnun ettirmek için bazen ihtiyaçlar zararına bile olsa yapar

Tekel Piyasasında Fiyat Oluşumu: Tekel piyasasında tek bir firmanın faaliyet göstermesi sebebi ile, piyasadaki mal miktarını belirlemede tekelci firma tek başına hareket eder. Tekelci firma fiyatı tespit ederse, arzı o fiyattaki talebe bağlı olarak oluşacaktır, yani başka bir ifade ile tekelci firma belirlediği fiyattan dilediği miktarda mal satamaz. Tüketicinin belirli bir fiyat seviyesine kadar fedakârlık edebileceği unutulmamalıdır. Her ürün için bir fiyat sınırı piyasalarda belirlenmiştir.

Hatırla

İlkel toplumlarda, insanlar üretmek için nasıl ve ne kadar düşünmemişler. Onların ataları kadar ürettiklerini üretmişler. Bu geleneksel üretim türünü ve miktarını tespit etmek için temel mekanizma oldu. Üretim ve tüketim hane içinde yer aldı ve onun için buna doğal üretmek denir. Sınıflı toplumlarda, ekonomik sorunları zorlamaya ele alan önemli bir faktördür. Mısır piramitleri, Çin Seddi, Amerika Birleşik Devletleri'nin güneyindeki lüks evleri kölelerin emeği olmadan zorla inşa edilemezdi. Günümüz piyasa ekonomisinin temel itici güç ve ekonomik özgürlüğe ilgi ulaşmada bireyin seçimidir. Tüketici rakip ürün ve hizmetler arasından seçim

yapmak ücretsizdir ve üretici emeklerinin kazanç tahakkuk ne ve ne kadar üretmek, seçmek için, bir şirket kurmak serbesttir. İşçi özgürlük, bir işi seçmek için işveren değiştirmek için, sendikalara ait hakkı anlamına gelir. İşçi işe girdiğinde işveren ile iş sözleşmesi yapar ve emek için yapılan çalışma günlük veya maaşla ödenmiş olur.

Araştırma etkinliği

Belirli bir süre içinde belirli malların bir türdeki fiyat değişikliğini izleyin. Fiyat değişikliklerini etkileyen faktörleri tespitet. İzleme raporunda elde edilen verilerden bir rapor hazırla.

PARA

Para tarihsel bir olgudur. İhtiyaç, kolaylaştırmak ve değişimini (satış) basitleştirmek nedeniyle toplumun gelişmesinin belli bir aşamasında ortaya çıktı. Para çıkışından önce değişim takas yoluyla yapıldı (mallar için mallar değişimi). Aslında para ekonomik sorunlarını çözmek için baskın bir pazar mekanizması olmadan önce (nadiren) kullanılır. Piyasa ekonomisi para olmadan yapılamaz.

Para nedir?

Para, her mal veya kıymetli satın alma gücü olan bir varlıktır. Para, üretici ve tüketicilerin piyasalarda karşılaşarak alış veriş yapabilmelerini sağlayan değişim aracıdır. Bilimsel olarak para, devletçe bastırılan, mal ve hizmet satın alma gücü olan ve herkes tarafından kabul gören bir mübadele (değişim) aracıdır. Para toplumda ortak bir değer ölçüsüdür. Her ülkenin değer ölçüleri farklı olabilir. Para aynı zamanda bir yatırım ve tasarruf aracıdır.

Paranın birçok temel işlevleri

- Bir **değiş tokuş aracı** olarak: kolaylaştırır ve malların çeşitli değişimini kolaylaştırmak.

- Kredi (uzun veya kısa) işlemlerinde kullanılan ödeme aracı olarak. Ödeme (kredi geri ödeme) arasında zaman, para ertelenmiş bir ödeme aracı olarak hizmet vermektedir.
- **Tahakkuk araçları** olarak; Bu özelliği yapmak için her zaman para yoktur. Özellikle yüksek enflasyon dönemlerinde, bu işlevi gerçekleştiremeyebilir.
- **Değerleri koruma aracı** olarak; Bu fonksiyon yakından paranın fonksiyonu ile ilgilidir değişimi anlamına gelir. Her zaman değerini korumaktadır. Bunlar kolayca bir başka tip özelliğine dönüştürülebilir. Enflasyon zamanlarında para şeklinde servet depolamak için makul değildir. Rasyonel tüketim malları, malzeme, sermaye malları, gayrimenkul stoku satın almak.

Daha fazla öğren

Dünya ve farklı gelişme dönemlerinde farklı yerlerinde, çeşitli öğeleri değeri ve yasal ihale para olarak kabul edildi. Bunlar da deniz kabukları, inciler, tütün, deri, hayvancılık, tahıl vardı. İlk para, bugünkü gibi, Lidya krallığında (bugünkü Türkiye topraklarında) 7. yüzyılda yapılmıştır. İlk dövülmüş paralar genelde üçgen, kare, daire şeklinde basılmıştır. Onların dövülmüş paraları Elektrum (altın ve gümüş doğal bir alaşımı) denilen metalden yapılmış. Paralara genellikle bilinen tanrıların ve kahramanların görüntüleri kazınırdı.

Kağıt paranın kullanımının avantajını Çinliler keşfetti. Kağıt para (banknotlar) 17. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıktı. Öncelikle kuyumcular müşterilerine saklardı. Altınlarını kiraladıkları için. Onlar müşterilerine kağıt parayı elde etmek için izin verirdi. Bu olay kredi sisteminin başlangıcı oldu.

Ticari ödemelerin büyüme ile ödemeler büyük miktarda oluşmaya başlamış. Kağıt para ile bu tür ödemeler daha zor oldu. Onların herhangi bir yükümlülük ödeyemeyen sahipleri bir bankadan mevcut nakit para olmadan işlem yapılmamış. Bu onay bono kartı ile yapıldı. İlk Avrupa banknotlar 1661 yılında Stockholm (İsveç) bankasında verildi.

Ödev

Para – konusuyla ilgili bir kompozisyon yazın. Para ile ilişkiniz nedir açıklayın. Para insanların hayatlarını nasıl etkiliyor.

DEVLET VE PİYASA SOSYAL PİYASA EKONOMİSİ

Ekonomide devletin rolü

Modern toplumlarda devlet ekonomide daha önemli bir aktör haline geliyor. Bu güvenli çalışma ve ekonomik işletmelerin serbest ekonomi için koşulları oluşturmak için sorumluluğu vardır (ülkede siyasi istikrarı sağlamak için, sınırları korumak ithalat ve ihracat düzenlemek için, iç hukuk ve düzeni kurmak için). Ama ana görevi ekonomik yaşamda davranış kurallarını belirlemektir. Bu nedenle devlet:

- Üretici ve işveren olarak ekonomiye katılmak. Bu gibi alanlarda insanlar, iyi hizmet üretmek için: sağlık, eğitim, polis, itfaiye, sosyal faaliyetler, askeri vb. Ülke, madencilik, endüstri üretim araçlarının önemli bir sahibi haline gelmiştir. Özellikle tahsis üretimi

ile ilişkili olan bu sektörlerde (askeri, ormancılık, deniz taşımacılığı, ulaşım için);

- **mikro-ekonomik regülatörü** gibi, sağlıklı bir ortam, bazı gıda ürünlerinin teknik kalite ve hijyen şartlarını sağlar standartları empoze, böylece kişisel tüketim, enerji ve bazı temel ürünlerin fiyatlarını belirler.
- Bir **distribütör** olarak, garanti asgari ücretin üzerinden veya vergiler yoluyla gelir dağılımını etkiler;
- **makro ekonomik** düzenleyici olarak böylece vergilerin miktarını, makroekonomik istikrarın, ulusal para istikrarı, faiz politikası, yatırım ve etkiler vb.
- **büyük sermaye gerektiren büyük gelişme projelerinin** uygulanmasına katılacak (bina, demiryolları, yollar, enerji üretimi için modern sistemler);
- yeni teknoloji ve daha hızlı ekonomik kalkınma taşıyıcısı olan bu **sanayi dalları** tarafından sübvans edilmiş (elektrik, elektronik, kimya sanayi, vb.)
- **sosyal politika** ve sosyal güvenlik sisteminin alanında çalışan kamu düzenini sağlamak.

İstihdam ve işgücü piyasası

Mal üretim performansları sürecinde kişiler işveren ve işçi olarak adlandırılır. İşveren üretim araçlarını temin edenlerdir (üretim için malzeme varsayımlar). Onlar bireyler (üretim araçlarının özel sahipleri) ve tüzel kişiler (şir-

ketler, kamu kurumları, bankalar, vb. kurumlar,) olabilir, kendi üretim araçlarına sahip olmayan kişileri istihdam eder.

Çalışanlar emeklerini kiralayan insanlar (işgücü) üretim veya diğer faaliyetlerde nakdi tazminat almak için gündelik yada maaş kazanır. İşgücü faktörlerinden biridir onsuz tek bir üretim sürecini üçüncül faaliyet olarak düşümler. Daha önce işçilerin kendilerini işsizlik sorunu ile karşı karşıya kaldıklarında, bugün ise bu rol sözde sosyal ortaklarına (sendikalar) aittir. Onlar topluca işveren ve devlet ile müzakereler işçileri temsil eder. Bu nedenlerle ekonominin istihdam yoluyla tecelli mal ve hizmet üretiminde sosyal piyasa ekonomisi ve emeğin özelliklerini alır.

Bir bireysel üretim, (esnaf, tüccar çiftçi) kendi imkanlarıyla birlikte çalışırsa, o zaman istihdam geliyor. Bireysel işçi aynı zamanda işverendir. Ancak nüfusun çoğunluğu işçi rolündedir, kendi geliri kimin ihtiyaçlarını karşılamak için hizmet vermektedir.

Piyasa ekonomisi, emek de bir metadır. Arz ve talebin yanı sıra diğer emtia için kanunlara tabidir.

Emeğin fiyatı maaş ifade edilir (gündelik) onları emek karşılığı için kazanırlar.

İşçiler ve işverenler arasındaki ilişkiler, devlet mevzuatı ile müdahale ve emek için sendikalarla anlaşma.

Yasal olarak sağlamak için onlar hükümete baskı yapar:

- örnek maaş (garantili asgari gelir);
- iş güvenliği;
- yıllık ücretli izin hakkına sahiptir;

- belirtilen çalışma süresi;
- sosyal Güvenlik (Yaşlılık, Engellilik ve Sağlık);
- işsizlik (işsizlik sırasında işsizlik tazminatı) sırasında korunması;

Ayrıca, devlet velayet, çocuk ödenekleri, gıda yardımı, otobüs vb ayrılmak, işten ayrılmak gibi annelik için maddi tazminat olarak çalışanların bazı özel haklar elde etmek için fırsat vermeli-dir.

Herkes geçici işsizlik sırasında iş ve maddi yardım ücretsiz istihdamda seçim, koruma, çalışma hakkına sahiptir. Eşit koşullarda Herkesin, herhangi bir kişi için kullanılabilir. Her çalışanın ücret mülk hakkına sahiptir. Her çalışan, günlük, haftalık ve yıllık ücretli izin alma hakkına sahiptir. Çalışanlar kadar veremez. Çalışanları ve pozisyonların haklarının egzersiz kanunu ve toplu iş sözleşmeleri ile düzenlenir.

Makedonya Cumhuriyeti Anayasası'nın
32. Maddesi

Ödev

Bir toplu sözleşme analizet, çalışanın hangi olaylarda part-time hakkını kullanabileceğini açıklamaya çalış.

İşsizlik

Tüm modern toplumların işsizlik sorunu ile karşı karşıyayız. İşsizlik tüm yetişkin, işyeterliliği olan ve iş arayanları kapsar.

İşsizlik ortaya çıkana kadar arz ve emek talep uyumsuzluğu meydana geliyor. Çoğu kapitalist piyasa ekonomisi olarak ifade edilir.

İşsizliğin çeşitli türleri vardır:

- **Mevsimsel işsizlik;** nedeniyle faaliyetin doğası nedeniyle üretimde değişiklikler ortaya çıkar ve yılın belli zamanlarında belirir. Örneğin; büyük sayıda çalışanların kışın tarım ve turizmde geçici olarak işten ayrılması;
- **Friksis işsizlik** işçilerin bir şirketten başka bir şirkete geçiş, eğitimin bütünlenmesiyle ilk iş arama, geçici olarak veya dönemsel işsiz kalma neticesi v.s
- **Yapısal işsizlik;** Otomasyon ve bilgi teknolojisi çalışanları (zaten istihdam) belirli kategoriler nedeniyle gerekli niteliklere (yedekli) eksikliği üretim sürecine kaldırılacak nedeni vardır. Çoğunlukla düşük eğitim seviyesine sahip işçiler gerektiren görevlere teknolojik okuryazarlığa yanıt veremezler.

İşsizlik Acentesi

Araştırma Etkinliği

Makedonya Cumhuriyeti'nde 1990 yılından sonra geçiş bir ülke olarak, çok sayıda işsizlik arttı. Birçok fabrika ve işletmelerin başarısız çalışmayı durdurdu. 340.000 kayıtlı işsiz kişiler vardı, neredeyse yarısı 40 yaş üzeri yaşlı ve yaklaşık dörtte biri genç 26 yaşlarında. Onlar arasında düşük eğitim seviyesine sahip insanlar ve uzun süreli işsiz olanlar. Bazı kötümser analistler 2000 yılında işsiz sayısı 10 – 15000 artacağı tahmini nedeniyle devletin 12 büyük "kayıp" tasfiye edecekti. Makedonya Cumhuriyeti'nde bugün işsizlik verileri bulmaya çalışın. 1999 yılında işsiz sayısını ve bugünün işsiz sayısını karşılaştırın artmış veya azalmış olup olmadığını belirtiniz. Böyle bir durumun nedenlerini açıkla. Çoğu işsiz bugün hangi yaştadır. Ne gibi önlemler işsizliği azaltmak için devlet tarafından alınmalıdır?

MÜESSESE VE GİRİŞİMCİLİK

Müessese; Daha büyük bir gelir veya kâr elde etmek amacıyla pazar için mal veya hizmet üreten: Müessese ticari faaliyet gerçekleştiren bir tüzel kişidir. Müessese organize bir ekonomik birim olarak tanımlanır, hangi üretim üretmek mal araçlarla kendi emek ve işgücü ile insanların ya da başkaları için ya da satılık hizmetleri gerçekleştirmek.

Herhangi bir kurumsal emek (işgücü) **yönetilen** (bu kararların emek, planlama, iş akışı kontrol emirleri) ve **sahne** (makine, bakım, temizlik üzerinde çalışanların emek ayrılmasıdır).

Müesseseler mülkiyet özelliklerine göre ayrılır;

- **sabit varlık** ya da yatırım amaçlı gayrimenkul. Bunlar müessese-

lerde uzun süre kullanılan araçlardır (arsa ve binalar, makine, ofis ekipmanları, araçlar, vb.)

- **döner sermaye;** sürekli (hammadde) güncellenen olanlardır.

Serbest piyasa ekonomisinde işletmelerin çeşitli çalışır. Onlar gerçekleştirilen faaliyet türüne göre (el sanatları, sanayi, ticaret, turizm, ulaştırma, bankacılık) olabilir. Ölçekli müesseseler, küçük, orta ve büyük olabilir. Onlar yasal, kurumsal bölünme göre olabilir:

- **Bireysel** gerçek kişi (bireysel sahibi) müesseseler,
- **Kişilerin Şirketler:** Böyle müesseseler arasında da, ortaklık dahil, sınırlı ortaklık ve gizli toplum. Onların birçok bireysel sahipleri katılarak oluşturulur.
- **Sermaye şirketleri:** o limited şirket ve anonim şirketlerdir.

İşletmelerin sahipleri (hissedarlar) yönetmek yerine, ama bir yönetim ekibi ile sağlanır.

Cep telefonları Fabrikası

Daha fazla öğren

Endüstriyel kurumsal genellikle çok sayıda daimi personel işçi, büyük ölçekli üretim (homojen ürünlerin büyük miktarlarda bilinmeyen tüketici üretmek), işçi (sonsuz bant çalışması) bölünmesi yüksek derecede, bilimsel yöntemler kullanılan üretim süreci vardır.

El sanatları kurumsal karakteristiği için: az gelişmiş teknik (genellikle sipariş ve büyük rezervleri olmadan) emek, küçük ölçekli üretimin bölünme ve usta (sahibi) sahibi ve özel bir ilişki vardır personel arasında, üretim yapan, üretim üye bir aile.

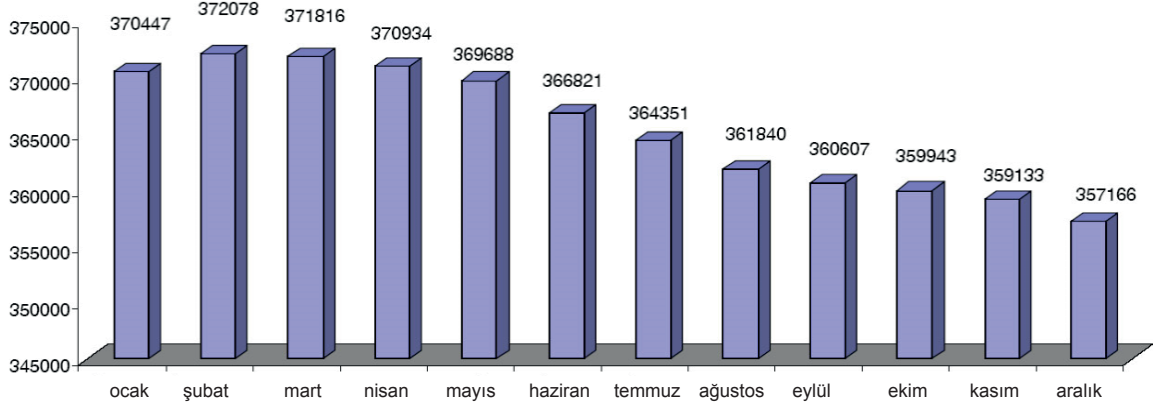
Şirketler büyük işletmeler. Ayrıca anonim şirketler olarak bilinir. Yönetim ekipleri tarafından çalıştırılır.

Küçük işletmeler az 200 çalışanı ile olanlardır. Genellikle sahipleri tarafından yönetilen.

Girişimcilik

Modern ekonomi teorisi değil, aynı zamanda önemli bir üretim faktörü olarak, mal ve hizmet üretiminde halkın (emek) önemli bir özelliği olarak girişimciliği tanımlar.

Girişimciliğin temel özelliği yenilikçilik (izleme ve teknolojik uygulama, piyasa ve üretim sürecinde diğer yenilikler) olduğudur. Bu girişimci sadece piyasa koşullarına uyum anlamına gelir, ama onun eylem pazar ihtiyaçlarını ve yeteneklerini ayarlar. Girişimci, üretim sürecini organize onu yönetmek ve ondan kaynaklanan riskleri almış.

Kaynak: Makedonya Cumhuriyeti Devlet İstatistik Ofisi
(2007 anketine göre işsiz sayısı)

Bireysel ve kurumsal: girişimcilik iki türü vardır. İlk **küçük ve orta ölçekli** işletmeler arasında rekabete dayalı. Ekonomik analiz, küçük ve orta ölçekli işletmelerin güçlü bir sektör var ülkeler hızla kendi ekonomilerini geliştirmek olduğunu göstermektedir. Örneğin, Japonya'da işçilerin% 50'den fazla küçük işletmelerde istihdam edilmektedir. Kurumsal girişimcilik büyük işletmelerin olmasıdır. Bu nedenle birçok modern şirketler küçük bağımsız ekonomik birimler halinde bölmek için çalışıyor.

Ödev

Makedonya Cumhuriyeti Şirket Kanunu'na göre, sermaye, cesaret ve fikri olan herkes bir işe başlayabilirsiniz. Özel bir şirket kayıt (prosedür) hakkında gerekli olan bilgileri bulmaya çalışın.

Ticaret Merkezi

SOSYAL YAŞAM VE SOSYAL SİYASET

NÜFUS (TEMEL KAVRAMLAR, YAPI VE NÜFUS HAREKETİ)

Nüfusu belli bir coğrafi bölge içinde yaşayan insanların sayısı oluşturur. Bir toplumda örgütlenme ve yaşam kalitesi için çok önemli bir unsurdur. Örneğin, nüfus ve özellikleri ekonominin çalışma potansiyeli ne olacağına bağlıdır, (nüfusun ne kadarı çalışma yeteneğine sahiptir), toplumda piyasa ve tüketim nasıl olacaktır.

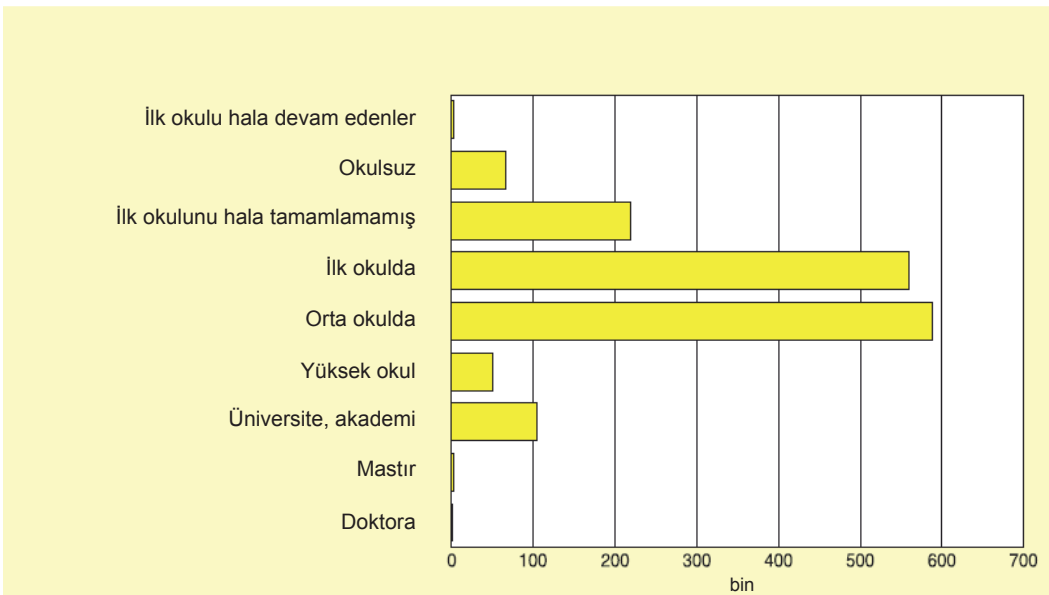
Nüfus çalışması ile uğraşan bilime demografi denir. Yunanca demos (halk) ve graphein (yazmak) kelimelerinden meydana gelmiştir. Nüfus sayısını (meslek, iş, mülkiyet durumu, eğitim düzeyi, yaş,

ölüm vb.), toprak dağılımı ve yapısı inceler. Özellikle bölgelere göre nüfus dağılımını ve doğum, ölüm, göç hareketi gibi gelişmeleri inceler.

Nüfus yapısı çeşitli özellikleri tarafından belirlenir: cinsiyet, yaş, eğitim, ekonomik durum ve etnik köken, böylece nüfusun biyolojik, ekonomik, yaş, etnik yapısı hakkında konuşabilirsiniz. Biyolojik yapısını belirlemek için, nüfusun cinsiyet ve yaş bilmek gerekir.

Cinsiyete göre biyolojik yapısı erkek ve kadın kişilerin nüfus dağılımını göstermektedir. Bu yapı, toplam nüfusun 100 veya 1000 kadınlar hakkında erkeklerin sayısında erkek ve kadınların payı ile belirlenir.

NÜFUS 15 YAŞ VE ÜZERİ TARAFINDAN TAMAMLANAN
YÜKSEK OKUL: 2002 NÜFUS SAYIMI

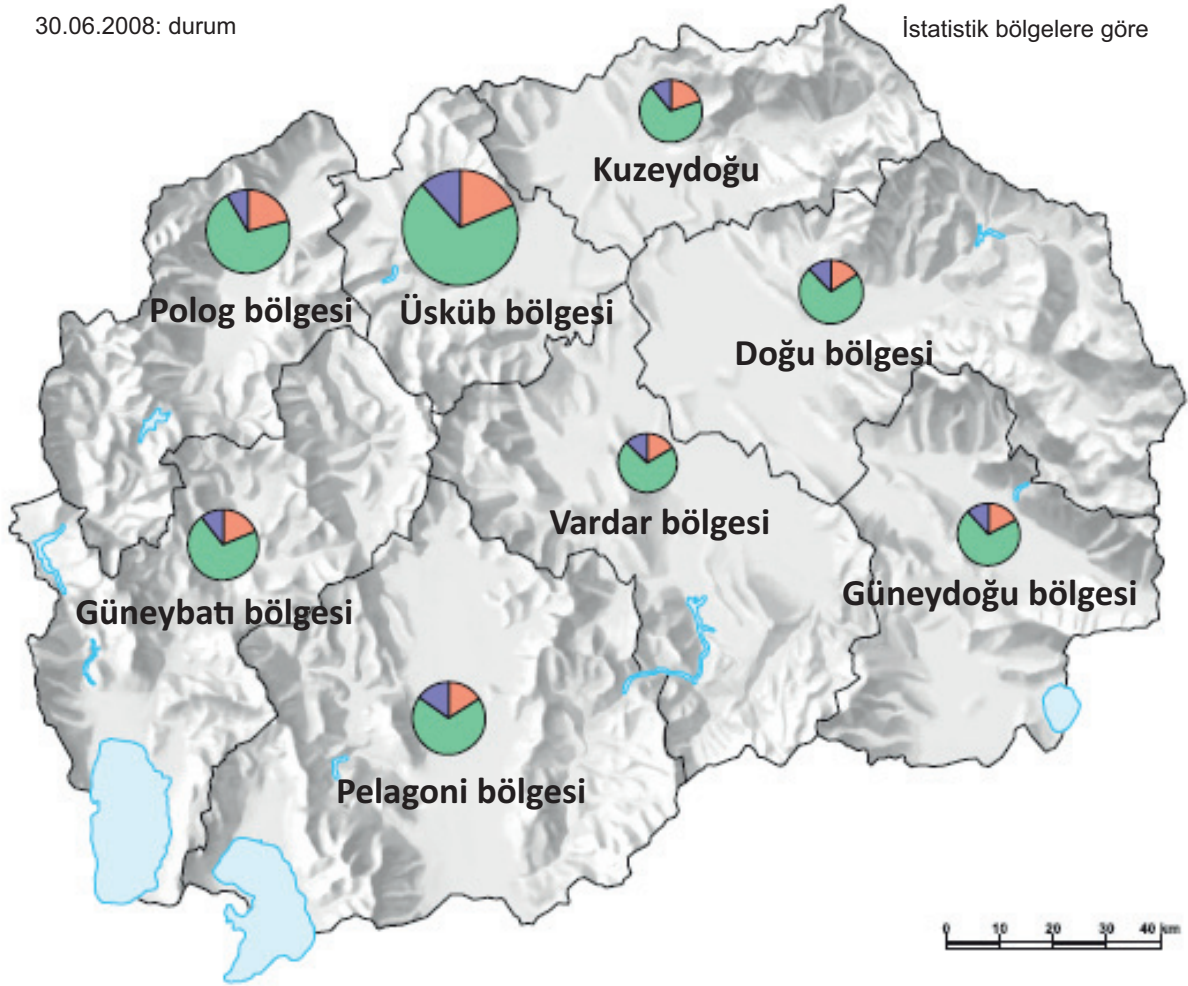

Veri Kaynakları: Makedonya Cumhuriyeti Devlet İstatistik Ofisi, Rakamlar Makedonya 2009, Üsküp 2009, s. 17.

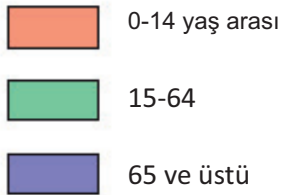
2008 AŞLILIK GRUPLARINA GÖRE NÜFUS

30.06.2008: durum

İstatistik bölgelere göre

Yaşlılık gruplarına göre nüfus

Toplam nüfus

30.06.2008 toplam nüfus
değerlendirilmesi

2046898

Bazı bölgelerde yaş gruplarına göre Makedonya Cumhuriyeti nüfusu, Veri Kaynakları: Makedonya Cumhuriyeti Devlet İstatistik Ofisi, Rakamlar Makedonya 2009, Üsküp 2009, s. 11

Nüfusun biyolojik yapısı çok önemlidir çünkü bu nüfusun çoğalmasına bağlıdır, bir toplumda iş gücünü, askeri potansiyeli vb. kapsamaktadır.

Yaşa göre nüfusun biyolojik yapısı;

Yaş gruplarına göre nüfus dağılımını göstermektedir. Genellikle dağılımı üç yaş gruplarında uygulanmıştır: 0 – 14 yaş, 15 – 64 yaş arası ve 64 yaş üzeri. Bu yapı birçok faktöre bağlıdır, ancak çoğu doğum, ölüm, doğal artış, göç hareketleri, ekonomik krizler, savaşlar, salgın hastalıklar ve doğal afetlerdir.

Ekonomik ve sosyal yapı; bir ülkenin ekonomik yapısını yansıtır. Bu, nüfusun sayısını ekonomik olarak aktif gösterir, bireylere yapılan herhangi bir geçinme faaliyeti, onların mesleki durumu nedir, mülkiyette nasıl münasebetleri vardır. Ayrıca, bu nüfusun yapısı ile kentsel ve kırsal temsilini, büyüklüğü ve gelir kaynakları tarafından hanelerin dağılımını belirlemektedir vb.

Eğitim yapısı Nüfusun eğitim düzeyi dağılımı, okur – yazarlık ve diğer eğitim özelliklerine göre gösterir.

Nüfus hareketi

Nüfusun hareketini tartışırken, neden nüfusun doğal ve mekanik hareketin sonucunda, nüfusta meydana gelen değişiklikleri düşünüyorum. Doğal nüfus hareketi nedenleri: doğum oranı (çocuğun doğum) ve mortalite (ölüm). Nüfus göçleri nedeni mekanik harekettir (nüfusun bir bölgeden başka bir bölgeye yerleşmesi). Göç, iç ve dış olabilir. İç göç nüfusun bir yerden başka bir yere ikamet etmesi ama genelde ülkeyi terketmez. Dış göç ise nüfusu bölgenin sınırları dışına taşırdı. Onlar kalıcı, geçici, günlük, mevsimlik veya haftalık olabilir göç süresine bağlıdır. Günlük göçler özellikle Avrupa Birliği'nde, daha da büyüktür. Birliğin devletler arasındaki sınırların olmaması vatan-

daşın birinde yaşamasına başka bir ülkede ise çalışmasına izin verir.

Daha fazla öğren

Erken Neolitik dönemde dünyadaki insanların toplam sayısı 3 ve 5 milyon arasında değişmektedir. Birkaç milyon yıldır, 18. yüzyıla kadar, bir milyar artmış ve bugün yeryüzünde yaklaşık 6 milyar insan vardır. Bu İngiliz iktisatçı Robert Malthus'un varsayımı ile geometrik ilerleme dünya nüfusunun artışı doğruluyor, gıda ve geçim araçları aksine aritmetik ilerlemesinde artış olduğunu. Malthus tarafından kaynakların nüfusun hızlı büyüme ve yavaş gelişme arasındaki bu dengesizlik "açlık, hastalık, savaşlar ve doğal afetleri dengelemek zorunda." Bu görüşe demografikte Maltuziyanstvo denir. Bilimsel kabul edilemez olsa da hala "Mahşerin binicileri" dünyanın birçok az gelişmiş ülkesinde bugün saltanatı hala devam etmektedir. Gelecekte bir demografik gelişim planlamasında radikal bir karar alınmazsa, dünya nüfusunun çoklu artışı ile karşı karşıya kalabilirler. Bu anlamda, çok nüfus siyaseti yapılması bekleniyor.

Araştırma faaliyetleri

(Grup çalışması)

Arkadaşlarınızın birkaçı ile birlikte araştırma yapın. Sizin sınıftaki öğrenci velilerin ekonomik ve eğitim düzeyi ne olduğunu belirlemek, daha sonra belirlenen mesleğinin seçimine etkileri ne olabilir. Ayrıca, bilimsel araştırmalarda kullanılan teknikleri ve yöntemleri kullanmayı deneyin.

Demografik (nüfus) Siyaseti

Demografik politikası mevcut ekonomik, siyasi ve diğer amaçlar ile, bir nüfus sayısı, yapısı ve hareketi uzlaştırmak için demografik süreçleri etkilemek için devlet tarafından alınan önlemler ve eylemler bir sistemdir. Bu politika yeniden dağıtım, genişletici kısıtlayıcı olabilir, ama toplumda sapkın davranışları nedeni olabilir.

Ödev

Metni okuyun ve sonra ne düşündüğünüzü açıklayınız.

Geçen yüzyılın 80 ve 90 yılları arasında Çin'de yürütülen "tek çocuk" olarak ad-

MAKEDONYA CUMHURİYETİ NÜFUSU

	1998	2003	2008
Yıl sonuna kadar nüfus yapısı	2 012 705	2 029 892	2 048 619
Erkekler	1 007 266	1 018 660	1 026 804
Kadınlar	1 005 439	1 011 232	1 021 815
Taşınan Makedonya C. vatandaşları	595	567	219
Taşınan yabancılar	462	578	557
Göç eden Makedonya C. vatandaşları	241	112	740
Göç eden yabancılar	7	32	11

Kaynak: Makedonya Devlet İstatistik Ofisi, Rakamlar Makedonya 2009, s.8

landırılan nüfus politikası sadece cinsiyetler arasındaki oranı bozulma neden değil, ama Çin’de suç artış nedenidir. Aslında, Çin zaten bilinen nedenleri, ailelerin daha fazla çocuk sahibi olmak yasak kısıtlayıcı demografik politikasını tanıttı, kırsal alanlarda nadir istisnalar dışında (ilk çocuk kız ise, daha sonra ikinci çocuğa izin var). Yasağı çiğneyen ailelerin çeşitli şekillerde cezalandırıldılar. Herhangi bir “fazlalık” doğan çocuk için, devlet eğitim, sağlık, vb. için fon vermezdi. Bu muhafaza politika doğumlara kontrol kurmak, ama diğer taraftan, cinsiyetler arasındaki dengeyi bozabilir, “seçimli kürtaj” sayısını artırmak. Gündümlü olarak kitle-sel geleneksel Çin kadınları tarafından kısa sürede çocuğun cinsiyetini öğrenen kadın (erkek olmasına rağmen) gebeliği kesebilir. Bugün, Çin’de “tek çocuk “ siyaseti erkek çocukların nesil sayısı olgun yaşında bulunmaktadır. 30 yaşları var ve hala evlenmemiş. Evlenmek için bir sorunları var. Bunların önemli bir kısmı yasa (en az bir kere suç işlemiş) ile ilgili sorunları var. Çinli ve Amerikalı araştırmacılar tarafından yapılan son anketin sonuçları bu kısıtlayıcı demografik siyasetinin bir sonucu olduğunu doğruladı.

Aile planlaması Evli çiftler tarafından doğurganlığın bilinçli bir düzenleme ile (ailede çocukların sayısını ve doğum arasındaki süreyi planlanması). Kelimenin tam anlamıyla kontraseptif veya kocalarının birinin sterilizasyonunu kullanarak doğum kontrolü anlamına gelir. Kürtaj genellikle aile planlaması yöntemi olarak kabul edilmez.

Bugünün aile planlaması kavramı bilgi ve araçlarının kullanımı ile istenmeyen gebelik kendilerini korumak için çocuk ve doğum zamanı sayısı her bireyin

özgür birey kararına dayanmaktadır. Aile planlaması öncelikle bir insan hakkı olarak görülmelidir. Makedonya demografik heterojen bir ülkedir. 31 Aralık 2008 yılın’da, Devlet İstatistik Bürosu’na göre, Makedonya Cumhuriyeti’nde 2.048.619 kişi mevcuttur.

1994-2008 yılları arasında ülkede doğumda istikrarlı bir düşüş gösterir. Doğu, Vardar bölgelerinde nüfus artışı en yavaş, hızlı ise ve Güneydoğu bölgesinde, hafif Kuzeydoğu ve Üsküp bölgesinde, daha yüksek ve en yüksek Polog bölgesidir. Belirtilen üç bölgelerde (Doğu, Vardar ve Güneydoğu) ise nüfus artışı nedeniyle eski belediye merkezlerinde nüfus artışından çok azdır.

Kuzeydoğu bölgesinde, nüfus artışı sadece sekiz belediyesiden üçünde bulunmaktadır. En az Kriva Palanka, en çok Kumanova ile Lipkovo. En büyük düşüşler Kleçovtse, Oraşçe ve Staro Nagoriçane belediyelerinde gözük-mektedir.

Üsküp bu bölgenin dışındadır. Ülkedeki toplam nüfus artışının bile% 43 bu bölgeye aittir. Toplam 16 belediyeden, 13 belediyede artış % 2 içindir, Şuto Orizari, Araçinovo, Studeniçani, Saray, Kondovo, İlinden, Györçe Petrov belediyelerinde artış vardır. Nüfus azalışı Zelenikovo, Tsentar ve Sopişte belediyelerinde vardır.

Diğerlerine kıyasla Polog bölgesinde, en yüksek nüfus artışı vardır. Bu bölge ülkenin toplam nüfusunun %31.1 artışı oluşturmaktadır. En büyük sayıda belediyelerin (19 den 16 sı) artış gözük-mektedir. En büyük Aşağı Banisa ve Kamenyane(%2 den fazla), nitekim %1 artışla Vrutok, Gostivar, Polog Negotinosu, Bogovinye, Vratnitsa, Jelino, Kal-

NÜFUS İSTATİSTİKLERİ

	1998	2003	2008
Canlıdoğanlar	26 639	23 596	22 945
Erkek	13 776	12 170	11 826
kadın	12 863	11 426	11 119
Ölenler	16 628	17 813	18 982
Erkek	8 988	9 699	9 972
kadın	7 640	8 114	9 010
Evlenen çiftler	13 993	14 402	14 695
Ayrılan çiftler	1 028	1 405	1 209
Her 1000 vatandaş			
Canlıdoğanlar	13.3	11.6	11.2
Ölenler	8.8	8.9	9.3
evlilikler	7.0	7.1	7.2

Veri Kaynakları: Makedonya Cumhuriyeti Devlet İstatistik Ofisi, Rakamlarla Makedonya 2009.

kandelen, Cepçište ve Šipkovitsa. Bu dönemde nüfus azalışı sadece Mavrovi Anovi, Rostuše ve Sırbinovo yaşanmıştır. Nüfus artışının yoğunluğu ve bireysel belediyelerin başına farklılıklar, büyük ölçüde doğal nüfus hareketi ve nüfusu yeniden kendi katılım bileşenlerinin farklı dinamiklerden etkilenir. Bu verilere dayanarak ve yapılan analiz sonucuna Makedonya'da nüfusun üreme oranının iki farklı eğilimleri varılabilir gösterir:

Makedon ve diğer Hristiyan toplulukların yetersiz üremesi ve Arnavut, Türk ve Roman nüfusunun ise üretim artışı. Bu da Makedonya'nın batı kesiminde mevcut sorunun nüfusun çoğalmasını

azaltmak anlamına gelir, ve doğuda ise yükseltmek gereksinimi duyar. 1987 yılında Makedonya Cumhuriyeti bilinçli ebeveynlik katkıda bulunmak yaşam ve çalışma koşullarını iyileştirmek isteyen ve ülkenin demografik, sosyal ve ekonomik kalkınmayı hizalamak için, toplum amaçlı nüfus politikası hakkında kararlar kabul etmiştir.

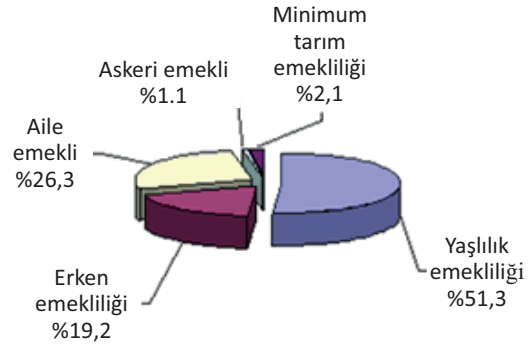
Yaşlanan Nüfus

Literatürde nüfusun vadeli demografik yaşlanmanın tek ve genel kabul görmüş bir tanımı yoktur, ama bu terim çoğunlukla yaşlı nüfusun 60 yaş ve 65 yaş üzerinde sürecini arttırarak ifade etmektedir.

Yaşlanan nüfusun başlangıcı; nüfusun yaş ortalaması 30 yıla ulaşacak, yaşlanma endeksi (60 yaş ve 20 yaşından daha genç nüfus arasındaki oran) daha yüksek% 40 olduğunda ve toplam nüfus içindeki yaşlı (daha eski 60 yıl) payı% 12 üzerinde olduğunda. Birleşmiş Milletler uzmanlarına göre, bir ülkede nüfus yaşlılığı 65 yaş üzerinde ve nüfusun % 7'nin kapsayan bir ülkede o zaman ülke nüfusu yaşlı demektir. Bu göstergelere dayanarak makul Makedonya demografik yaşlanma sürecinden etkilenen olduğunu söyleyebiliriz.

Yaşlanan nüfus neticeleri üç gruba ayrılabilir: demografik, ekonomik ve sosyal. Her grup belirli bir ülkenin demografik, sosyal, ekonomik politikası şeklinde somut önlemler alınması sonuçlarını gerektirir.**Demografik sonuçları** nüfusun yaşlanması: doğal nüfus artışının yavaş büyüme oranı, nüfus ve daha genel ölüm oranının azalması, hareketliliğin (göç) arttırılması. Yaşlanan nüfusun **ekonomik etkileri**: işgücü arzının azaltılması, işgücü verimliliğinde azalma. Yaşlanmanın **sosyal sonuçları** emeklilik yoluyla tecelli edilir ve bu genç insanların güvenilirliği ve bakımını artırır. Genellikle yaşlı bakımı ailelerde, diğer aile üyeleri için geleneksel hale gelmiş, modern ailelerin onlara bakımı ise özel enstitüler

Emeklilikten faydalanma yapısı

tarafından gerçekleşir. İlk durumda aileleri ve yaşlı üyeleri arasında duygusal entegre destek ve güvenlik sağlanmaktadır. Yaşlı ailede maddi, sosyal, sağlık ve manevi desteğine ihtiyacı var.

Fiziksel veya zihinsel engellilik durumlarında, yaşlılara yardım gereklidir. Evli olmayan, çocukları veya akrabaları olmayan eski bir sürü insan var. Onlara sosyal ve sağlık kurumları aracılığıyla yardım sağlanmalıdır. Yaşlanmanın tüm bu etkileri için, her devletin nüfus için sosyal politika ve sosyal koruma sağlamak gerekmektedir.

**Bilginizi kontrol edin
ve kullanın**

1. Yaşlanan nüfus terimi ile neyi kastedilir?
2. Makedonya C.'de demografik yaşlanmanın bir süreci var mıdır?
3. Yaşlanan nüfusun sürecini delillerle sıralayınız?

Ülke	GSYİH milyar olarak ifaed \$ (2008)	nüfus yoğunluğu (km ² insanların sayısı)
ABD	14,264	44
Japonya	4,909	337
Çin	3,860	138
Almanya	3,653	232
Makedonya	9.5	82
AB	17,696	112
Dünya	60,115,459	45

Zenginlik ve nüfus yoğunluğu aile planlaması etkiler

SOSYAL GÜVENLİK VE SOSYAL SİYASET

Modern devletler, özellikle vatandaşların ekonomik, sosyal koruma ve sosyal güvenlik haklarını güvence altına almıştır. Özellikle hastalık, yaşlılık, sakatlık, anelik, işsizlik durumlarda, vatandaşların sosyal güvensizlik ortaya çıkmasını engelleyen, sosyal koruma ve güvenlik sistemi kurmaktadır. Bu sistem, özellikle çalışan temel geçim yoksun durumlarda sosyal koruma önlemleri sağlar. Sosyal koruma ve güvenlik görünüşlerine göre neden olduğu zararlardan yukarıda belirtilen risklerin ortaya çıkmasını, hem de tazminat ödemelerini önlemek için kapsar. Devlet tarafından alınan önlemler ve eylemlerin toplam sayısı, nüfusun her kategoride sosyal koruma ve güvenliğini sağlamak amacıyla, koruma ve güvenlik sağlayacak önlemlere sosyal politika denir.

Sosyal koruma ve siyasetin temel unsuru devlettir. Devlet tedbirler, yasal normları ve kuralları koyarak, vatandaşların sosyal güvenliğini Bu süreçte en büyük katkı örgütlü sendikalar garantiye alır. Tarihsel olarak, sosyal koruma ve

tarafından sağlandı. Bu örgütlü sendikal hareket yoluyla kendi hakları için işçileri mücadele (uygun sosyal politika aktivite pürüzsüz ve tatmin edici bir varoluşsal insan ihtiyaçlarını sağlamak amacı ile oluştu. Ödül, iş, emeklilik, sağlık ya da özürölülük sigortası daha iyi ve daha fazla) etmeye teşvik ett.

Geçiş süreci nedeninden Makedonyada ekonomi, siyasi ile toplumsal değişimleri nedeninden paralel olarak aynı zamanda Anayasal olarak sosyal güvenlik haklarının korunması yeni sistem geçişine sebep oldu. Bu konu üzerinde sosyal güvenlik kanunu ile bazı alt kanunlar getirildi. Kanun sosyal, sağlık, yaşlanma, anelik ve aile kurma, işsizlik ve sosyal ortama adapte olmama sosyal risklerinin tanımlıyordu.

İşsizlik durumunda haklar ve önlemleri sağlamak.

İstihdama hakkı temel bir insan hakkıdır ve dünyanın hemen hemen tüm ülkelerin anayasalarında gömülü olduğundan. Ama yeterli değil devletlerin istihdam hakkını tanımayı. Onları oluşturmak ve pratikte gerçekleşmesi için koşullar gereklidir. Bu amaçla, devletlerde, bir dizi analiz yapılmıştır, mevcut ekonomik ko-

Devlet her işçinin sosyal güvenlik ve korumasını sağlamalıdır

şullarını ayarlayarak ve hangi gelişim programlar ile iş yaratma imkanlarını araştırdı. Bu faaliyetlerin bütünü istihdam politikasının içeriğini oluşturmaktadır.

İşsizlik, insanlara dahil olmak üzere daha fazla haklara sahip: doğru yardım ve işçi bulma aracılığı veya meslek seçimi hakkına; mesleki eğitim ve yeniden eğitim almak hakkına; tazminat ve hastalıkların maliyetinin yarananma hakkına sahip olmak. İşsiz işe işsizlik veya yetersizlik sırasında tazminat hakkına sahip olmak çok önemlidir.

Aşağıdaki gibi işsizliği azaltmak için bir ülke tarafından alınan önlemler farklıdır:

- Yeni iş yaratma, mevcut olanları kapatmadan,
- Yeni iş saatleri belirleme, farklı çalışma saatleri uygulama (haftada 45'ten 35 saat arasında çalışma saatlerinin kısaltılması),
- Mesleki eğitim için, yeniden eğitilmesi,
- savunmasız kişilerin kategorilerinin istihdamına öncelik verilmesi.

Sosyal Güvenlik

Sosyal Güvenlik hayatın tüm dönemlerinde bireylerin ekonomik güvenliğini sağlamak için tasarlanmıştır. Sigorta çoğu engelli, emekliler, veliler ve hastalara, gereklidir.

Hatırla

Sosyal sigorta hukuku öngördüğü diğer durumlarda olduğu gibi, hastalık, iş kazası, bitkinlik, yaşlılık, ölüm ve işsizlik durumunda çalışanların ve onların aile üyelerine koruma sağlamak amacıyla hukuk ve kararlı malzeme tarafından kurulmuştur.

Daha fazla bilgi edin

Sosyal sigorta ilk formlarını "yoksullar için bakım" adı altında İsveç'te kurulmuş ve onlar kitlesel yoksulluk ve kitlesel ölüm etkilerini azaltmak için kullanılmıştır. 19. yüzyılın ortalarından, sanayileşme döneminde, insanlar tarafından el sanatları bırakılarak, üretim ve kitle fabrikalarda istihdam etmeye başlamışlar. İş, zor kötü barınma koşulları ve işçilerin

hiçbir güvenliği yoktu. Hastalıkları, iş kazaları arttı, çünkü sık görülen devamsızlık, işçiler maaş almaz hale geldi. Sosyal reformlar gerekiyordu. 19. yüzyılın sonlarında, işçileri kullananlar sözde «hasta kasasına yardım» kurmaya başladı. Daha sonra bu devlet kasasına dönüştürüldü. Bugünlerde ise İsveçlilerin hepsi vergiler ödemek zorundadır, ödenen bu ücret ve vergiler sayesinde kasa dolar. Çok ihtiyaç duyulduğu zamanda bu kaynakları kullanma hakkını vardır.

Sosyal güvenlik hakkında konuşurken üç sigorta dalı akla gelir: **sağlık, emeklilik ve özürlülük**. Bu dalların her biri sosyal sigorta koruma sağlar. Sağlık sigortası sağlığı bozulmuş veya çalışmak için yetersizlik ile olanlar için sağlık hizmeti sunmak için tasarlanmıştır. **Emeklilik sigortası** yaşlılık halinde veya ölümü, ailesinin üyelerinin bireysel görünümünü sosyal güvenliğinin sağlanması amaçlanıyor. Özürlülük sigortası, sigorta azaltılması veya sakatlık nedeniyle çalışma kapasitesi kaybı yaralanma veya meslek hastalığı için tasarlanmıştır.

Sosyal, sağlık, emeklilik ve özürlülük hayat sigortası ve işçilerin prim ödeme karşı sağladığı bu sigorta ile ilgili hakların kullanımı, işletmelerin ve işverenlerin geliri yanı sıra Makedonya Cumhuriyeti uygun fon bütçesi tarafından sağlanır. Sosyal Güvenlik üç boyutu vardır: sosyal refah, siyasi ve ekonomik.

Sosyal refah; korku insanın maddi yaşamın kurtuluşu görülen, bu da, bireysel çalışma yeteneğine sahip özellikle de oluşur. Siyasi boyutu ise bireye sosyal güvenlik sistemini veren güvenlik anlamında görülür. Bu bir ülkenin cid-

di siyasi istikrarını bozabilecek olumsuz etkileri bir sürü engeller. Sosyal Güvenlik bir ülkede yaşama ve sosyal standartların bir parçasıdır.

Araştırma etkinliği

Sağlık sigortası yoluyla insanların hangi sağlık (hizmetler) türleri kullandıklarını inceleyin. Sağlık sigortası estetik operasyonlar gibi ve hangi koşullar altında insanlara (sigorta) hizmetlerini verir. Sağlık ve emeklilik sigortası hakkını nasıl elde edersiniz.

EKOLOJİ – İNSAN ÇEVRESİNİ KORUMA

İnsan çevresine büyük zararlar vermektedir. Temiz akan sular kirlenmiş, çevrenin pisliklerini taşıyan pislik kanalları haline gelmiştir. Toprak ve yaprak süpürüntüleri endüstriyel atıklar sualtı yaşamı etkilemiştir. Sağlıklı yaşam kuşağı olan biosferin incilmesi ve kaynakların sınırlı oluşu insanları ekolojik plânın içine itmiştir. Hava, su, toprak vb. canlı yaşamı için önemli kaynakların kullanılmasına dikkat etmek için önemlidir. Teknoloji ve sanayi-

nin gelişmesi ile insanların doğadan gereksinimlerinin artması, doğanın dengesiz kullanımına yol açmıştır. Temiz akan sular kirlenmiş, çevrenin pisliklerini taşıyan pislik kanalları haline gelmiştir. Toprak ve yaprak süprüntüleri endüstriyel atıklar sualtı yaşamı etkilemiştir. Sağlıklı yaşam kuşağı olan biosferin incelenmesi ve kaynakların sınırlı oluşu insanları ekolojik plânın içine itmiştir. Hava, su, toprak vb. canlı yaşamı için önemli kaynakların kullanılmasına dikkat etmek için önemlidir. Teknoloji ve sanayinin gelişmesi ile insanların doğadan gereksinimlerinin artması, doğanın dengesiz kullanımına yol açmıştır. Doğanın dengesiz kullanımı ile toprakta verim azalmış, doğal denge bozulmuş olacaktır.

İnsan Ekolojisi, sosyoloji biliminin bir koludur. İkel toplumlarda insan çevre ilişkisini inceleyen Antropoloji içinde ağırlık yine insan ekolojisidir. Çevre düzenlenmesi ve şehir proje tasarımlarında hijyenik ve ekolojik parametrelere uymak insan sağlığını koruyucu standartlara uymalıyız. Dünya nüfusunun hızla artması, hızlı şehirleşme, endüstriyel atıklar, sanayileşme için doğanın katledilmesi, insan sağlığını etkileyen önemli sebeplerdendir.

Günümüzde yaşadığımız iktisadi ve teknolojik gelişmeler özellikle sanayileşmiş toplumları çok ileriye götürmüştür. Yaşam çevresini korumak için kimi devletlerde özel bakanlıklar kurulmuştur. Makedonyada da yaşam çevresini korumak için bakanlık vardır.

Ekoloji (veya çevre bilimi), canlıların birbirleri ve çevreleriyle ilişkilerini inceleyen bilimdir.

Ekosistemse canlı ve cansız çevrenin tamamıdır. Ekoloji ve çevre çok sık kullanılan fakat manaları birbirine karışan iki kelime olmuştur. İnsan çevresi, fiziksel abi-

otik; (toprak, su, hava, iklim gibi cansız faktörler) ve biyotik (üreticiler, tüketiciler ve ayrıştırıcılar) faktörler olmak üzere iki faktör oluşturur. Ekoloji kelimesi; Yunanca ev manasına gelen “oikos” ve bilim manasına gelen “logos” kelimelerinden türetilmiştir. Bu kelime ilk defa 1867 yılında Alman tabiatçısı Ernest Haeckel tarafından kullanılmıştır. Fakat kelime daha evvel de sınırlı olarak kullanılıyordu.

Araştırma etkinliği

Küresel ısınma şu anda en ciddi çevre sorunu olduğunu hava, su, birçok hayvan türünün yok olma, asit yağmurları, kirlilik. vb. Dünya'nın Küresel ısınma nedeni ciddi iklim değişikliği ve onlar kirliliği hava ve su ile birlikte birçok hastalık ve artan ölüm nedeğine neden olur. İnsanlar hala bazı küçük etkinlikler dışında, küresel ölçekte uygun bir eylemi olmamasına rağmen. Bazı bilim adamları zaten bu konuda her türlü tedbiri almak için çok geç olduğuna inanıyor, diğerleri ise hala umut olduğuna inanmaktadır (en azından daha fazla kötüleşmesini durdurmak için). Çevre felaketini önlemek amacıyla, alınan önceki faaliyetler için konuşulan verileri bulun, daha sonra aşağıdaki sorular üzerine bir kompozisyon yazınız:

1. Çevre kirliliği hakkında ne düşünüyorsunuz?
2. Daha ileriye yönelik çevreyi korumak için size göre ne gibi önlemler almak gerekli?
3. Kim küresel ölçekte çevre koruma faaliyetlerinin öncüsü olmalıdır?

İnsani Yardım Faaliyeti

İnsani yardım faaliyeti, silahlı çatışma veya doğal afet (deprem, salgın hastalıklar, su baskını, volkan) sonrası, insan acılarının azaltılması amacıyla örgütlü yardım demektir. İnsani sorunlarını çözmekle uğraşan tüm insani örgüt veya hareketler.

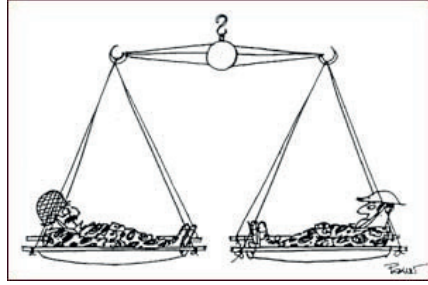
Onlar, bir insani eylem sırasında tarafsız davranmalıdırlar ve silahlı çatışmada bulunan taraflardan hiçbirini temsil etmemelidirler. Onlar tehlikede olan herkese ırk, milliyet, din, cinsiyet, toplumsal konum fark etmeksizin (ayırım yapmadan) yardım etmelidirler.

Uluslararası Kızılhaç komitesi, uluslararası federasyonu ve ulusal dernekleri uluslararası Kızılhaç örgütünü oluşturmaktadır. Uluslararası Kızılhaç komitesi, bu uluslararası yardım faaliyetinin kurucu organıdır. Onun görevi, silahlı çatışmalar ve huzursuzluklar sırasında savaşıyan taraflar arasında tarafsız arabulucu olarak hareket etmektir. Silahlı çatışmada bulunan devletlerin anlaşmalarıyla, uluslararası ve iç savaşlarda, iç huzursuzluklarda mağdur durumdaki insanlara koruma ve yardım eli uzatıyor, açık hava hastaneleri kuruyor vb. Bu insani örgütün logosu beyaz alanda kırmızı haç simgesidir. Onun misyonu; insan acılarını önlemek ve azaltmak, yaşam ve sağlığı korumak; insanlara saygıyı ve haysiyeti sağlamak; hastalıkları önlemek; insan sağlığı ve sosyal refah için çalışmak; yardım için hali hazırda olmak ve dayanışma ile insanlığın evrensel duygusunu sağlamaktır.

- Uluslararası Kızılhaç faaliyeti, yedi temel ilke oluşturmaktadır. Devletler bu ilkelere her zaman saygı duyma durumundadır;

- İnsani yardım – silahlı çatışmalarda yaralılara ayırım yapmadan yardım etmektir. Amaç, yaşam ve sağlığın korunması ve her şahsın haysiyetine saygı duymaktır.

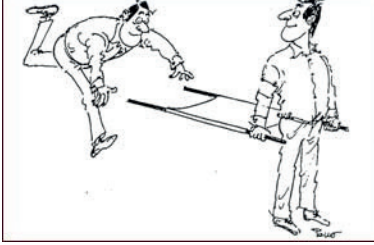
- Tutkusuzluk – sınıf ve ırk ayırımı yapmadan insanların ihtiyaçlarına göre, acılarını dindirmek;

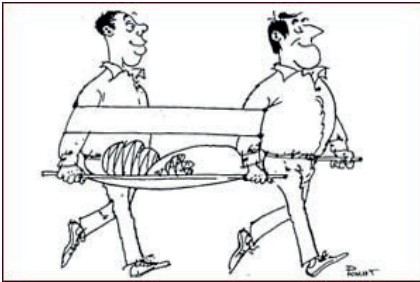
- Tarafsızlık – güvenliği korumak; hareket etmek, silahlı çatışma sırasında din, sınıf, ırk veya siyasi aitlik fark etmeksizin hiç kimseyi korumaz;

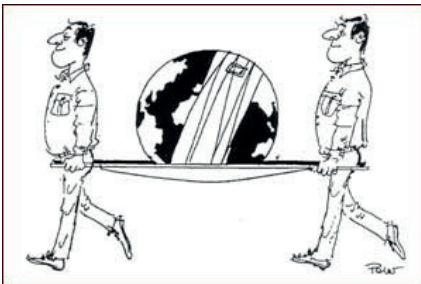
- Bağımsızlık – Kızılhaç'a ait tüm milli hareketleri, insani yardım etkinliklerini kendileri planlayıp örgütlemektedirler.

- Gönüllülük – insani yardım etkinlikleri şahsi çıkarlara değil, gönüllü çalışmalara dayalıdır.

- Birlik – uluslararası çapta tanınmış bir devlette herkesin erişebileceği sadece bir Kızılhaç milli birliği yer alabilir; insani etkinlik, ülkenin her yerinde uygulanması gerekir.

- Evrensellik – Kızılhaç bir dünya yardım faaliyetidir; onun ulusal kuruluşları aynı pozisyon, işbirliği ve eşit haklara sahiptir.

Daha fazla öğren

Sınır tanımayan doktorlar, uluslararası insani yardım sivil topluluk kuruluşudur. Örgüt, silahlı çatışma, salgın hastalık, doğal veya suni felaket mağdurlarına tıbbi yardım sunmaktadır. Bunun yanı sıra değişik nedenlerden tıbbi yardıma erişemeyen veya olanağı olmayan herkese yardım eli uzatmaktadır. Merkezi Cenevre'de bulunan örgüt, 1971 y.'da bir grup Fransız doktoru tarafından kurulmuştur. Her yıl yaklaşık 3000 doktor, hemşire ve diğer tıp çalışanları değişik görevlerle dünyanın dört bir yanına gitmektedir. Dünya çapında 70'den fazla devlette faaliyet göstermektedirler (temel sağlık hizmetleri, halkı aşıyor, hastane ve sağlık ocakları kuruyor, yerel halkı eğitiyorlar, değişik sağlık programları uyguluyorlar vb.) Ayrıca Nobel Barış ödülünü kazanmışlardır.

Bilginizi kontrol edin ve kullanın

1. Hangi koşullar altında en belirgin insani yardım etkilidir?
2. İnsani eylemlere gençlerin katılımı örneklerle açıklayınız.

AVRUPA VE DÜNYA'DA BİZ

ÇAĞDAŞ DÜNYA VE KÜRESELLEŞME

Bugün gezegenimizin sakinlerinin bölge ve sayısının büyüklüğüne göre değişir, 6 milyar kişi yaşıyor. 200'den fazla tanınan yerleşim ve bağımsız devletlerin 6 kıtada dağılmış. Dünyanın en yoğun nüfuslu kıtası Avrupa ve en seyrek Avustralya'dır. Düşünün en büyük ve en kalabalık ülkeleri Çin ve Hindistan, nüfusu küçük ve büyüklüğüne göre, Barbados, Andora, Monako, San Marino olarak belirtiyor.

Ama ülkeler doğal kaynaklar ve sosyal gelişim derecesine göre farklılık gösterir. Bu farklılıklar iklim, bitki örtüsü, coğrafi faktörler, farklı doğası ve potansiyel enerjinin sonucudur, ama onların tarihsel ve sosyo – kültürel gelişiminde farklılıklar mevcuttur. Ülkelerinin gayrisafi hasılanın gelişiminin en iyi göstergesidir.

Ona göre, dünyanın en gelişmiş ve en zengin ülkeleri Kanada, Norveç, ABD, Japonya (kişi başına düşen gayri safi ürün yıllık 35,000 \$), ve en az gelişmiş ve en fakir ülkeler örneğin; Sierra Leone, Etiyopya, Burundi (kişi başına en fazla 500 \$ yıllık brüt ürün ile). Dünya gerçekten çok farklı olduğunu ve bunun yaklaşık 5000 farklı dili konuşulan daha birçok lehçeleri bu gerçeği, farklı dinler, milletler ve etnik gruplar, farklı kültürler, inançlar, gelenekler, sosyal toplulukların yüzlerce çeşitidir. Üretim biçimi, yaşam tarzları, meslek geliştirme, gümrük her yerde farklıdır. Bugünün medeniyetinde bir kültürel zenginlik ve değerlerdir. Dünyanın diğer tarafında sadece farklı olmakla gelişmiş ve

zengin ülkeler bölünmüş ve yoksul ve dezavantajlı olduğunu göstermektedir. Genellikle, zengin ülkelerin aynı anda en gelişmiş ve teknolojik olanlarıdır. Onların üretim ve sanayi son derece üretken, modern bilgi ve iletişim cihazları oldukça yaygındır ve kitlesel nüfus ve sağlık korunmaktadır eğitilmiş olanları vardır. Bu ülkelerde işsizlik nispeten düşük olması özelliğidir. Çoğu sakinleri kentsel alanlarda yaşıyor. Temel yaşam dışında kültür, eğlence, spor ve rekreasyon için birçok ayrı bir fona ihtiyacı vardır. Diğer grup ülkelerde - az gelişmiş ve yoksul, ilkel üretim ağırlıklı ve çoğunlukla tarım ve modern bilim ve teknoloji az temsil edilmektedir. Genellikle yüksek okuma – yazmama, doğurganlık ve çocuk ölümlülüğü ve göreceli kısa hayat mevcut. Genellikle salgın hastalıklar ve bazen açlık. Zengin ve fakir ülke arasındaki farklılıklar insanlığın en büyük problemlerinden biridir.

Uluslararası toplumun az gelişmiş ve yoksul ülkelerin gelişimini hızlandırmak için birçok önlem alıyor olsa da, çok az sonuç vermektedir. Bu hepimizi etkiler ve toplu destek, dayanışma ve geliştirmekte olan ülkelere yardım gerektirir. Bugünün dünyasının sonraki özelliği daha bağlı ve iç içe oluyor. İşbirliği, ülkeler ve halklar arasındaki bağları artmaktadır.

Bu sürece dünyanın küreselleşmesi diyoruz. Ülkeler daha önce kendi aralarında dünya ticaretinin gelişimi ve modern bilgi teknolojisinin kullanılmasıyla birbirlerinden haberdar olmak, tanımak için, iletişim kurmak, birlikte aynı iyi üretmek ve tüketmek. Kitle ileti-

şim araçları yüz milyonlarca insanlarda mevcuttur (televizyon, radyo, basılı, internet). Örneğin; dünyanın büyük ticari firmaları Coca-Cola, Nestle, Ford, Microsoft, Mitsubishi her yerde imalatı ve satışları mevcuttur.

Ülkeler ve insanlar dolayısıyla birbirine bağlı olurlar. Bazı nedenlerle bilim adamları gezegenimiz «global köy» dediğimiz bu «bilgi karayolları» ile karşılaştırılır.

Ama daha dünya küreselleşmiş ve birbirine bağlı hale, daha o kurum ve yön sağlayacak organizasyonlar için ihtiyaç ve ortak hedeflere ulaşma yolunda gelişimini koordine artırır ve benzersiz bir uygarlık değerleri ortaya koyar. Böyle, birçok devletlerarası, devlet dışı, profesyonel, insani ve diğer organizasyonlar ve dernekler. Onların görevi toplumların gelişimini koordine etmek ve önlemek çünkü devletler arasındaki artan ekonomik ve sosyal farklılıkları çözmek, ortaya anlaşmazlıkları ve silahlı çatışmaları artmasına neden olur.

Birleşmiş Milletler (BM); insan haklarına ve özgürlüklere saygıya dayalı uluslararası çatışmaları önlemek için hareket eden, evrensel bir dünya örgütüdür. San Francisco'da 1945 yılında kurulmuştur. Onun ana organlar Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi'dir, her yıl düzenli olarak toplanır.

Organizasyon ihtisas kuruluşları ve daha dengeli bir dünya kalkınma yönünde hareket örgütleri vardır. Örneğin; FAO - (Gıda ve Tarım), UNESCO - (Eğitim Bilim ve Kültür), UNIDO - Endüstriyel Kalkınma ve diğerleri. Birleşmiş Milletler Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu faaliyetleriyle ortak hareket etmeye başladı. Banka ve Fon projeler aracılığıyla uygun koşullarda gelişmekte ülkelere borç verilmesiyle

işlerini teşvik etmektedir. Ama dünya-daki tüm ülkelerin ve tüm insanların barış, insani ve kalkınma amaçlara yönelik kamuoyu ve kolektif eylem oluşturulmasına katılmak çok önemlidir.

Ödev

Dünya'nın çeşitlilik ve bölünmesini açıklayan bir kompozisyon yazınız.

AVRUPA VE BÜTÜNLEŞMESİ

Avrupa Birliği yaratma

Avrupa her zamandan beri çok farklı ayrılmış ve tezatlıydı. Avrupa'da en küçükten en büyüğe, çok gelişmiş olandan en gelişmemiş olan devletler bulunuyor. Genelde Hint – Avrupa dil grubundan olan yüzlerce dil konuşulmaktadır. Dinler arasında Hristiyanlık hakimdir ve buraya Katolik, Ortodoks, Protestan dinleri dahil olduğu gibi İslam dini, Musevilik ve bir çok din daha yer almaktadır. Bu farklar, bütün Avrupa tarihi boyunca, bir çok savaşa, çatışmaya, gerginliğe neden olmuşlardır. Antik Yunan devletçiklerinin yürüttükleri savaşlar biliniyor, Makedon, Roma, Bizans ve Osmanlı gibi büyük İmparatorlukların işgalleri dillere destan olmuştur.

Ortaçağ'da, uzun süreli din savaşları yürütülmüştür. 19. yüzyılda Napoleon savaşları, 20. y.y'da ise, çoğunlukla Avrupa toprakları içerisinde yürütülen iki dünya savaşı yaşanmıştır.

Buna karşılık, Avrupa'da çoktan beri, kıtanın birleşmesi, tek pazarı ve sınırları açık olan, zengin ekonomik ve kültürel değişimi, en büyük isteğinin insan haklarına ve vatandaş özgürlüklerine saygı duymaktan ibaret olan büyük bir devletler birliği oluşturma amaçlı barışçıl hareketler ve fikirler mevcutmuş. Milletlerarası işbirlik ve eşit haklılık aracılığıyla Avrupa'nın barışçıl şeklinde birleşmesine ait ilk fikirler arasında, daha 1849 yılında tanınmış Fransız yazarı Viktor Hugo'nun fikirleriymiş. Onun kehanet sözleri tanınmıştır; "Bir gün gelecek, bu kıtanın bütün milletleri daha yüksek dereceden oluşan bir birliktelikte birleşerek kendi özelliklerini ve kimliklerini kaybetmeden bir Avrupa kardeşliği kuracaklar.

Bir gün gelecek ki, açık fikirler pazarında akıllar tek savaşlarını yürütecekler. Bir gün gelecek ki, oy pusulaları kurşun ve bombaların yerini alacak”.

İkinci Dünya Savaşı'nın faciası, milli devletlerin, diğer devletlerin çıkarlarını düşünmeden, sadece kendi çıkarlarına dayanarak kendi vatandaşlarına ekonomi başarı sağlayamayacaklarını gösterdi. Fransız siyaset adamı Robert Şuman bunu en iyi bir şekilde ifade etmektedir; “Herkesin birbirimize ihtiyacımız olduğu inancını taşıması gereklidir. Devletler karşılaştıkları büyük sorunları sadece kendi güçleri yardımıyla atlatmaya yetenekli değildir”.

Avrupa işbirliğinin ilk aşaması, **Avrupa Ekonomi İşbirliği Örgütü**'nün kurulduğu 1948 y.'dan önce başlamıştı onun görevi, savaşta zarar görmüş Avrupa ülkelerine adalı Amerikan yardımını dağıtmakmış. Almanya'nın ağır endüstrisinin kontrol altında tutulması amacıyla, Fransa dışişleri bakanı Robert Şuman, Federal Almanya Cumhuriyeti ve Fransa'da kömür ve çelik üretimini denetleyecek Avrupa Topluluğunun kurulması ile ilgili plan teklifinde bulundu. Teklif 9 Mayıs 1950 y.'da kabul edildiğinde, bugün Avrupa Birliği'nin doğum günü sayılır ve her yıl “Avrupa Günü” olarak belirlenmektedir. Bu teklifi daha sonraları İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg destekledi.

1951 y.'da Paris'te, altı ülke; Federal Almanya Cumhuriyeti, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg, **Avrupa Kömür ve Çelik Birliği**'nin (AKÇB) kurulmasına önayak olan anlaşmayı imzaladılar. Avrupa Kömür ve Çelik Birliği, üye ülkelerin işbirliğinin başlamasını temsil ediyordu. Bu birkaç ülke, sembolik bir şekilde, kömür ve çelikle ortakça yönetme kararını aldılar. Savaş hammaddeleri ise, barışma ve barış sağlama aracına dönüşmekteydi.

1973 y.'da Avrupa ekonomi topluluğuna Danimarka, İrlanda, Birleşmiş Krallık ülkeleri de katılarak üye ülkeleri sayısı 9'a çıktı. 1995 y.'da Avrupa Birliği'ne üç ülke daha; Avusturya, Finlandiya ve İsveç katıldı. Günümüzde ise Avrupa Birliği 27 üye ülkeden oluşmaktadır.

				
Avusturya	Belçika	Kıbrıs	Çek Cumhuriyeti	Danimarka
				
Estonya	Finlandiya	Fransa	Almanya	Yunanistan
				
Macaristan	İrlanda	İtalya	Letonya	Litvanya
				
Lüksemburg	Malta	Polonya	Portekiz	Slovakya
				
Slovenya	İspanya	İsveç	Hollanda	Birleşik Krallık
				
Bulgaristan	Romanya			

Avrupa Birliği Sembolleri;

Semboller, Birliğin bayrağı ve marşıdır. Avrupa Birliği bayrağı mavi zemin üzerinde, daire şeklinde dizilmiş on iki altın sarısı yıldızdan oluşmaktadır. Yıldızların beş ucu Birlikteki halkaların birliğini simgelemekte, yıldız sayısının (12) seçimi ise sayının simgesine bağlıdır.

Bu sayı, mükemmellik ve birlik sembolüdür. **Avrupa birliği marşı** besteci Ludwig Van Beethoven'in 1823 y.'da bestelediği "Neşeye Övgü" dokuzuncu senfonisinden alınmıştır. Bu marş, Beethoven'in dünya-daki milletlerin ve ırkların birleşmesine ait var olan ileri görüşlülüğünün belirtisini yansıtmaktadır. Avrupa marşı, Avrupa bayrağı, Avrupa pasaport modeli, ortak Avrupa kimliği yada ortak aitik duygusuna destek sembollerini oluşturmaktadırlar. Avrupa banknotlarının ve demir paraların uygulanması ve Şengen bölgesinde pasaport kontrollerinin kaldırılması, insanlarda tek bir coğrafya bölgesine ait olduklarına dair bir duygu yaratılmasına etki etmektedir.

Avrupa Birliği'nin en önemli üç kurumu şunlardır: Avrupa Birliği Konseyi, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Komisyonu. Bu ortak enstitüler hem başlı başına üye ülkelerin, hem de Birliğin ortak çıkarlarını temsil etmektedir. **Avrupa Birliği Konseyi;** üye ülkelerin çıkarlarını temsil eden en önemli karar getiren enstitüdür.

Avrupa Parlamentosu; Avrupa Birliği vatandaşlarını temsil eden seçilmiş bir kurumdur. **Avrupa Komisyonu;** Avrupa Birliği'nin icra idaresidir.

Hatırla

Avrupa Birliği oluşturma ana faydası bir ortak pazar kurulması. Birliğin bir ülkesinde üretilen mallar serbestçe diğer Avrupa Birliği üyesi ülkede satılır ve böylece gümrük ödenmiyor. Avrupa Birliği Ortak Pazar ve sermayenin serbest dolaşımını sağlar. Bu, Avrupa Birliği üyesi bir ülkede bir şirket ya da bireysel bir başka ülkede bir fabrika satın alabilirsiniz ya da yeni inşa etmek anlamına gelir. Euro - Ortak bir Avrupa pazarı oluşturma benzersiz para alınması gerekmişti.

Bilginizi kontrol edin ve kullanın

1. Birleşmiş Avrupa fikrinin yaratıcıları kimlerdir?
2. Avrupa Birliğinin oluşma adımlarını açıkla?
2. Avrupa Birliği'nde insanların, malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest hareketi nasıl gerçekleşiyor?

Avrupa Birliği Bayrağı

Avrupa Birliğinde Özgürlük, Adalet ve Güvenlik

Avrupa birliği sayesinde, üye ülke vatandaşları, bütün Avrupa dahilinde yolculuk yapabilir, oturabilir ve çalışma imkanları vardır. Örneğin; İngiltere'den bir öğretmenin Viyana'da bir okulda İngilizce dersi vermesi mümkündür, üniversiteden yeni mezun olmuş bir Fransız, Belçika'daki bir devlet kurumunda açılan iş ilanına başvuru yapabilir. Birlik üye ülkeler arasında karşılıklı olarak yüksek eğitimin tanınmasına ait sistemin uygulamaya başlamasıyla birlikte, Avrupa vatandaşlarına bu imkan sağlandı. Üniversitelerin eğitim vermesi ve eğitime gerekli kaliteyi sağlayacaklarına dair uzlaşmaya vardılar. Bu şekilde birliğe üye herhangi bir ülkeden bir şahıs, polis, silahlı kuvvetler ve dışişleri hizmetleri dışında, sağlık, eğitim ve diğer kamu alanlarında çalışabilir.

Birlik yıllarca kendi vatandaşlarına hareket ve dolaşım özgürlüğünü ve güvenliğini bir sürü anlaşma ile sağlamaktadır. 1985 y.'da Birlik çerçevesinde yolculuk yapanların yaşamını kolaylaştırmak için adım atıldı. Belçika, Fransa, Almanya ve Hollanda hükümetleri Lüksemburg'un küçük kasabası olan Şengen'de bir sözleşme imzaladılar. Aralarındaki sınır geçitlerine, milliyetine bakılmaksızın insanlara uygulanan bütün kontrollerin kaldırılması, Birliğe üye olmayan ülkelerle olan kendi sınır geçitlerinde kontrolleri uyumlaştırma ve ortak vize politikası uygulaması konusunda uzlaşma sağladılar. Bu şekilde, Şengen bölgesi olarak bilinen, iç sınırları olmayan bir bölge oluşturdular.

2004 y.'dan beri, Avrupa Birliği içerisinde yolculuk yapan Avrupa vatandaşları, kendi yönetimlerinden, Avrupa Sağlık Sigortası kartına sahip olmuşlardır. Bu kart, başka bir ülkede bulunduğu sırada hastalanan kişinin, sağlık harcamalarının karşılanmasına yardımcı olur.

Birlik, göçmenleri takip etme ve yasadışı göçün engellenmesine adanmış başarılı bir sistem oluşturmıştır. Koordine edilmiş etkinlikler sayesinde, örgütlü suç, insan ticareti ve özellikle kadın ve çocukların, çeşitli biçimlerde sömürülmesiyle mücadelede başarılı sonuçlar elde etmektedir.

Avrupa'nın daha güvenilir olması amacıyla Avrupa Birliği ülkeleri, polis çalışmaları ve hukuk alanlarında işbirliği yapmaktadırlar. Bu konuda Birlik en büyük ilerlemeyi, Evropol'u kurmakla kaydetti. Evropol, polis ve gümrük memurlarından oluşan Avrupa Birliği bünyesi olup, iyi örgütlenmiş etkinliklerle, uluslararası suça karşı başarılı bir mücadele yürütmektedir. Ocak 2004 y.'da, Avrupa takibinin yürürlüğe girmesiyle Birlik, üye ülkelerin ulusal soruşturma yetkililerinin, suç soruşturmaları ve suçluları iade etme süreçlerini yürütmelerini kolaylaştırdı. Aynı zamanda Avrupa Birliği üye ülkeleri ABD ve Kanada'nın dahil olduğu NATO (Kuzey Atlantik Paketi)'da Ortaklık için Barış ve İstikrar Paketi, savunma sözleşmelerine katılmaktadır.

Ancak Avrupa Birliği, diğer Avrupa kurum ve kuruluşlara rağmen hemen hemen tüm Avrupa ülkelerini ait olduğudur. Bu tür Avrupa kıtasında barış ve refah için çaba yönlendirir demokrasi ve insan haklarının geliştirilmesi ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Avrupa Konseyi vardır.

Avrupa Kimliği

“Biz devletleri değil, vatandaşları birleştiriyoruz”

Fransız siyasetçi Jean Monnet

Avrupa Birliği, yarım yüzyıldan fazla var olan ve bu süre içerisinde, kendi kimliğini oluşturan ve temel değerleri yarattı. Barış ve çatışmaların barışçıl yolla çözümü, Avrupa'nın temel değerleridir. Birlikte eşitlik ve birlik prensipleri yürürlükte, Birlikte herkes kanun karşısında eşittir ve hiç kimse kendisini hiçbir esasa göre incitilmiş veya ayrılmış hissetmemelidir.

Avrupa Birliği'nin, “Farklılıklarda birleşmiş” sloganı da bunu kanıtlamaktadır. Hareket özgürlüğü, Avrupa vatandaşlarının ayrıcalığıdır. Onların, bütün Birlik Çerçevesinde yaşamalarına ve yolculuk yapmalarına, isteklerine göre iş seçmelerine, Avrupa eğitim programlarına göre öğrenim görmelerine imkan sağlayan Avrupa modeli pasaportları ve sürücü ehliyetleri vardır. Örneğin; 2007 – 2013 yılları arasındaki sürede, 3 milyon üniversite öğrencisi, Avrupa Programı “ Erasmus” a göre eğitim imkanına sahip olmuştur.

Avrupa Birliği'nin kendi kimliğini oluşturduğu temel değerlerden biri, dayanışmadır. Birliğe üye ülkeler, özellikle doğal afetler ve kötü hava koşulları arasında, karşılıklı dayanışma göstermektedirler. Birliğin özel bir edinişi de, vatandaşların temel haklarına saygı duyulması ve Adaletin hükmüdür.

Vatandaşların hak ve özgürlükleri, üye ülkelerin ulusal Anayasalarında içeril-

miştir. Bütün bu temel değerler, Avrupa Kimliğini oluşturmakta ve bu yüzden onlar sürdürülmelidir. Avrupa Kimliği, bakımından AB vatandaşları dünyanın diğer nüfuzundan farklıdır. AB, ona üye ülkelerin milli değerler zenginliğini oluşturan ortak değerler mirasını korumak için tek seçenektir.

Avrupa Birliği'nin Genişlemesi

Avrupa Birliği, üyelik kriterlerini karşılayan her Avrupa ülkesine açıktır. Genişleme ile Birlik, hem kendi yüzölçümünü ve nüfuzunu artırır hem de bütün anlaşmazlıklar ve çatışmaları aşmaya çaba göstermektedir. Avrupa Birliği'nin genişlemesi, Birliğe üye olmak isteyen ülkeler için olduğu gibi, birlik için de büyük önem taşır. Avrupa Birliği'nin onca yıl süresinde başarılı işlevselliği “Sadece Birleşmiş Avrupa, güçlü Avrupa olabilir” fikrini kanıtlamaktadır.

Avrupa Birliği'nin genişlemesi, Birliğin eski ve yeni üye ülkelerinde ekonomi gücünün artması ve yeni iş yerlerinin açılması da demektir. AB'ne girmekle vatandaşlara, Birliğe üye herhangi bir ülkeye engelsiz yolculuk yapıp eğitim görme ve çalışma imkanı sağlamaktadır. Bununla birlikte AB ülkeleri vatandaşlarının yaşam biçimleri de iyileşmektedir çünkü Birliğe girmekle, her günkü yaşam ve güvenlikle ilgili alanlarda daha iyi koşullar yaratmayı başardıklarını göstermişleridir. AB'nin yeni üye ülkelerle genişlemesi, kültür zenginliğinin ve çeşitliliğin artması, fikir değiş tokuşu imkanları ve milletler arasında daha iyi anlayış anlamına gelmektedir.

**Bilginizi kontrol edin
ve kullanın**

1. Avrupa Birliği'nin kimliği hangi değerlerle belirlenmektedir?
2. Avrupa Birliği'nin genişlemesi edimleri nelerdir?

Avrupa Ailesinin Bir Bölümü Makedonya

Avrupa Birliğine aday ülke statüsünün elde edilmesi, Makedonya'nın, sadece coğrafi anlamda değil, Avrupa'nın bir parçası olduğu gerçeğini kanıtladı. Avrupa milletleriyle birlikte tarih boyunca yaşananlar ve Avrupa'nın zengin kültür mirasında Makedonya'nın büyük katkısı, Makedonya'nın yerinin kesinlikle Avrupa'da olduğunu göstermektedir. Bir çok diğer ülke gibi, Makedonya Cumhuriyeti de Avrupa Birliği'nin bir parçası olmasını istemektedir.

Bağımsızlığından beri Makedonya, Avro Atlantik oluşumlarına ve enstitülerine bütünleşmeye yöneldi. Bu bütünleşmeye götüren yollara, Makedonya C.'i, 1995 yılında, iki Avro Atlantik bütünleşmeleri; Avrupa Birliği ve NATO ile diplomatik ilişkiler kurduğunda başladı. 2000 yılında Avrupa Konseyi, İstikar ve Birleşme Sözleşmesi ile ilgili Makedonya'yla anlaşmalar konusunda yönergeler sundu. 2001 y.'da ise Avrupa Bütünleşmesine doğru ilk büyük siyasi adım, 1997 y.'da Makedonya'nın Birliğe üyeliği konusunda siyaset yürütme amacı olan Avro Atlantik Bütünleşmesi Komitesinin kurulmasıyla yapıldı. Bu komite, Makedonya başbakanının doğrudan yönetimi altına olup

bütün bakanlar, Makedonya Halk Bankası başkanı ve Makedonya Bilimler ve

Sanatlar Akademisi başkanından oluşmaktadır.

Lüksemburg'ta anlaşmalar sona ermiş ve bu sözleşme imzalanmıştı. Makedonya Cumhuriyeti Meclisi bu sözleşmeyi onayladı. Makedonya Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliğine Bütünleşme süreçleri, onun var olan bütün

kaynaklarının güçlü angajman ile birleşmesini ve siyasi yanlı yanaşımdan kaçınılmasını gerektiriyordu. Daha sonra, Hükümette ve Mecliste Makedonya Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliğine bütünleşmesi siyasetinin yürütülmesi ile görevli başka bünyeler de kuruldu.

Birliğe üye olmakla ülkemizin, Birliğin bütün enstitülerinde temsilcileri olacak. Onlar Makedonya'nın çıkarlarını temsil edecek ve aynı zamanda Birliğin ilerideki gelişmesi konusunda çaba harcayacaklar.

Bunun gerçekleşmesi için ülkemiz, Avrupa Birliği standartlarına bizi yaklaştıracak büyük sayıda reformlar yapmalıdır. Avrupa birliğine üye olma umutunu yıkmamak için Makedonya bir an evvel İstikrar ve Asosiation kurumundan öngörölmüş istemlerin yerine getirmesi gerekiyor.

Makedonya mecburi Avrupa ruhunda gelişmesi şartlardan biridir. Kendi sınırları içerisinde daimi barış ve güvenliği ile demokrasinin güven altında alması gerekiyor, bununla beraber hukuk ilkelerinin hüküm sürmesi de istemler arasındadır. Ekonomi istikrarlığı, bir de vatandaşlarına her zaman gelişmekte olacak sosyal güvenlik garantisini büyütmesi gerekiyor. İşsizliğin ile yaşam çevrelerinin kirlenmesini azaltması gerekiyor. Ancak bu şekilde bizim güneşimiz Avrupa yıldızlar bayrağında yer alabilecektir.

**Bilginizi kontrol edin
ve kullanın**

1. Birliğe üye olmak için Makedonya Cumhuriyeti ne yapmalıdır?
2. Birliğe üye olduktan sonra, Makedonya Cumhuriyeti ne kazanacak?
3. Avrupa Ailesine Makedonya'nın girmesi için senin katkın nedir?

AVRUPA VE DÜNYA'DA MAKEDONYA

Ülkemiz Avrupa'nın kalbinde, Balkan Yarımadası üzerinde her zaman önemli olmuştur, ancak gelişmiş ve Avrupa'nın barışçıl bir bölgesidir. Avrupa ve dünya çapında Makedonya küçük ve nispeten gelişmemiş devlettir. Denize hiç çıkışı olmayan bir ülke, doğal zen-

ginliğe, enerji ve hammadde potansiyeline sahip olmayan. Ancak, Avrupa ve dünyada, ülkemizde özgürlük için verdiği mücadelede huzurlu siyaseti ve özellikle yaratıcı insan potansiyeli iyi etnik ilişkiler, kültürel mirası ile tanınır.

Makedonya'nın görkemli geçmişine tanıklık eden kültürel ve tarihi eserleri ile zengin olduğu bilinmektedir. Ayrıca burada Slav okuryazarlık ve eğitim özellikle Kutsal eylem ile, Avrupa'da yayılmaya başladığı bilinmektedir. Aziz Kiri ve Aziz Metodiy, daha sonra Aziz Kliment ve Aziz Naum'da Ohrid Üniversitesi kurucuları, Avrupa'nın en eski üniversitelerinden biridir. Makedon ortaçağ ressamı, fresk resimleri ve oyma eserleri bugün dünyada çok ünlü olan, yanı sıra Makedonya mimarisi, el sanatları ve kilise sanatıdır. Avrupa ve dünyada Atalarımız tarafından yürütülen İllinden Ayaklanması ve kurtuluş savaşları yine yaygın bilinir.

Ancak birçok tarihsel nedenlerle, 1944 yılın'da kendi devletinin bile yaratılması için ve özellikle 1991 yılın'da tam bağımsız ve egemen bir devlet olarak kuruluşundan beri Makedonya'nın uluslararası sahnede ve siyaseti üzerinde etkin hale gelir.

1993 yılın'da Makedonya Birleşmiş Milletler üyeliğine kabul edildi, daha sonra tüm kurum ve kuruluşlarına dahil edildi. 1995 yılın'da Avrupa Konseyi aday üyesi olduğu kabul edildi, AGİT ve Barış İçin Ortaklık. Ülkemiz Avrupa Birliği ile yakın işbirliği içerisinde ve bu işbirliği ve ticaret konusunda bir anlaşma imzalamıştır.

Kısa bir süre Birliği'nin ortak üye olması gerektiğini ifade edilir. Tabii ki Ma-

kedonya'nın uzun vadeli hedefi, AB, NATO ve Avrupa entegrasyonunun tüm gruplarına tam üye olmasıdır.

Bu durumda, Avrupa birliğine tam katkıda verecektir, onun siyaseti, temsili, yargı, yürütme ve savunmasına katılacaktır. Ama Birliğe tamamen üye olmak için ülkemizde iç hukuk ve demokratik düzeni sağlamak ve korumak, tüm insan haklarını ve temel sivil özgürlükleri ve vatandaşların güvenliğini yüksek derecede garanti etmek gerekmektedir. Daha da önemlisi, büyük ölçüde vatandaşlar arasında işsizlik ve yoksulluğu azaltmak için, ihracatını artırmak için, onların üretim, verimlilik, kalite ve malların rekabet gücünü artırmak ve sivil eşitlik, barış ve tüm uluslardan vatandaşların işbirliği sahip olmasıdır dinler ve sınıfları gözetmeksizin.

Makedonya Avrupa ülkesi gibi önemli ve diğer tüm ülkelerin barış ve işbirliği politikasını sürdürmeye devam ettirmek, ülke komşuluk ilişkileri ile bölgesel ve tüm uluslararası girişimlere katılımını sağlamak, Avrupa ve dünya

ile ilgili açık olmayan ve bağlanırlı anlaşmaları ve faaliyetleri sürdürmesidir.

Ödev

Avrupa ve Dünya'da Makedonya, konulu bir kompozisyon yazınız; kompozisyon rehberi aşağıdaki sorular olsun:

1. Makedonya, Avrupa Birliği'ne üye olduğunda Makedon vatandaşlarının hayat nasıl olurdu?
2. Makedonya'nın Birliği üyeliği gençlerin faydaları ne olurdu?

Terminolojik Sözlük

A

Asosiyasyon- arkadaşlanmak, samimileşmek, yaklaşmak

Anonim şirket - sermayesi belirli ve parayla bölünmüş, borçlardan dolayı yalnız malvarlığıyla sorumlu bulunan şirket.

Antropoloji – kültür bilimidir. Antropologlar tüm toplumları, kültürleri, insan kalıntılarını ve fiziksel, biyolojik yapılarını inceler.

Anayasa – en yüksek yasa önemli anlamına gelen Latince kelime constitutio, türetilmiş bir devletin en yüksek yasal hareket.

Anlaşma – karşılıklı siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkileri düzenleyen iki veya daha fazla devlet arasında bir anlaşma.

Arkeoloji – kazı bilimi veya kazıbilim; kazı vb. Yöntemlerle ortaya çıkarılan tarihi yapıtları kültürel, sanatsal ve tarihsel yönden inceleyen bir bilim.

Avro Atlantik – çok sayıda ve farklı taraflarının (siyasi-askeri yönler, ekonomik, çevre ve enerji güvenliği) yanı sıra, iyi yönetim ve bireysel haklara saygı şeklinde kendini gösteren insan güvenliği boyutudur.

Ayrımcılık – bireyler veya gruplarla eşit ilişkileri; çoğunluğa sahip müsadere veya hak ve özgürlükler (mal) yoksunluk

B

Başbakan – İlk bakanı, hükümet başkanı

Bildirge – bir veya daha fazla ülkenin anlaşmaya vardıkları, saygı duyacaklarına dair resmi yada törenli bildiri.

D

Demokrasi – insan, eşitlik ve her vatandaşın hakkı hükümetin halk ve devlet işleri hakkında kararlara katılmak.

Diktatörlük – bireyin veya sık olağanüstü sosyal durumlarda kazanılır sınırsız güç sınırlı bir grup, ve diğerleri tarafından hükümet biçimidir.

Demografi – çalışma popülasyonunda (yapısı, hareket, doğal büyüme, doğurganlık, ölümlülük) ile ilgilenen bilim.

Ç

Çatışma – çatışma, anlaşmazlık, tartışma, silahlı çatışma.

E

Ekonomi – bireysel işletmelerin çalışma kuralları;ekonomiyi yönetme becerileri;iyi bir yaşam ve faydalı ev için gerekli beceri edinimi

Endüstri – organize ve insanlar belirli sosyal aktivite gerçekleştirirken haline geldiği karmaşık ve çoklu ilişkiler düzenlenmiş biçimi.

Etnosentrizmi – tutum kendi grup diğerleri üzerinde kendi ırksal ve kültürel özellikleri için üstün cins bir toplum olduğunu, duygular ve önyargılar ile nüfuz.

Etnik grup – üyeleri ortak toprak yaşam dayalı inşa aidiyet duygusu ilişkili bir grup, bir ortak dil, din, gelenek, görenek, kültür.

Evlilik – dayanıklı ve genel kabul görmüş düzenlenmiş cinsel ve diğer sosyal ilişkiler ve bağlantıları dayalı karış cinsten bireylerin bir topluluk.

G

Gruplandırma – kimin sosyal etkileşim dolayısıyla organize değildir ve bağlantı insanlar, bir grup oluşturmak, ancak grubun benzer özelliklere sahiptir.

H

Hissedar – bir sanayi veya ticari işletmesinde payı olan, pay sahibi.

Hükümet- güç, yürütme ve idari vücut tutun devletin tüm organları

i

İdeoloji – genellikle çevresinde olduğu tüm bir grubun görüşünü ifade edilmiştir inançlar, kavramlar ve kavramların bir sistem, dini, felsefi ve bilimsel sistemler geliştirilmiştir.

İnsani eylem – çatışma veya doğal afet (deprem, salgın, kuraklık, sel, yanardağ) nedeniyle insanların acılarını hafifletmek amacı organize yardım.

K

Kamuoyu – görüşler, bir bütün olarak, herhangi bir olayda ya da sosyal grupların sorunları ve toplum için oluşturulan belli bir sosyal gruba ya da küresel toplumun görüşleri.

Konvansiyonu – uluslararası ilişkiler birimini düzenleyen uluslararası bir antlaşma.

Koalisyon – ülkelerin askeri ve siyasi ittifak, siyasi partiler ya da daha yakın ortak eylem için sosyal gruplar veya ortak bir hedefe ulaşmak için.

Kronoloji – olayların tarihsel sıralanması ile ilgili bilim dalı.

M

Meclisi – Bir kural halk oylamasını seçtiği yüksek makam toplantı, bütün anayasal demokrasilerin, yüksek temsilci kurumu bulunmaktadır.

Mülkiyet – taşınır ve taşınmaz mal ve bir birey veya gruba ait, ve para ile ifade edilebilir tüm hak ve yükümlülükleri bir dizi.

H

Normlar – bir toplumun uyması gereken kaide veya kurallar.

O

Otorite – herhangi bir konuda bir şeyin yeterliliğine herkesi inandırarak bir kişinin kendine sağladığı itaat ve güven; hakimiyet ve emretme kudreti; yaptırım koyma ve kullanma gücüdür.

Oy – irade ya da görüş, seçimlerin ifadesini, belirli bir aday için veya sosyal gruplar, resmi bir açıklama ya da işareti ile örgütlerin üyelerinin belirlenmesi için ses vererek.

R

Referandum – devlet ile ilgili bir öneri veya önemli soru hakkında oy kullanma hakkı olan bütün insanların doğrudan şekli.

S

Sapkın davranış – topluluk tarafından kurulan normlardan sapan ve toplum üzerindeki yıkıcı hareket davranışı, toplumsal gericiliği gerektirir.

Seçmen – oy kullanma hakkına sahip kişi.

Siyasi çoğulculuk – Farklı çıkarları, programları, hedefleri ifade daha bağımsız siyasi oluşumlar vardır hangi siyasal sistem,

T

Tanrı – doğaüstü özelliklere sahip ilahi varlık

Tipoloji – aynı katman içinde birbiriyle ilişkili olduğu saptanan buluntuların biçimsel özelliklerine göre sınıflandırılmasıdır.

Y

Yetki – yönetmek için sağ, devlet, siyasi, hukuki ve ekonomik güce sahip

Kullanılan Kaynaklar

1. Група автори, Граѓанско образование за средни стручни училишта, Скопје:Биро за развој на образованието, 2002
2. Ѓуровска, д-р Милева, Социологија, Филозофски факултет, Скопје, 2006
3. Мирчев, д-р Димитар, Трајкова, Гордана, Социологија за втора година средно образование, Македонска искра, Скопје, 2003
4. Трајковски, д-р Ило, Глобализирањето, индивидуалноста и општеството, Универзитет "Св. Кирил и Методиј", Филозофски факултет, Скопје, 2006
5. Gollob, Rolf and Krapf, Peter, Prirucnik za obrazovanje za demokratiju i ljudska prava, Vjese Evrope, Stasbourg i Sarajevo, 2005
6. Група автори, Истражување на меѓународното хуманитарно право, Биро за развој на образованието, Скопје, 2007
7. Граѓанско образование, прво издание, центар Отворено општество, 1995
8. We the people, project of the Centar for Civic Education, Calabasas, 1998
9. Донели, Џек Меѓународни човекови права, Книгоиздателство МИ-АН, Скопје, 2004
10. Петровски, д-р Добри, Демократија и граѓанско образование, Педагошки факултет, Битола 2003
11. Трајковски, д-р Ило, Политика на човековите права, Филозофски факултет, Скопје, 2005
12. Угриновски, Ксенофон, Социологија за стручно образование, Македонска искра, 2006
13. Група автори, Социолошки термилошки речник, Институт за социологија, Филозофски факултет, Скопје, 1995